T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

OSMANLI-VENEDİK İLİŞKİLERİ VE VENEDİK DEVLET ARŞİVİ "CARTE TURCHE" DEFTERLERİ KATALOĞU

(1702-1720)

Zeynep ÇAYIRLI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Güner DOĞAN

Çankırı-2023

T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

OSMANLI-VENEDİK İLİŞKİLERİ VE VENEDİK DEVLET ARŞİVİ "CARTE TURCHE" DEFTERLERİ KATALOĞU

(1702-1720)

Zeynep ÇAYIRLI

ORCID: 0009-0004-4884-8964

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Güner DOĞAN

Çankırı-2023

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ ..... **i**
TEZ KABUL VE ONAY ..... **ii**
ÖNSÖZ ..... **iii**
ÖZET ..... **iv**
ABSTRACT ..... **v**
KISALTMALAR ..... **vi**
1. GİRİŞ **1**
Tezin Konusu ve Metodu 6
2. OSMANLI-VENEDİK İLİŞKİLERİ **9**
2.1 Diplomatik İlişkiler 22
2.2 Ticaret ve Korsanlık 26
3. BELGELER **32**
3.1 Konularına Göre Belgeler 33
3.1.1 Korsanlık 35
3.1.2 Gümrük Hususu ve Cizye Talebi 39
3.1.3 Eşkıyalık 40
3.1.4 Sınır/Hudud 40
3.1.5 Esirler ve Venedik Elçiliğine Dair 41
3.1.6 Diğer Devletler 43
3.1.7 Diğer Hususlar 43
3.2 Belgelerin Türlerine Göre Tasnifi 44
3.2.1 Hüküm 45
3.2.2 Buyuruldu 46
3.2.3 Arzuhal 46
3.2.4 Mektup 47
3.2.5 Tebriknâme 47
3.2.6 Berat 47
3.2.7 Takrir 48
3.2.8 Hüccet 48
3.2.9 Mahzar 49
4. CARTE TURCHE DEFTERLERİ ÖZET KATALOĞU **50**
SONUÇ **133**

KAYNAKÇA 136

EKLER 142

EK 1: Konsolosluğun İhtiyacı Olan Ekmeği Üreten Cantabasta'ya Engel Olunduğunu Bildiren Arzuhaldir. 142

EK 2: Venedik Limanlarına Giden Osmanlı Tüccarlarının Gümrük ve Konsilyat Vergisi ile Rencide Olduklarını Bildirir. 143

EK 3: Dradu Payus, Guye Guzi ve Marco Voçitin'in Haydutluk Yaptığını, Hudutları İhlal Ettiğini ve Her İki Ahaliye'de Zarar Verdiğini Bildirir. 145

EK 4: Ülgünlü Bezirgan'ın Veziriazama İftiraya Uğradığını Bildiren Arzuhalidir. 147

EK 5: Fransız Saatçi Arlu ve Galata'da İkamet Eden Fransızların Yerlerinden Edildiğini Bildiren Arzuhaldir. 149

EK 6: Trablusgarp'taki Fransız Konsolosluğundan Gelen Takririn Tercümesi 151

EK 7: Pasarofça Antlaşması Sonrası Yapılan Sınır Görüşmelerinde Tespitin Alâ-Hâlihî Maddesi Gereğince Yapılması Üzere Verilen Buyuruldu 153

EK 8: Bosna Sınırının Tespiti için Görevlendirilen Sipahi (Siyahi) Mehmed Paşa'ya Verilen Buyuruldu 156

EK 9: Alberghetti'nin 1671 Yılından İtibaren Osmanlı-Venedik Sınırının Nereden Geçtiğine Dair Çizdiği Kapsamlı Haritası 158

ÖZGEÇMİŞ 159

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Osmanlı-Venedik İlişkileri ve Venedik Devlet Arşivi "Carte Turche" Defterleri Özet Kataloğu (1702-1720)* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki bütün bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

22/05/2023

Zeynep ÇAYIRLI

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Zeynep ÇAYIRLI tarafından hazırlanan *Osmanlı-Venedik İlişkileri ve Venedik Devlet Arşivi "Carte Turche" Defterleri Kataloğu (1702-1720)* başlıklı bu çalışma, *05.05.2023* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *oybirliği* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Tarih* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Doç. Dr. Güner DOĞAN	İmza: ……..
Üye	: Doç. Dr. Ahmet DEMİR	İmza: ……..
Üye	: Doç. Dr. Saim YÖRÜK	İmza: ……..

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../..../ 202.. tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Coşkun POLAT

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti var olduğu altı yüzyıl boyunca çevresindeki dünyaya hâkim ve gerek siyasi ve askeri gerekse diplomatik yollarla iletişim halinde idi. Anadolu topraklarını daha evvelden tanıyan ve ticaretiyle Akdeniz ile bağdaşmış Venedik Cumhuriyeti ise Osmanlı Devleti ile diplomatik ilişkileri tesis eden ilk devletlerdendi. Şüphesiz iletişimin hat safhada olduğu Venedik Cumhuriyeti ile ilişkiyi aydınlatacak en temel kaynağımızda iki devletin arşiv belgeleridir.

Akdeniz'in iki büyük devletinin ilişkileri açısından büyük bir ehemmiyet taşıyan ve çalışmamızın temel yapı taşı olan Carte Turche fonu, yaptığımız belge özetleri ile çalışmaları daha mümkün kılacak ve araştırmacılara kolaylık sağlayacaktır.

Kendisini tanıdığım ve engin bilgilerinden her zaman yararlandığım için çok şanslı hissettiğim ve akademik kariyerimin bu yöne evrilmesinde büyük payı olan, bu çalışmamın hazırlığı sürecinde yardım ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Güner DOĞAN'a, Osmanlıca belgeler okuma konusunda cesaretlendirip gelişmemi sağlayan hocam Doç. Dr. Saim YÖRÜK'e ve eğitim hayatım boyunca yetişmemde katkısı olan tüm hocalarıma, bu meşakkatli yolu iyisiyle kötüsüyle birlikte katettiğimiz ve her zaman yanımda olduğunu bildiğim canım arkadaşım Sultan KAYA'ya teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim.

Her zaman ve her konuda desteğini esirgemeyen, çalışmamı tamamlamam konusunda moral ve motivasyonumu üst düzeyde tutmama yardımcı olan aileme şükranlarımı sunarım.

05 Mayıs 2023

Zeynep ÇAYIRLI

ÖZET

Tezin Başlığı: Osmanlı-Venedik İlişkileri ve Venedik Devlet Arşivi "Carte Turche" Defterleri Kataloğu (1702-1720)

Tezin Yazarı: Zeynep ÇAYIRLI

Danışman: Doç. Dr. Güner DOĞAN

Anabilim Dalı: Tarih

Tezin Türü: Yüksek Lisans

Kabul Tarihi:

Giriş bölümünde XVIII. yüzyılın ilk çeyreğinde Osmanlı Devleti'nin genel durumundan bahsedilmiş, ardından ikinci başlıkta Venedik Cumhuriyeti ile ilişkileri üzerine değerlendirme yapılmıştır. Üçüncü başlık altında kataloğu oluşturulan belgelerin numaralandırılması uygulanan yöntem hakkında bilgi verilmiş, belgelerin değerlendirmesi yapılmıştır. Son bölümde ise zikrolunan defterlerdeki belgelerin özetleri yer almaktadır. Osmanlı-Venedik ilişkisinde Akdeniz ticaretinin önemi, korsanlık ve Garp Ocaklarının iki devlet arasındaki durumu ve diplomatik ilişkide yerine dair çalışmalar yürüten araştırmacılar için hem arşiv belgelerinin içeriği konusunda yardımcı olacak hem de yeni bir perspektif kazandıracaktır.

Anahtar Kelimeler: Garp Ocakları, Korsanlık, Ülgün, Sınır, Ticaret.

ABSTRACT

Thesis Title : Ottoman-Venetian Relations and Venice State Archive “Carte Turche” Notebooks Catalogue (1702-1720)

Author : Zeynep ÇAYIRLI

Supervisor : Assoc. Prof. Güner DOĞAN

Department : History

Thesis Type : Master’s Thesis

Date :

In the introduction, the general situation of the Ottoman Empire in the first quarter of the eighteenth century is described, followed by an assessment of its relations with the Republic of Venice in the second chapter. Under the third heading, information is given about the method applied to the numbering of the documents cataloged and the documents are evaluated. The last section summarizes the documents in the aforementioned notebooks. This book will not only help researchers studying the importance of Mediterranean trade in the Ottoman-Venetian relations, the status of piracy and the North African Regencies (Algeria, Tunis and Tripoli) between the two states and their place in diplomatic relations, but will also provide a new perspective on the content of archival documents.

Keywords: North Africa Regencies, Piracy, Ülgün, Border/Frontier, Trade

KISALTMALAR

ASVe	Archivio di Venezia di Stato
Bkz.	Bakınız
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
CT	Carte Turche
çev.	Çeviren
ed.	Editör
M.	Miladi
n.	Numara
s.	Sayfa
ss.	Sayfa sayısı
TTK	Türk Tarih Kurumu
TSMK	Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi
v.	Varak
vol.	Cilt

1. GİRİŞ

XVII. yüzyıl, Osmanlı Devleti için batıda ilerleyişin duraksadığı bilhassa Viyana Bozgunu (1683) sonrasında önemli konumlarda toprak kayıplarının yaşandığı bir dönemdir. Bu yüzyıl nihayetinde yeni yüzyıl, Osmanlı Devleti açısında barış masasına oturulup kayıpları resmileştiren Karlofça antlaşmasının imzalanmasıyla başladı. Uzun süren savaş döneminde devletin yüklü miktarda mali ve askeri kaybı, halktan alınan vergilerin artırılması ve yenilerinin eklenmesi barış sonrasında Osmanlı topraklarında isyanlara sebep oldu. Suriye ve Irak'ta kuvvetlenen kabile reislerinin, Trablusgarp, Tunus, Cezayir ve Hicaz topraklarında da yöneticilerinin itaatsizlikleri baş gösterdi.[1] Eflak ve Boğdan voyvodalıklarını da Avusturya ve Rus desteği ve kışkırtmalarına karşı korumak için voyvodalarının Rum tebaadan seçilerek gönüllerini hoş tutma gayreti içerisine girildi. Karlofça ve İstanbul antlaşmalarında Tatarların akınlarının engellenmesine ve Lehistan ile Rus Çarlığının ödemekte oldukları vergilerin kesilmesine dair maddeler, yağma ve esirler üzerinden mali kaynaklarını yitiren Kırım Hanlığının da iç karışıklığına ve hatta Kırım Hanı Devlet Giray'ın kardeşi Selim Giray'ın Osmanlı Devleti'ne karşı baş kaldırısına sebep oldu. Savaşların yarattığı bu sıkıntıların düzeltilmesi için Sultan II. Mustafa ivedilikle ıslahat çalışmalarına başladı. Öncelikle atanan valiler aracılığıyla Suriye, Hicaz ve Garp Ocaklarındaki bozulmuşluk düzeltildi, vergi yükünün kaldırılmasıyla da Rumeli ve Anadolu'daki isyanları dizginledi. Halk ziraata teşvik edildi. Avrupa'dan ithal edilen kumaşlar için Selanik ve Bursa'da dokuma atölyelerinin kurulması gibi yerli üretim ön plana çıkarılarak yeni

[1] Arnavutluk ve Sırbistan hudutları özelinde bir kısım gayrimüslim isyana başlamış, Anadolu'da boş levent ve sekban hareketleri yaşanmıştı. Irak ve Suriye'de bağımsızlığa varma derecesinde isyanlar baş göstermişti. Mekke emirleri Hicaz emirliğini elde etmek için mücadeleye girmişti. Bu çekişme kutsal topraklarda kan dökülmesini istemeyen Osmanlı yöneticileri için elzemdi ve ancak veziriazam Amcazade Hüseyin Paşa'nın Şerif olan Zevi Zeyd ailesini Mekke emirliğine getirmesiyle çözülecektir. Garp Ocaklarının kendi içinde mücadeleleri kuvvetlenmiş, Osmanlı idarecilerinin emirler ve tembihleri dinlenmemişlerdir. Öyle ki 1701 yılında Sultan II. Mustafa tarafından gönderilen fermanda, "*beyninizde bu adavet ma'kul iş değildir; sizin za'afınıza, düşmanınızın kudretine sebeb olur, âkilâne hareket eylesiz"* ifadesi aralarındaki mücadelenin sonlandırılması için yapılan ikaz ve tembihlerden biridir. Bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi: Karlofça Anlaşmasından XVIII. Yüzyılın Sonlarına Kadar,* cilt 4, TTK Yayınları, Ankara 2011, s.4-7; Rıfa'at Ali Abou-el-Haj, XVIII. yüzyıl başında yaşanan isyan ve itaatsizlikler sebebiyle, Garp Ocakları'nda gönderilen tembihten de görüleceği üzere, merkezi devletin dışarıdan gelecek tehlikelere karşı eyaletteki güce ihtiyacı olduğunu ifade eder. Bkz. Rıfa'at Ali Abou-el-Haj, *Modern Devletin Doğası: 16. Yüzyıldan 18. Yüzyıla Osmanlı İmparatorluğu*, çev. Oktay Özel, Canan Şahin, İmge Kitapevi, Ankara 2000, s.46.

mali kaynaklar yaratıldı.[2] Savaşın sona ermesi ile ticaret yolları tekrar faaliyete geçti. Mali yük sebebiyle kapıkulu askerlerinin sayıları azaltıldı.[3] Yörüklerin iskanı politikası ve beraberinde onların da üretime yarar sağlamaları çalışmalarında tam netice alınamasa da Sadrazam Amcazade Hüseyin Paşa'nın ekonomik çabaları nispeten sonuç verdi.

Yüzyılın başında yaşanan diğer önemli bir hadise de Feyzullah Efendi olayı (Edirne Vak'ası)'ydı. Sultan II. Mustafa'nın hocası olan Feyzullah Efendi, sultanın bizzat daveti üzere 1695 yılında ikinci defa şeyhülislam olmuş,[4] oğullarını İstanbul kadılığına, Rumeli ve Anadolu kazaskerliğine atayarak ulema sınıfı içerisinde liyakat sistemini bozmuştu. Gücü elinde tutma uğruna, önce dönemin başarılı sadrazamı Amcazade Hüseyin Paşa'yı görevinden azlettirdi.[5] Amcazade Hüseyin Paşa'nın yerine tayin olan Daltaban Mustafa Paşa ile iyi ilişkileri olmayan şeyhülislam, Rami Mehmet Efendi'nin veziriazam olması için çok uğraştı ve nihayetinde Daltaban Mustafa Paşa'yı Karlofça Antlaşması sonrası Kırım'da yaşanan krizde Selim Giray'ın isyanının sorumlusu olarak gösterip azlettirdi ve idamına sebebiyet verdi.[6]

---

[2] Veziriazam Amcazede Hüseyin Paşa, yaptığı ıslahatlar ile Osmanlı maliyesini kısa sürede toparlamıştı. Dokuma tezgahlarının kurulması ve yerli üretimi ön plana koyan ise veziriazam Rami Mehmet Paşa idi. Abdulkadir Özcan, "II. Mustafa", *TDVİA*, cilt 31, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2020, s. 278; *"Ecnebi memleketler yaptıkları çuha ve kumaşın levazımını Türkiye'den aldıkları halde bizde niçin işlenip dokunmaz; bu, büyük bir kusurdur her, ne lazım ise tedarik edelim, Fransa ve diğer yerlerden çuha almayalım, bu bir çare bulun, üstatlarınıza ikram olunur"* diyerek Edirne'ye davet ettiği dokuma ustalarına teşvik vereceğini ilan etti. Bkz. Uzunçarşılı, *Karlofça Anlaşmasından XVIII. Yüzyılın Sonlarına Kadar*, s.20.

[3] Uzun süren savaşta ihtiyaç dolayısıyla askere alınan, yeniçeri ocağının nizamını bozarak savaşın mağlubiyetine sebep olan, kaçan yahut yağma yapan şehirli ve köylüler savaş Karlofça Antlaşması sonrasında ocaktan menedilerek yarattıkları nizamı bozukluk ve mali yükleri ortadan kaldırılmıştır. Yine sayıları altı bine ulaşan top atıcıları ile cebecilerin sayıları mali kaygı azaltılmıştır. Bkz. Uzunçarşılı, *Karlofça Anlaşmasından XVIII. Yüzyılın Sonlarına Kadar*, s.8-9.

[4] Feyzullah Efendi, ilk şeyhülislamlık vazifesine Sultan II. Süleyman döneminde 1688 yılında atanmış lakin on yedi gün sonra çıkan isyan sonrasında görevden azledilmiştir. Bkz, Mehmet Serhan Tayşi, "Feyzullah Efendi", *TDVİA*, cilt 12, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1995, s. 527.

[5] Amcazâde Hüseyin Paşa'nın kişiliği hakkında dönemin Fransız elçisi M. De Ferriol elçilik raporunda *"...veziriazamı dengeli, itidal ve temkin gibi niteliklere sahip bir şahsiyet olarak buldum. Kendisi Köprülülerin Fransa'ya karşı daima göstermiş oldukları saygı ve güveni zedeleyecek hiçbir harekette bulunmamıştır"* ifadesi ile tanımlamış, hizmet yılları ve görevden ayrılışına dair ise *"beş seneden beri devleti olağanüstü bir asaletle idare etmekte olan veziriazam Hüseyin Paşa, Haziran 1702'de görevden ayrıldı. Onunla birlikte veziriazamlığın da öldüğü söylendi"* ifadelerini kullanmıştır. Bkz. M. Charles Schefer, *Osmanlı Devleti'nde Fransız Elçiliği: Marki De Bonnac Tarihi Hatırat ve Belgeleri*, çev. Ali Şevket Bizer, TTK Yayınları 2017, s. 150-151.

[6] Recep Ahıskalı, "Rami Mehmed Efendi", *TDVİA*, cilt 34, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2007, s.450; Şeyhülislam Feyzullah Efendi'yi doğrular şekilde Daltaban Mustafa Paşa'nın Kırım hanlarına destek çıktığını 1700 yılında imzalanan İstanbul antlaşmasıyla elçi bulundurma imtiyazına

Yeni sadrazam, Reisülküttap Rami Mehmet Efendi "*imparatorluğun en aydın insanı"*[7] olarak tanımlanmaktaydı. Rami Mehmet Efendi, mesleğe divan katipliği ile başlamış, kısa sürede yükselerek seleflerinden Nabi Mehmet Efendi'nin sayesinde divana girme imkanına erişmişti. İlk defa 1694 yılında da reisülküttap olarak atanmış, Elmas Mehmet Paşa'nın veziriazamlığı döneminde görevden azledilmiştir. Ancak Elmas Mehmet Paşa'nın Zenta Muharebesinde ölümü üzerine yerine gelen yeni veziriazam Amcazade Hüseyin Paşa döneminde yeniden reisülküttaplık görevi tevdi olunmuştur. Görevin tevdi edilmesinden kısa bir süre sonra Karlofça barışında murahhas olarak atanmıştır. Bu bakımdan kendisinin Karlofça müzakeresinde yer alması bir ilki temsil etmektedir. İlk defa dış siyasette seyfiye sınıfından değil kalemiye sınıfından biri görevlendirilmiştir.[8]

Rami Mehmet Efendi, veziriazam olduktan sonra üzerinde baskısını hissettiği şeyhülislam Feyzullah Efendi'nin gücünü kırmak istiyordu. Şeyhülislam ile başa

---

sahip olan Rus Çarlığının ilk elçisi P. A. Tolstoy'da 30 Ocak 1703 tarihli raporunda belitmektedir: *"Çar ile savaşmak istiyordu. Sultanın buna müsaade etmeyeceğini anladığı zaman çeşitli kurnazlık denemeye başladı. Bu amaçla da Kırım Hanı'na da elçiler göndererek ve mektuplar yazarak ondan Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya karşı savaş başlatmasını talep etmesini istedi."* Bkz. İbrahim Allahverdi, *Tolstoy'un Gizli Raporlarında Osmanlı İmparatorluğu*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2009, s.125.

[7] Schefer, *Osmanlı Devleti'nde Fransız Elçiliği: Marki De Bonnac Tarihi Hatırat ve Belgeleri*, s.151; Tolstoy 30 Ocak 1703 tarihli mektubunda Rami Mehmet Efendi'den şöyle bahseder; "*Yeni sadrazam Mehmed Paşa ise göreve başlarken herkese karşı hoş ve dikkatli tavır sergiledi. O, çok akıllı bir insandır…benimle şahsen görüştü. Bana karşı çok yakın davrandı, resmi konuşmadı."* Ayrıca, 25 Temmuz 1703 tarihli mektubunda da *"Sadrazam çok kurnazdır"* diye bahsetmiştir. Kısa sürede iki ayrı görüşe sahip olmasını Şeyhülislam Feyzullah Efendi'yi alaşağı etme hırsı ve bu uğurda çıkan isyana engel olmaması ve hatta desteklediğini düşünmesi sebep olmuş ve huzuruna kabulde Rusya'ya karşı barışın devam etmesini istediği sözünü yerine getirmeyeceğinden tereddüt etmiş olsa gerek. Bkz. Allahverdi, *Tolstoy'un Gizli Raporlarında Osmanlı İmparatorluğu*, s.125-133.

[8] Rami Mehmet Efendi'nin Karlofça Antlaşmasına murahhas olarak tayin olunması dış ilişki ve müzakerelerde kalemiye sınıfının öne çıkmasıyla birlikte reisülküttaplık görevinin sorumluluklarını genişletmiş, Avrupa nezdinde reisülküttaplık kurumu hariciye nazırı sayılmaya başlamıştır. Bkz. Güner Doğan, *Venediklü İle Dahi Sulh Oluna; 17. Ve 18. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik İlişkileri*, İletişim Yayınları, İstanbul 2017, s.111-112. Öyle ki Osmanlı Devleti'nde değişimin tanzimat ile yaşandığı yaygın görüştür. Fakat bu değişimi ortaya çıkaran iki yüzyıllık ihtiyaç ve deneyimdi. Tıpkı Osmanlı Devleti'nin yıllarca uyguladığı geçici diplomasinin (ad hoc) Tanzimattan önce XVIII. yüzyıl başı itibariyle sürekli diplomasiye ilginin artması ve geçilmeye çalışılması gibi. Rami Mehmet Efendi'nin, devlet teşkilatı içerisinde veziriazamın baş kâtibi konumundaki reisülküttaplıktan bir barış anlaşmasına bürokrat olarak atanması ve bunun sonucunda reisülküttaplığın Avrupa nezdinde hariciye kurumu olarak görülmesi ve bu doğrultuda devam edilmesi "*Osmanlı yönetici sınıfının yararına işleyen ve Osmanlı toplumunun bir katmanınca yapılmış*" sonraki yüzyılda gerçekleşecek tanzimatı destekleyen büyük bir değişimdi. Abou-el-Haj, *Modern Devletin Doğası: 16. Yüzyıldan 18. Yüzyıla Osmanlı İmparatorluğu*, s.116.

çıkabileceği konusu muamma iken hali hazırda sultanın barış döneminde İstanbul'da bulunması gerekirken Edirne'de av peşinde olması, ulufelerin gecikmesi ve şeyhülislamın ulema sınıfı içerisinde yarattığı rahatsızlıklar sebebiyle çıkan ayaklanmaya müdahale etmeyerek[9] bu sorunu ortadan kaldırmak için çabalamış lakin kendi canını bile zor kurtarmıştı. Bu ayaklanma Feyzullah Efendi ve oğullarının acı ölümüne ve hatta Sultan II. Mustafa'nın İstanbul'da başlayan ve Edirne'ye hareket halinde olan isyancı gruba karşı koruma niyetiyle görevlendirdiği askerinde saf değiştirmesi üzerine tahtan indirilmesine sebep olmuş ve yerine kardeşi Sultan III. Ahmet tahta geçirilmişti.

İngiliz elçisi Edward Wortley Montagu'nun eşi Lady Mary Wortley Montagu'nun 1 Nisan 1717 tarihli mektubu Osmanlı Devleti'nde nüfuz sahibi olan "*devletin bütün malına sahip*" alimler için Sultan II. Mustafa'nı tahttan indirildiği hadiseye atıfta bulanarak "*bütün isyanları onlar yapar, askerler sadece aktörlük eder. Padişah için onları idare etmek oldukça önemlidir*"[10] ifadesi devlet erkanının padişah ve birbirleri arasındaki mücadeleye ayna tutar.[11] Tam da bu sebeple Sultan III. Ahmet tahta geçtiğinde kendini bu tahta oturtanların bir gün indireceğini düşünüyordu. Bu yüzden yavaş yavaş tahtını söz sahibi olmak isteyenlerden temizlemesi gerekti. Sultan III. Ahmet, hem memlekette bozulan asayişin yeniden sağlanabilmesi hem askeri ve mali kaynakların yetersizliği, hem de Batı'nın askeri ve teknolojik üstünlüğünü son yarım asırdır kaybedilen savaşlarla anlayarak telafisi için yürütülen ıslahat çalışmalarının başarılı olabilmesi adına dış politikada barışın sürdürülmesi gerekliydi. Bu yüzden Avrupalı devletler arasında denge politikası güderek hareket etmiştir. Bu politika ile Edirne olayı sonrası bir sükûnet dönemi yaşandı. Lakin Rus Çarlığı ve İsveç Krallığı arasında yaşanan gerilimde Osmanlı Devleti'nin İsveç taraftarlığı Rus cephesinin açılmasına neden olmuştur.

---

[9] "*Şimdiki sadrazam (Rami Mehmed Efendi) tarafından da onlar (isyancılar) teşvik ediliyor olabilirler. Çünkü sadrazam isyanı yatıştırmak için o kadarda istekli gözükmüyor. Çünkü asiler sadrazama engel teşkil eden şahısları görevden aldılar. Sadrazamın kendisi hakkında ise bir şey söylemiyorlar*." Bkz. Allahverdi, *Tolstoy'un Gizli Raporlarında Osmanlı İmparatorluğu*, s.132-133.

[10] Lady Mary Montagu, *Türkiye Mektupları 1717-1718*, çev. Aysel Kurutluoğlu, Kervan Kitapçılık, s.40.

[11]Osmanlı topraklarında bulunmuş ve deneyimlerini aktarmış İngiliz elçisinin eşi Lady Montagu'nun, Edirne Vakası özelinde Osmanlı devlet adamlarına dair görüşü ve Sultan III. Ahmet dönemi Osmanlı sosyo-kültürel hayatına dair gözlemleri için; Bkz. Montagu, *Türkiye Mektupları 1717-1718*.

Özellikle Rus Çarı I. Petro zamanında genişleme ve Osmanlı hakimiyetindeki Doğu Avrupa ve Balkan topraklarını ele geçirme hedefi ile hareket eden Çarlık, 1683'te başlayan ve kendisinin sonradan savaşa dahil olması ve diğer paydaş üç devletten ayrı olarak 1700 yılında hususi olarak Osmanlı Devleti ile yaptığı İstanbul Antlaşmasıyla Azak kalesini ele geçirmiş ve payitahtta elçi bulundurma imtiyazını elde etmişti. Kuzeydeki düşmanı İsveç'in Paltova Savaşında ağır mağlubiyeti ve İsveç kralı Şarl'ın Osmanlı Devleti'ne yardım çağırısı sonrası hem kaybettiği Azak kalesini alma hem de Rus ilerleyişini engelleme niyetiyle yardım edilmiştir. Rus Çarlığı, 1710'da Prut'u imzalayarak İstanbul Antlaşmasındaki kazanımları Azak kalesinin tasarrufunu, elçi bulundurma imtiyazını ve Kırım Hanlığına vergi ödemeyi tekrar kabul etti. Osmanlı Devleti, 1712 ve 1713 yıllarında anlaşmaya sadık kalmayarak yeniden harekete geçen Rus Çarlığı ile mücadeleler sonucunda Prut maddelerinin ağırlaştırılarak yenilendiği anlaşmalar ve 1739 yılında imzalanan Belgrad Antlaşması ile Rus diplomatik ilişkilerinde üstünlüğü tekrar sağlandı.[12]

Osmanlı Devleti'nin Batı siyasetinde uyguladığı denge politikasını şekillendiren unsur İspanya Veraset Savaşlarıydı. İngiltere ve Hollanda Habsburgların doğu sınırında yaşanacak bir savaşta gücünü azaltacağı için barış yanlısı iken buna karşı İspanya'da mücadele içinde olan Fransa ise doğuda bir savaş destekçisiydi. XVIII. yüzyıl başında Macar köylülerinin Avusturya hakimiyetine karşı başkaldırısının önemli simgesi II. Rakoczi Ferenc'de kendine tamda bu siyasete paralel müttefikler seçmesi esasen Avrupa denge siyasetinde Osmanlı Devleti'nin yerini de ortaya koymaktadır.

Rakoczi, Osmanlı Devleti'nin Prut seferine hazırlığı esnasında yardım isteğinde bulunmuş fakat hali hazırdaki anlaşmayı bozup Rusya mücadelesinde Avusturya'ya karşıda cephe açmayı istemediği için karşılık bulamamıştı.[13] Müttefiki Rusya'nın Prut yenilgisi sonrası Fransa'ya gitmiş, 1716 yılında devam eden Osmanlı-Venedik-

[12] Uğur Kurtaran, "Sultan Birinci Mahmud Dönemi Osmanlı-Rus Siyasi İlişkileri", *Belleten*, cilt 79, sayı 285, 2015, s.590; İlyas Topsakal, "Tarihi Süreçte Rusya-Türkiye İlişkileri", *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, cilt 3, sayı 2, 2016, s. 38.
[13] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi: XVIII. Yüzyıl*, cilt 4, TTK Yayınları, Ankara 2011, s. 198.

Avusturya savaşı esnasında Sultan III. Ahmet tarafından Edirne'ye çağırılmış lakin taraf devletlerin anlaşma masasına oturması sonrası istediği desteği yine bulamayarak Tekirdağ'da iskan edilmiştir.[14] Onun mücadelesi ancak halefleri zamanında destek ve sonuç bulmuştur. Bu tabloda Osmanlı Devleti'nin gözünde konumu değişmeyen her daim savaşılması gereken devlet ise Venedik Cumhuriyeti idi.

Tezin Konusu ve Metodu

Osmanlı-Venedik ilişkilerine dair hem yerli yem yabancı literatürde pek çok çalışma mevcuttur. Şüphesiz yerli literatürde Prof. Dr. Tayyip Gökbilgin[15] ve Prof. Dr. Mahmut H. Şakiroğlu'nun Venedik Arşivinde yer alan Türkçe belgeler ve bu belgeler özelindeki kıymetli çalışmaları, bizim çalışmamızın ilham kaynağıdır. Nitekim Mahmut Şakiroğlu'nun "Venedik Devlet Arşivinde Bulunan İstanbul Balyosu Arşivi Üzerinde Bir Araştırma" adlı çalışması, ikinci bölümde Belgeler başlığı altında detaylıca izah ettiğimiz, çalıştığımız Carte Turche defterlerinden 346. defterin varlığına dair ilk bilgiyi edindiğimiz eserdir.[16] Ayrıca Erdem dergisinde yayımlanan "Venedik Devlet Arşivi ve Kitaplıklarında Türk Tarihi ve Kültürüne Ait Kayıtlar I"[17] ve "Venedik Devlet Arşivi ve Kitaplıklarında Türk Tarihi ve Kültürüne Ait Kayıtlar II"[18] adlı makaleler ile "Venedik Devlet Arşivi'nde Kanuni Sultan Süleyman Dönemine Ait Yeni Belgeler"[19] adlı makalesi Venedik arşivinde yer alan belgelere dair yol gösterici çalışmalardır. Yabancı literatürde özellikle İtalyan Türkolog Alessio

[14] Meryem Kaçan Erdoğan, "Mülteci Bir Macar Prensi ve Terekesi Rakoczi Jozsef", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı 23, Mayıs 2011, s.82; Osmanlı Macaristan'ında sosyo-ekonomik, dini ve idari yapı ve Osmanlı-Macar siyasi ilişkileri için bkz. Ali Tüzel, *Osmanlı-Macar İlişkileri ve Macar Milli Arşivinde Bulunan Osmanlıca Belgeler Kataloğu (1536-1728)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı 2019.

[15] Tayyip Gökbilgin'in Belleten de yayımlanan ve alanın kült eseri olarak niteleyebileceğimiz "Venedik Devlet Arşivindeki Türkçe Belgeler Koleksiyonu ve Bizimle İlgili Diğer Belgeler" adlı makalesi arşivde bulunan fonları izah etmektedir. M. Tayyip Gökbilgin, "Venedik Devlet Arşivindeki Türkçe Belgeler Koleksiyonu ve Bizimle İlgili Belgeler", *Belgeler*, cilt V-VIII, sayı 9-12, 1968, s.1-132.

[16] H. Mahmut Şakiroğlu, "Venedik Devlet Arşivinde Bulunan İstanbul Balyosu Arşivi Üzerinde Bir Araştırma", *Studia Turcologica Memoriae Alexii Bombaci Dicata*, Istituto Universitario Orientale Seminario di Studi Asiatici, sayı XIX, Napoli 1982, s. 469-480.

[17] Mahmut H. Şakiroğlu, "Venedik Devlet Arşivi ve Kitaplıklarından Türk Tarihi ve Kültürüne Ait Kayıtlar", *Erdem*, cilt 3, sayı 7, Ankara 1987, s. 111-134.

[18] Mahmut H. Şakiroğlu, ''Venedik Devlet Arşivi ve Kitaplıklarından Türk Tarihi ve Kültürüne Ait Kayıtlar-II", *Erdem*, cilt 6, sayı 17, Ankara 1990, s. 437-480.

[19] Mahmut H. Şakiroğlu, "Venedik Devlet Arşivi'nde Kanuni Sultan Süleyman Dönemine Ait Yeni Belgeler", *IX. Türk Tarih Kongresi*, TTK Yayınları, cilt II, Ankara 1988, s. 875-878.

Bombaci[20] ve Maria Pia Pedani'nin[21] eserleri, Venedik Devlet Arşivinde yer alan belgelerin tasnifinde çok büyük rol oynamaktadırlar. Keza Akdeniz ve Adriyatik'te Osmanlı-Venedik ilişkileri ve korsanlık bağlamında Venedik arşivindeki belgeleri çalışan İdris Bostan'ın eserlerinden yaptığımız değerlendirme de çok defa yararlandık.

Yine yakın tarihte Maria Pia Pedani'nin önerisi ile Dr. Serap Mumcu'nun yazdığı doktora tezi,[22] Carte Turche fonunda yer alan ve bizden evvelki 250, 251 ve 252 numaralı dosyalar çalışmıştır. Bu tezde bırakılan dosyadan itibaren 253. dosya ile başlayarak Osmanlı-Venedik ilişkileri için çok kıymetli olan Carte Turche defterlerinin devamlılığının sağlanması ve defterler çerçevesinde belirlenen tarih aralığında iki devletin ilişkilerinin yeniden ele alınması amaçlanmıştır. Prof. Dr. Mustafa Öztürk'ün Venedik Arşivinde yer alan iki fon *Cancelleria Documenti Ottomani* ve *Carte Turche* belgeleri üzerinde çalıştığı makalesinde şarap ithaline dair Carte Turche 253 numaralı dosya içerisinde yer alan 346. defterden belgeye atıfta bulunurken sayfa numarasının belirsiz olduğunu zikretmiştir.[23] Bu minvalde yapılan çalışma ile iki devletin ilişkilerinde pusula niteliğinde olan Carte Turche belgeleri, eksiklikleri gidermek ve araştırmacılara içerik bakımından kolaylık sağlamak niyeti ile özetlenmiştir.

Çalışmamızda Osmanlı-Venedik ilişkilerinin tarihi sürecine dair değerlendirmeler yapılmış, iki devletin ilişkilerinde rol oynayan temel sebebin izi sürülmüştür. Carte Turche kataloğu gibi kıymetli belgeler merkeze alınarak, korsanlık başta olmak üzere eşkıyalık, gümrük vergisi, cizye ve haraç gibi hususlardan mağdur olan Venedikli tacirlerin yanı sıra yüzyıllarca süre gelen birliktelikte devletlerin muhabbet ve iyi niyetleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca muhtelif Batılı devletlerin reaya ve

[20] Alessio Bombaci, "La Collezione Documenti Turchi dell'Archivio di Stato di Venezia", *Rivista degli Studi Orientali*, sayı 24, 1949, s.95-107.

[21] Maria Pia Pedani, *I Documenti Turchi dell'Archivio di Stato di Venezia*, Venezia: Ministero per i beni Culturali e Ambientali-Ufficio Centrale per i beni Archivistici,1994.

[22] Serap Mumcu, *Venedik Balyosunun Defteri (1589-1684)*, Edizioni Ca'Foscari, Venezia 2014.

[23] Mustafa Öztürk, "Venedik Devlet Arşivi'ndeki Türkçe Belgelere Göre 17. Yüzyılın Başlarında Venediklilerin Halep ile İlişkileri", *Prof. Dr. Ali Sevim Anısına*, ed. Mustafa Uyar, Halil İbrahim Gökbörü, TTK Yayınları Ankara 2022, s.199; Carte Turche, d.253/def.346 n.68. Sayfa numaralarının bizim tarafından verildiğinin altını çizerek sayfa takibi ile [68] numaralı belgenin 346 numaralı defterin 95. sayfasında yer aldığı tespit edilmiştir.

tüccarının yaşadığı sıkıntıların bu katalogda varlığının nedeni sorgulanmış, çalışmamızda tam manasıyla sonlanmayan sınır çizimlerine dair ismi zikrolunan mahaller de değerlendirmeye tabi tutularak birtakım haritalar ile desteklenmiştir.

2. OSMANLI-VENEDİK İLİŞKİLERİ

Doğu'ya açılan kapı Venedik Cumhuriyeti, yüzyıllarca sürdürdüğü ticaret ağı ile Doğu ile Batı, Avrupa ile Levante arasında köprü ve aracı olmuştur.[24] Coğrafi keşiflere kadar Doğu-Batı ticaretinin en önemli merkezi Akdeniz idi ve burada söz sahibi olmakta önemliydi. Venedik Cumhuriyeti de ticarette kazanç ve üstünlüğü tekeline almak istiyordu. Bunu isteyen tek devlet Venedik değildi. Cenova, Amalfi ve Pisa da Akdeniz ticaretinde iddia sahibiydi.

Venedik Cumhuriyeti her zaman Levante'deki çıkarlarını yani ticari kazancını gözetmekteydi. Attığı adımda ve kurduğu ittifaklarda kendi çıkarını düşünmüştür. Tıpkı IV. Haçlı seferinde (1204) İstanbul'un işgali ile Bizans topraklarını Latinlerle paylaşıp, ticarete elverişli liman ve adalar ile verimli tarım topraklarına sahip bölgeleri kendine alması gibi.[25] Bizans'tan elde ettiği kazançlar ise İtalyan kent devletleri arasında mücadeleyi beraberinde getirecekti. Venedik'in Akdeniz ticaretinde en büyük rakibi Cenova idi. Bu mücadelede zaman zaman iki İtalyan devleti *"biri diğerine üstünlük sağlamak için savaşlarının, batının doğudaki otoritesini kırdığını"* unutuyordu ve *"ancak her iki tarafın da çiğnenip ezilmek tehlikesi baş gösterdiği zamanlarda"* birbirlerine bağlılık gösteriyorlardı.[26] Tıpkı İstanbul'un fethinde Bizans saflarında yer alıp, fetih sonrası Osmanlı Devleti ile ticaret anlaşması yapmaları misali. Nitekim sonucunda Cenova'nın XIV. yüzyılda önce Milano Dukalığı ardından Fransa egemenliğine girmesiyle Venedik Cumhuriyeti, düşmanını bertaraf etmiş, Osmanlı Devleti ile ticaret konusunda ön sırayı Venedikliler almıştır. [27]

[24] Yeni keşiflerle beraber Akdeniz ticaretinin önem kaybettiği XVI. yüzyıla kadar Venedik, ticaretiyle, getirip götürdüğü mallar yanı sıra doğudan batıya, batıdan doğuya taşıdığı kültür ve medeniyetiyle, rakipleriyle askeri mücadelesi ve diplomatik temaslarıyla Batı'nın doğuya açılan kapısı oldu. Nitekim Türklerle diğer Avrupalı devletlerden daha evvel karşı karşıya gelmiş olması, doğuya ve Türklere karşı tecrübe sahibi olmasına ve onlara karşı gelişecek imaja büyük katkısı olmuştur. Venedik elçileri, tüccarı ve seyyahlarının sultan ve haremi, Osmanlı sosyal ve gündelik hayatına dair verdiği bilgiler Avrupa'da Osmanlı-Türk-Müslüman imajının inşasında yer edinmiştir. Maria Pia Pedani, *Doğu'nun Kapısı Venedik*, çev. Gökçen Karaca Şahin, Küre Yayınları, İstanbul 2015.

[25] Şerafettin Turan, *Türkiye-İtalya İlişkileri; Selçuklular'dan Bizans'ın Sona Erişine,* TTK Yayınları, Ankara 2020, s.40.

[26] Turan, *Türkiye-İtalya İlişkileri; Selçuklular'dan Bizans'ın Sona Erişine*, s.341.

[27] Turan, *Türkiye-İtalya İlişkileri; Selçuklular'dan Bizans'ın Sona Erişine*, s.341. Osmanlı Devleti, Gelibolu'nun fethi ile deniz sınırına erişmesi ve rakipleri ile mücadele etmek için oluşturduğu

Venedik, Osmanlı Devleti kurulmadan evvel Türkiye Selçuklu Devleti ve Anadolu beylikleri ile iş birliği içerisinde olmuştur. Türkiye Selçuklu Devleti ve beyliklerinin fetihleriyle Venedik Cumhuriyeti'nin sahip olduğu kent ve limanlara komşu olması, Anadolu'nun yeni halkı ile ilişkileri beraberinde getirmişti.[28] Ticaret yollarının güvenliği ve gelişmesini sağlayan, yaptıkları kervansaraylar ile ticareti önemseyen Türkiye Selçuklu Devleti ile kurulan ilişki, çalışma konumuz olan Osmanlı Devleti ile ilişkilerinin temelini teşkil etmektedir. Selçuklu hükümdarları Akdeniz ticaretinin devamı olan kara ticaret yolunun kendi topraklarında olması, ülkelerinin gelişmesi ve uluslararası ticaret ağından faydalanmak sebebiyle deniz ticareti ile iştigali olan devletlerle iyi ilişkileri önemsemekteydi. Nitekim 1220 yılında imzalanan Selçuklu-Venedik dostluk ve barış anlaşması[29] karşılıklı olarak ticari imtiyaz elde eden iki devlet için bir ilki teşkil etmektedir.[30] Ardından Ege kıyılarında varlıkları görülmeye başlayan ve denizde başarılar elde eden beylikler ve Anadolu'da Moğol istilası sonrası bakiye olarak kalmış İlhanlı Devleti ile de temeli ticaret olmak üzere anlaşmalar yapmış, imtiyazlar elde etmiştir. Nitekim çalışma konumuz Osmanlı-Venedik ilişkileri olduğu için bu hususlar üzerinde çok durulmayacaktır.

---

tersanede, gemi imalatı ve teknolojisi için yine rakibi Venedik ve Ceneviz'in denizciliğinden faydalanmıştır. Özellikle Orhan Bey döneminde Cenevizliler ile dostane ilişkiler, gemi teknolojisi ve imalatında katkı sağladığı gibi, 1416 yılında Osmanlı-Venedik savaşında Cenevizlilerin Osmanlı donanmasına ücretli asker olarak katılmaları askeri takviye ve uygulama konusunda da katkı sağlamıştır. Bkz. İdris Bostan, *Osmanlılar ve Deniz*, Küre Yayınları, İstanbul 2007, s.5. XIV. yüzyılda Osmanlı Devleti Venedik'e karşı Cenova ittifakını gözetiyordu. Fakat Karadeniz sahilleri ve Kırım'ın Osmanlı Devleti egemenliğine geçmesi ve güçlenen Osmanlı Devleti karşısında Venedik'e karşı Osmanlı Devleti'ni denge unsuru olarak kullanamayacağını anlamış ve Doğu Akdeniz ticaretinden çekilerek Venedik'e devretmişti. Bkz. Mustafa Soykut, *Papalık ve Venedik Belgelerinde Avrupa'nın Birliği ve Osmanlı Devleti (1453-1683)*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2007, s. 19.

[28] Turan, *Türkiye-İtalya İlişkileri; Selçuklular'dan Bizans'ın Sona Erişine*, s.141.

[29] "*1220 tarihinde başlayıp Pasarofça Antlaşmasına kadar geçen süre zarfında da Türk-Venedik ilişkilerinde, bu tarz antlaşma metinleri, ilişkiler açısından özel bir öneme sahiptir."* Mahmut H. Şakiroğlu, "II. Selim'in Venedik Cumhuriyeti'ne Verdiği 1567 ve 1573 Tarihli Ahidnâmeler", *Erdem,* cilt 2, sayı 5, 1986, s.527.

[30] İzzeddin Keykavus 1220 yılında Venedik ile yaptığı ticari muahedede, ticaret serbestliği, tüccarın seyahat ve ticareti sırasında güvenliklerini sağlayacağını ifade ederken %2 oranında gümrük vergisi alacağını ahdetmiştir. Bkz. Osman Turan, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Evraklar*, TTK Yayınları, Ankara 1988, s.124-125; Türkiye Selçuklu Devletinde, İlhanlı ve Anadolu Beylikleri ve sonraki devirde Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi, Venedik ve Cenevizlilere verilen imtiyaz ve ticaret serbestliklerinde gümrük vergisinin düşük uygulandığı görülür. Bunun izahı ticaretin devamlılığı ve kazancın artmasıdır. Selçuklu Devleti'nin Venedik ve Cenevizlileri "*altın, gümüş, kıymetli eşya ve buğday ithal edildiğinde gümrük vergisi alınmaksızın serbestçe memlekete girmelerine müsaade edilmesi*" fakat bu malların Selçuklu topraklarından çıkarılmasına engel olunması, yapılan ticari antlaşma ve muahedeler vasıtasıyla iktisadi sıkıntıyı giderme gayesinin olduğunu göstermektedir. Bkz. Osman Turan, *Selçuklu Tarihi Araştırmaları*, TTK Yayınları, Ankara 2014, s.90.

Osman Bey öncülüğünde Bizans sınırında gaza ve fetihleri ile varlığını kanıtlayan Osmanlılar, Bizans'ı aşıp Balkan topraklarına varma isteğindeydiler. İlk adımı Orhan Bey döneminde Venedik ticaretinin kilit noktalarından biri olan Gelibolu'nun fethi ile atmışlar ve Çanakkale Boğazını denetim altına almışlardı.[31] Sonraki süreçte önemli Osmanlı tersanelerinden biri olacak olan Gelibolu'nun alınması, Sultan I. Murat ve I. Bayezid döneminde Trakya, Rumeli, Bosna ve Makedonya topraklarının fethini kolaylaştırdı. Niğbolu ve Varna zaferleriyle de Sırp toprakları fethedildi.

Osmanlı ordularının Balkan topraklarında hızlı ve başarılı ilerleyişleri, batıda en çok tehlike arz edeceği devlet olan Venedik Cumhuriyeti açısından durumu kritikleştiriyordu. Venedik Cumhuriyeti, Bizans İmparatorluğu döneminde elde ettiği kolonilerini, imparatorluğun zayıf düşmesi ve Osmanlı Devleti'nin İmparatorluğu ele geçirmesiyle kaybedeceğinin de farkındaydı. Bu sebeple zamanla kötüleşen Bizans İmparatorluğu ile ilişkilerine alternatif olarak Osmanlı Devleti ile yakın ilişkiler kurmuştu.[32] Bu ilişkilerin çoğunlukla geçici elçiler yahut İstanbul'un fethi sonrasında 3 yıl süre ile Osmanlı başkentinde elçi bulundurma imtiyazından evvel ticaret sebebiyle Osmanlı topraklarında bulunan Venediklilerin elçilik vazifesi üstlenmesiyle gerçekleştiğini görüyoruz.[33] Sultan I. Murat zamanında bazı ticari imtiyazlar elde etmeleri yahut 1388 yılında Venedikli tüccar Alvise Dandolo'nun Sultan I. Murat'ın huzurunu çıkması, bu duruma örnek teşkil etmektedir.[34]

---

[31] Donald Edgar Pitcher, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Tarihsel Coğrafyası*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2019, s.67. Şüphesiz Çanakkale Boğazının denetim altında olması Ege ve Karadeniz'de ticaret kolonikleri olan Venedik ve Ceneviz'i rahatsız ediyordu. Fakat ticaretin önemli noktalarından olan Gelibolu'nun Osmanlı Devleti için önemi yalnız bu değildi. Yıldırım Bayezid döneminde deniz üssü haline gelecek olan Gelibolu bu bakımdan Osmanlıların denize çıkışının ilk noktası idi. Bkz. İdris Bostan, *Osmanlılar ve Deniz*, Küre Yayınları, İstanbul 2007, s.4.

[32] Eric R. Dursteler, *İstanbul'daki Venedikliler: Yeniçağın Başlarında Akdeniz'de Millet, Kimlik ve Bir Arada Varoluş*, çev. Taciser Ulaş Belge, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2012, s.4. XVIII. yüzyıla ait Venedik elçilerinin listesini veren bir belge 1360 yılında Leonardo Contarini ve Antonio Venier isimli iki asil Edirne'nin fethi sonrası Sultan I. Murat'ı kutlamak için elçi olarak gönderildikleri bilgisini verir. Öyle ki bu bilgi Ceneviz'e karşı Osmanlı-Venedik ittifakından önce diplomatik görüşmelerinin başladığını gösterir. Pedani, *Doğunun Kapısı Venedik*, s.56-57.

[33] Maria Pia Pedani, *"Osmanlı Padişahının Adına" İstanbul'un Fethinden Girit Savaşı'na Venedik'e Gönderilen Osmanlılar*, çev. Elis Yıldırım, TTK Yayınları, Ankara 2011, s.13.

[34] Pedani, *Osmanlı Padişahı Adına*, s.13.

Nitekim yakın ilişkilerden çıkar sağlayan tek devlet Venedik Cumhuriyeti değildi. Sultan I. Murat'ın Venedik Cumhuriyetinin en büyük rakibi Cenevizlilere karşı ittifak anlaşmasında bulanmak maksadıyla bir Osmanlı çavuşu gönderildiğini biliyoruz.[35] Öyleyse Osmanlı yöneticilerinin Venedik Cumhuriyeti ile iyi ilişkiler kurmalarındaki amaç, topraklarını genişletmekte olduğu devleti için Batı devletleri ve özelinde İtalya topraklarında çıkar tartışmaları sebebiyle çıkan ayrılıklardan ve Bizans'ın gücünden yararlanmaktı. Özellikle 1453'ten sonra hasıl olan Roma varisi olma iddiası ile Batı'da ilerleyişin önündeki engelleri sonunda savaşta olsa aşmaktı.[36] Venedik Cumhuriyeti için ticaret, Osmanlı Devleti için fetih arzusu "barış- savaş-barış"[37] üçgenini ve beraber yaşama düsturunu ortaya çıkarmakta ve iki devletin yaklaşık üç yüzyıl sürecek olan diplomatik ve siyasi hayatını gözler önüne sermektedir.

Osmanlı-Venedik ilişkilerinde XV. ve XVI. yüzyıl askerî açıdan en hareketli dönemdir. Sınır boylarında olan ufak tefek karşılaşmaları bir kenara koyarsak, 1463-1479, 1499-1503, 1537-1543, 1571-1573, 1645-1669, ve 1714-1718 olmak üzere 7 büyük savaş olmuştur.[38] Bu savaşları büyük kılan ise kazanç ve kayıplarının yarattığı etkidir.

Pek çok konuda dönüm noktası olan İstanbul'un fethi ile Venedik Cumhuriyeti'nin tamamıyla çıkarları doğrultusunda hareket ederek adım attığı döneme girildiği söylenebilir. Nitekim Batı bu kayıp ile Osmanlı Devleti'nin bilhassa Türk tehlikesinin farkına varmıştı. Tehlikeye karşı koyabilmek için harekete geçmeye çalışıyordu. Fetihten sonra karşısında Haçlı birliği oluşturulacağını düşünen ve buna karşı Hristiyan birliğinin önünü almak isteyen Fatih Sultan Mehmet, İstanbul kuşatması sırasında Bizans İmparatorluğuna destek veren, ticari çıkarlarını öne koyan Venedik ve Cenevizlilerle fethin hemen sonrasında anlaşma yapmıştır.[39] Venedik'e ticari

[35] Diplomasi adına bu adımın önemini değiştirmese de Venedik Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti'nin anlaşma önerisini kabul etmemiştir. Pedani, *Osmanlı Padişahı Adına*, s.10.
[36] Turan, *Türkiye-İtalya İlişkileri; Selçuklular'dan Bizans'ın Sona Erişine*, s.343.
[37] Turan, *Türkiye-İtalya İlişkileri; Selçuklular'dan Bizans'ın Sona Erişine*, s.341.
[38] Turan, *Türkiye-İtalya İlişkileri; Selçuklular'dan Bizans'ın Sona Erişine*, s. XIX.
[39] Cenevizliler İstanbul kuşatmasında taraf olmakta temkinli davranmıştı ve fetihten sonra bağlılıklarını bildirmişlerdi. Bu nedenle anlaşma yapılıp Ceneviz'e imtiyaz tanınması bir bakıma enteresan değildir. Fakat İstanbul kuşatması sırasında Bizans İmparatorluğuna destek veren Venedik Cumhuriyeti ile

imtiyazlar verilmiş, Ceneviz kolonilerine de haraç ödemeyi kabul etmeleri üzere Haçlı birliğinde bulunacak bu iki devlet saf dışı bırakmıştır.[40] Rodos şövalyelerinin bağlılıklarını bildirmediği için hakimiyeti altında bulunan adalara sefer düzenlenmiş ve 1456'da İmroz, Taşoz, Enez ve Semadirek fethedilmiştir. Bir süre Sırbistan olayları ile meşgul olan sultanın rotasını yine batıya ve hatta Roma'ya çevireceği biliniyordu. Bu durumda Venedik Cumhuriyeti'nin Ege'de hâkim olduğu adalar da tehdit altındaydı.

Sultan II. Mehmet'in 1460'ta Mora'ya sefere çıkması 1463-1479 Osmanlı-Venedik mücadelesini başlatmıştır. Mora'nın Akdeniz'in incisi ve hakimiyetinin büyük bir kazanç olması bu adayı vazgeçilmez kılıyordu. Adanın Osmanlı hakimiyetine girmemesi için Venedik Cumhuriyeti elinden gelini yapmakta, savaş meydanında verdiği mücadeleyi kazanabilmek için savaşın arka planında da ittifak kurmaktaydı. Bu doğrultuda Venedik, Osmanlı Devleti'nin doğudaki rakibi Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan ile ittifak kurmuştur. Yüzyılın başından beri varlığını Akçahisar (1415), Avlonya (1420) ve Muzaki (1423) fetihleriyle Arnavutluk topraklarında hissettiren Osmanlı Devleti'ne karşı diğer bir desteği de Arnavut ve Macar isyancılara verecektir. Neticesinde Taşoz, Semadirek, İşkodra, Limni ve Eğriboz kaybedecektir. Lakin savaşı bitiren 1479 yılında yapılan antlaşmayla Sakız Adası hariç (Cenevizlilerin elinde idi) kuzey Ege adaları Osmanlı Devleti egemenliğine girdi.[41] Venedik Cumhuriyeti ise ticari imtiyaz elde etmiş olmasının yanı sıra, Osmanlı payitahtında bulundurduğu elçisinin görev sınırları genişlemiş, böylelikle Venedik halkının hukuki işlerine bakma işini üstlenmiştir.[42]

---

fethin hemen sonrasında anlaşma yapması hatta Floransa Dukalığı ile yakın ilişkiler kurması Hristiyan birliğine karşı aldığı önlemle birlikte Fatih Sultan Mehmet'in batı siyasetini ortaya koymaktadır. Şerafettin Turan, "Fatih Sultan Mehmet'in Galatalılara Verdiği Fermanın Türkçe Metinleri", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, cilt 14, sayı 25, 1981, s.211.

[40] Papalık, Hristiyan devletler arasındaki savaştan yararlanarak İstanbul'un fethi sonrası Haçlı birliğini kurarak Hristiyanlığı Roma kontrolü altına almayı planlıyordu. Venedik ise ticareti ile varlığını sürdürerek Papalığa karşı bağımsızlığını korumaya çalışıyordu. Fatih Sultan Mehmet'e Venedik Cumhuriyetini bu sebeple kendine bağlı kılma niyetindeydi. Nitekim Venedik Cumhuriyeti de Türkler ile iyi ilişkiler kurarak hem Papalığa karşı mücadelesini sürdürebilecek hem de ticaretini kaybetmeyecekti. Soykut, *Papalık ve Venedik Belgelerinde Avrupa'nın Birliği ve Osmanlı Devleti (1453-1683)*, s.85-87.

[41] Pitcher, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Tarihsel Coğrafyası*, s.128.

[42] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi: İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne Kadar*, cilt 2 TTK Yayınları, Ankara 2019, s.124-125.

1479 yılında sağlanan barıştan sonra Osmanlı Devleti'nde yaşanan taht mücadelesinde Cem Sultan'ın Papalık ve Batılı devletler tarafından koz olarak kullanılıyor olması fetihlere de tesir ediyordu ve sulhun devamlılığını sağlıyordu. Tehditin ortadan kaldırılmasının ardından Sultan II. Bayezid, 1499'da Mora seferine çıkmıştır. Venedik Cumhuriyeti, İnebahtı, Modon, Koron ve Navarin'i kaybetmiştir. Savaşı sonlandıracak 1503 tarihli antlaşma[43] Sultan II. Bayezid'in halefi Sultan I. Süleyman, dedesi II. Mehmet'in 1480 yılında Otranto kuşatması sırasında ölümü üzere yarım kalan İtalya seferi için harekete geçecektir. Rodos (1522), Korfu (1537) ve Preveze'yi (1538) fethedecektir. 1540 yılında yapılan antlaşma ile sulha varılacak ve Kıbrıs adasının fethine kadar iki devletin orduları arasında büyük bir mücadele görülmeyecektir.

1571 yılı hem Osmanlı Devleti hem de karşısında kurulan Haçlı birliği oluşturan devletler için tıpkı İstanbul'un fethinde olduğu gibi bir dönüm noktasıdır. 1570 yılında Osmanlı donanması Kıbrıs'a sefere çıkmış ve Magosa Kalesini alarak Venedik Cumhuriyeti'nin Akdeniz'deki son kalesini fethetmiştir. Osmanlı donanması sefere çıkmadan önce Hristiyan devletlerin ittifak yapılacağı biliniyor ve bazı Osmanlı devlet adamları tarafında temkinli olunması gerektiği düşünülüyordu. Nitekim öyle de oldu. Kıbrıs'ı fetheden Osmanlı donanması Haçlı birliği donanması ile İnebahtı'da (Lepanto) karşılaştı. Osmanlı donanması için bu karşılaşma bir hezimet ile neticelendi. İnebahtı Bozgunu bir dönüm noktasıydı. Dönüm noktası olmasının ilk nedeni bozguna rağmen Osmanlı Devleti'nin bazı kazançlar elde etmesiydi. Sıkı savaş yanlısı tavrı ile Venedik Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti ile barış yollar aramaktaydı. Nitekim Venedik Cumhuriyeti, 1573 yılında yapılan sulhta[44] Zenta için ödemekte olduğu haracın devamını ve savaş tazminatı vermeyi kabul etmişti. İkinci dönüm noktası ise imaj mevzusundaydı. Batı dünyasında İnebahtı Bozgunu sonrası Osmanlı Devleti'nin

[43] Modon, Koron ve İnebahtı'nın fethedildiği 1499-1502 savaşlarının sonlandıran bu antlaşmada üç önemli yerin bulunmadığı, sınır çizimleri için ısrar edildiği ve lakin Kotor'un bu çizimler sonucunda Şebenik ile Venedik Cumhuriyetinde kaldığı görülmektedir. Ticaret ve ticaret yollarının güvenliği konusunu da barındıran antlaşma, yaygın olarak ahitnameden yararlar sağlayanların yalnızca Venedikliler olduğu kanaatine karşı borçlar konusunda mütekabiliyet şartı koşulmuştur. Antlaşmanın içeriği ve antlaşma metni için Bkz. Mahmut Şakiroğlu, "1503 Tarihli Türk Venedik Antlaşması", *VIII. Türk Tarih Kongresi*, cilt 3, TTK Yayınları, Ankara 1983, s. 1559-1569.

[44] 1573 tarihli Venedik ahitnamesi için. Bkz. Şakiroğlu, *"1567 ve 1573 Tarihli Ahidnâmeler"*, s.546-550.

yıkılacağı teorileri yayılmaya başlamıştı. İtalyan Brescialı Battista Nazari ve Venedikli Francesco Sansovino'nun yıldızların hareketleri ve astrolojik haritaya bakarak Osmanlı Devleti'nin 1570-1575 yılları arasında yıkılacağını öngördüğünü yazıyordu.[45] Ayrıca Hristiyan dünyanın gözünde 1453'te kazandığı yenilmez Türk imajını, XVII. ve XVIII. yüzyılda yaşanacak savaş ve kayıplarıyla da Türk tehlikesi ve tehdidi imajını kaybedecektir.[46] Aynı zamanda XVII. yüzyılla beraber Osmanlı-Venedik ilişkileri de uzun soluklu savaşlara evrilecek, neticesinde kazançla beraber kayıpları ve yüzyılın sonunda diplomasi masasını getirecektir.

Bazı dönemler vardır ki devletler arası gerilimin hat safhada olduğu ve büyük savaş için bir kıvılcım beklendiği, bizce iki devlet arasındaki en uzun savaş olan 1645-1669 Girit muharebesi bunlardan biridir. 1636-1639 tarihleri arasında elçilik vazifesini ifa

[45] Güner Doğan, "Savaştan Uzlaşmaya: İnebahtı Deniz Savaşı Öncesi ve Sonrasında İtalyan Yazınında Türkler", *Turkish Journal of History,* sayı 76, 2022, s. 165. İtalya, Türkler hakkında bilgi veren ve imajı oluşturan önemli bir yazına sahipti. Fakat yazılan eserlerde İnebahtı'nın gerçeğinin yaratılan imajın yanında unutulması daha doğrusu bahsedilmemesi önemsiz olduğu anlamını taşımaz. İtalyan yazınının bu denli etkili olmasındaki sebep ise okur yazarlık oranından ve muhakkak ki meraktan gelmektedir. İnebahtı Savaşı öncesi kaleme alınan ilgi gören eserler Osmanlı Devleti'ni ve tehditin gücünü anlamaya yönelik kitaplar olmakla beraber sonrasında ele alınmış eserler Osmanlı Devleti'nin kaybettiği imaj ve ona karşı duyulan meraka yönelikti. İnebahtı Savaşı öncesi ve sonrası İtalyan yazına dair. Bkz. Doğan, "İtalyan Yazınında Türkler", ss.164-180.

[46] Batı'da çeşitli şekillerde isimlendirilen fakat hepsinin aynı noktada birleştiği Osmanlı-Türk-Müslüman imajını Halil İnalcık altı evresinin olduğunu söyler. Burada evreleri belirleyen Osmanlı Devleti'nin Batı nezdinde yarattığı sarsıntı ve etkidir. İlk dönemin Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve Anadolu topraklarında varlığını gösterdiği dönem olarak ele alınır ve İstanbul'un fethi (1453) bu dönemde en büyük kırılmayı yaşatır. Varlığının temsili ve Türk korkusunun başlangıcıdır. Ardından XVI. yüzyıl başından 1590 kadar olan süreç Osmanlı Devleti'nin Orta Avrupa, Arap Yarımadası ve Akdeniz'de ilerleyişi yani imparatorluğun sınırlarının her yöne genişlediği dönemdir. Ayrıca Batı siyasetinde denge sağlayıcı ve yardım talep edilecek devlet olarak konumlandırılır. Korkunun meraka evrilmesi ise 1571 ile başlar. 1645-1669 Girit muhaberesi ve Osmanlı ordusunun Avrupa'nın gelişmiş savaş teknolojisinden geride kalmış olması Avrupa'nın üstünlüğünü kanıtladığı dönemdir. 1571 yılında Hristiyan dünya birleştiği takdirde Türkleri durdurulabileceği düşüncesi, 1683'te Türkleri önce Avrupa topraklarından sonra Anadolu topraklarından doğuya sürerek anavatanı Asya'ya kadar gönderecekleri düşüncesine evrilir. XVIII. yüzyıl itibari ile Osmanlı Devleti'nin de batıyı anlamaya çalışması ve elçiler göndermesinin de etkisiyle artık Türk gibi yaşamak, Türk gibi davranmak, Türk gibi giyinmek moda olur. Avrupa'da *Turquerie* akımı ortaya çıkar. Osmanlı Devleti'nin yıkılışı döneminde Türk imajı Şark Meselesi 'ne dönüşür. Bkz. Özlem Kumrular, *Türk Korkusu: Avrupa'da Türk Düşmanlığının Kökeni*, Doğan Kitap, İstanbul 2008; Venedik ve Papalık belgelerinde Türk korkusu ve imajının incelendiği, Osmanlı-Türk-Müslüman tanımlarının dönemlere göre çağrıştırdıkları imajlar için. Bkz. Mustafa Soykut, *Papalık ve Venedik Belgelerinde Avrupa'nın Birliği ve Osmanlı Devleti (1453-1683),* İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2007; XVI. yüzyıl ortalarından itibaren ortaya çıkan Turquerie, belirli bir sınıfın tanınması sonrası çoğu hayal ürünü imgeler üzerinden kurulmuş Türk dünyasını Avrupa gözünden tanımlayan terimdir. Türk imajının sanat, mimari, moda vb. alanlara yansıması, tasvirler ve detaylı bilgi için. Bkz. Haydn Williams, *Turquerie: 18. Yüzyılda Avrupa'da Türk Modası*, çev. Nurettin Elhüseyni, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2015.

etmiş Alvise Contarini döneminde bir Venedik donanması Cezayirli korsanlardan intikam almak niyetiyle Akdeniz ticaretinde önemli Osmanlı limanlarından Avlonya[47] limanına demir atmış beklemekte olan 15 Cezayir gemisine top atmış, lakin bu top Avlonya surları ve cami minaresine isabet ederek tahribat yaratmıştı. [48] Bu hadisenin yarattığı etki ve kayıp öyledir ki Papalık nezdinde Hristiyanlık için büyük bir zafer, Bağdat seferinden dönen Sultan IV. Murat için ise bir savaş ilanı olarak görülmüştür.[49] Sultan IV. Murat Venedik elçisinin derhal tutuklanmasını ve sefer hazırlıklarına başlanması fermanını vermişti. Bir süre tutsak kalan elçi ve veziriazamın gayretleri ile Venedik'in tazminat ödemeyi kabul etmesi üzerine savaşın eşiğinden dönülmüştür. Venedik Cumhuriyetinin gözünü korkutma niyeti ile düzenlenecek çok uzun ömürlü olmayacak 1641 tarihli yeni bir Venedik ahitnamesi verilecektir.[50] Fakat ufuktaki savaşı engellenememiştir. Sultan IV. Murat'ın ölümünden kısa süre sonra Girit hadisesi (1645) patlak verecektir.

Akdeniz'in güvenliği için önemli bir konuma ve ticaret için vazgeçilmez bir prestije sahip olan Girit adası, bu dönemde Osmanlı Devleti gemileri için Floransa ve Maltalı korsanların, Venedik Cumhuriyeti için ise Ülgünlü ve Garp Ocaklı korsanların faaliyetlerinin arttığı ve daha çok zarar verdiği bir dönemdi. Sürgün olarak Mısır'a

[47] Avlonya önemli bir Osmanlı tersanesi idi. Barındırdığı tuz yatakları sayesinde de önemli bir ticaret merkezi olmuştur. Venedik'e ait İsplit limanının zaman içinde önem kazanmasıyla Avlonya bir askeri üs durumuna düşmüştür. Bkz. İdris Bostan, *Adriyatik'te Korsanlık; Osmanlılar, Uskoklar, Venedikliler (1575-1620)*, Timaş Yayınları, İstanbul 2009, s. 36. Ayrıca Avlonya limanının üs yapılmasında bir etken de Uskoklu korsanlardı. XVI. yüzyılda Osmanlı tüccarlarının karada ve denizde korkulu rüyası Uskoklara karşı Osmanlı Devleti XVII. yüzyılın başlarında Avlonya ve beraberinde Gabela, Nova ve Kirka'da deniz üsleri kurmuştur. İdris Bostan, "Akdeniz'de Korsanlık: Osmanlı Deniz Gücü", ed. İdris Bostan, Salih Özbaran, *Türk Denizcilik Tarihi I,* Deniz Basımevi Müdürlüğü, İstanbul 2009, s.235-237.

[48] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi: XVI. Yüzyıl Ortalarından XVII. Yüzyıl Sonlarına*, cilt 3, TTK Yayınları, Ankara 2019, s.141-142; Tommaso Bertele, *Venedik ve Konstantiniyye: Tarihte Osmanlı-Venedik İlişkileri,* çev. Mahmut H. Şakiroğlu, Kitap Yayınevi, İstanbul 2012, s.191; Özgür Oral, filonun 8 Cezayir kadırgası ve 8 adet Tunus kalyetasının oluştuğunu, Avlonya limanına sığındıkları ve Venedik donanma müfettişi Antonio Cappello'nun emrindeki donanmanın taaruzundan yalnızca Beçinoğlu Ali'nin gemisinin batırılmadığı ve Venedik'e gönderildiği belirtmektedir. Bkz. Özgür Oral, "Garp Ocaklarının Avrupa Ülkeleri ile Siyasi ve Diplomatik İlişkileri: Venedik Cumhuriyeti Örneği", *Coğrafya, Tarih ve Uluslararası Hukuk Boyutlarıyla Küresel ve Bölgesel Denklemde Ege ve Doğu Akdeniz,* Ekim 2021, s.178-179. Mikail Acıpınar en çok kaybın Cezayir filosu aldığını ifade eder. Bkz. Mikail Acıpınar, "Kriz ve Savaş Arasında 1641 Tarihli Venedik Ahitnamesi", *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, sayı 1, Temmuz 2015, s.178.

[49] Acıpınar, "Kriz ve Savaş Arasında 1641 Tarihli Venedik Ahitnamesi", s.178.

[50] Acıpınar, "Kriz ve Savaş Arasında 1641 Tarihli Venedik Ahitnamesi", s.184-189.

gönderilen Kızlar ağası Sümbül Ağa'nın gemisinin Maltalı korsanlar tarafından gasp edilmesi bardağı taşıran bizce daha doğrusu savaşa hazır olan Osmanlı ordusu için hareket sebebi oldu. Kandiye'de önemli bir zafer kazanan Osmanlı ordusu daha evvel de zikredildiği üzere devlet erkanı arasında doğan rekabette başarılı olma hevesi taşıyan vezirlerin yeni fetih arzularıyla hareketleri, 1683 yılında Viyana Kuşatmasını ve beraberinde bozgunu doğurdu.

Yeni bir zaferden hemen sonra yaşanan bu bozgun ve plansız ilerleme 1683-1699 tarihleri arasında Osmanlı ordularının üç büyük cephede (Avusturya-Venedik-Rusya) savaşmasına sebep oldu. Venedik'e karşı Dalmaçya ve Mora'da yaşanan mağlubiyet, 1697 Zenta yenilgisi ve Azak Kalesi üzerindeki Rus tehdidi yüzyılın sonunda Osmanlı Devleti'nde barış isteğini artırdı. Bazı devlet adamları hem ordunun hem halkın uzun süren savaşın maddi ve manevi yükünden bıktığını öne sürerek barış yanlısı idi. Lakin barış üç yüz yıldır savaşan Osmanlı ordusu ve erkanı için çabuk kabul edilebilir değildi. 1697 yılında Vezir Hüseyin Paşa barış yanlısı olanlara karşı yüzyıllardan beri savaşan Osmanlı Devleti için kafirle barış katî surette yapılmaması gerektiğini savunuyordu.[51] Nihayetinde İngiltere ve Hollanda, devletler arasında arabulucu rol üslenerek elçileri William Paget ve Giacomo Collier aracılığıyla barışı sağladı ve Osmanlı Devleti'nin toprak kaybının ilk resmî belgesi niteliğinde olan Karlofça Antlaşması imzalandı. Uzun savaş süreci yerini barış görüşmelerine bıraktı.

Barış görüşmeleri dört devletinde Osmanlı'dan almak için çabaladıkları ve kabul ettirmeyi hedefledikleri bir ön metinle başladı. Habsburg İmparatoru I. Leopold Erdel'den, Venedik Cumhuru *"uti possidetis, ita porro possideatis"* ilkesi üzere

[51] Dört yüzyıldan beri kafirle cenk eden bir devletiz, elli yıl daha savaşacak olsak da bundan vazgeçemeyiz diyen ve barışa mesafeli Osmanlı Devleti'nin karşısında Habsburgların "*çaşarımız kendinden geçer Erdel'den geçmez*" inatçı tavrı arabulucuları ve barışı zora sokmaktaydı. Habsburg tarafında bu kadar sert iken Venedik Cumhuriyeti ile barışın olması daha imkansızdı. Barış ise Venedik için daha elzemdi. Savaş nedeniyle İstanbul'da balyos yoktu. Aslında iki devlet arasındaki barışı geciktiren de buydu. Ticaretin ve diplomatik ilişkilerin yeniden düzene binmesi için Lorenzo Soranzo İstanbul'a gönderilecektir. Doğan, *Venediklü İle Dahi Sulh Oluna; 17. Ve 18. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik İlişkileri*, s.100-103. Çalışmamızda ilk defterimiz olan 345. Defter Lorenzo Soranzo'nun elçiliği dönemi olan 1702-1703 tarihli belgelerden oluşur. Mevcut belgelerimiz içinde tebriklerin, dostluğu ve iyi ilişkileri dileyen mektupların sadece bu defterde bulunması da bir tesadüf değildir.

mevcut kazançlarından, Lehistan Kamaniçe'ten ve Rusya Kerç ve Azak'tan vazgeçmek istemiyordu.[52] Doğudaki cepheyi bir an evvel kapatmayı ve var gücünü Fransa ile olan İspanya Veraset Savaşına yöneltmeyi isteyen Habsburg İmparatorluğu Erdel hariç Macaristan toprakları, Lehistan Podolya ve Kamaniçe kalesi ve *"ala-hâlihî kavli üzere Venediklü ile dahi sulh olundu"*.[53] Burada *uti possidetis, ita porro possideatis* ve *alâ-halihî* kavramları büyük bir ehemmiyet taşır. Alâ-hâlihî, Latince terimin anlamını tam karşılamamakla birlikte "olduğu gibi, kendi halinde"[54] terim anlamını taşırken barış masasında "tarafların her birinin fetihlerini elinde tutması" anlamına bürünür.[55] Bu durumda Mora, Osmanlı Devleti'nin elinden çıkmıştır. Fransa elçisi M. De Chateauneuf'un görev bitimi sonrası sunduğu raporunda 1699'da barış masasında ve Osmanlı Devleti nezdinde Venedik Cumhuriyetinin durumunu şu cümleleri ile açıklar: "*Türklerin, ilk fırsatta, akdedilmiş bulunan barış anlaşmasını bozacaklarına inanıyorum… Türkler Venediklileri memleketlerinin ortasında görmeğe hiç tahammül edemiyorlar. Esasen onlarla barışı zorunluluktan ve imparatora olan saygılarından dolayı yapmışlardı. Fakat bu saygıya son verdikleri ve imparatorun başka taraflarda meşgul olduğunu gördükleri gün hemen tekrar Mora'ya girmeye kalkışacakları tahmin edilebilir.*"[56] Rusya ile anlaşma ise 1700 yılında sağlandı. İstanbul Antlaşması ile Rus Çarlığı Azak kalesini ve İstanbul'da elçi bulundurma imtiyazını elde etti.

Yeni yüzyılın başlangıcında isyanlar, mali ve askeri reformlar ile uğraşan Osmanlı Devleti için Venedik Cumhuriyetine kaybettiği toprakları geri alma arzusu yapılan barışa rağmen hiç dinmedi. 1700-1714 yılları arası kuzeydeki rakibi Rusya ve doğudaki rakibi İran ile uğraşan Osmanlı Devleti, 1710 yılında Prut ile Rusya'dan Azak Kalesini alarak zaferle ayrıldı. Böylelikle yeni hedefi evvela tahmin edildiği üzere Venedik Cumhuriyeti ve Mora olmuştur.

---

[52]Venedik için bu kavram çok önemli idi. Dalmaçya'da kaybettiği yerleri ve en önemlisi Mora Yarımadasını böylelikle elde tutacaktı. Doğan, *Venediklü İle Dahi Sulh Oluna; 17. Ve 18. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik İlişkileri*, s. 103.

[53] Doğan, *Venediklü İle Dahi Sulh Oluna; 17. Ve 18. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik İlişkileri*, s. 103-104.

[54] Şemsettin Sami, Kâmûs-ı Türki, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 736; على حاله

[55] Doğan, *Venediklü İle Dahi Sulh Oluna; 17. Ve 18. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik İlişkileri*, s.17.

[56] Schefer, *Osmanlı Devleti'nde Fransız Elçiliği: Marki De Bonnac Tarihi Hatırat ve Belgeleri*, s.140.

Sınırdaki kale ve palankaların onarımının yapıldığı, Osmanlı başkentin de ise hem karadan hem denizden orduların yeni bir sefer için hazırlandığı ve Sultan III. Ahmet'in Venedik Cumhuriyetine karşı sefere çıkacağı söylemlerini 1714 yılında Venedik elçisi Andrea Memo, hedefin kendileri ve Mora olduğunu, hazırlıklara bakılarak tek bir yerden saldırılmayacağını raporlarında yazıyordu.[57] Dalmaçya'nın kilit kalelerinden Osmanlı ordularının daha evvel kuşattığı fakat muvaffak olamadığı Sign kalesi provveditoresi Giorgio Balbi'nin bu civarda Osmanlı ordusunun ciddi yığınak yaptığı bilgisini vermesi buna bir kanıttı.[58]

Elçi Andera Memo dönemine dair bizim çalışmamızda da çok az belge olmakla birlikte görev süresi, önce hapsi ve sonrasında maiyetiyle birlikte ülkeyi terki istenmesi sebebiyle kısa sürmüştür. Savaşın ilan edildiği dönemde Andrea Memmo Dalmaçya provveditorü olarak tekrar karşımıza çıkar. Kendisi bizzat Karlofça barışı görüşmeleri başladığı esnada Venedik tarafından geri alındığı için müzakereyi yarıda kesen ve Mostar'a yakın stratejik bir konumda olan Citluk kalesinde yine Osmanlı ordusunun görüleceğini düşündüğü için kalenin tamiri işine girişmiştir. Savaşa bir sebep gerekliydi ve bu da Osmanlı Devletinden kaçıp Venedik Cumhuruna sığınan eşkıyaların korunması oldu. Venedik'e savaş ilan ederken daha önceden olduğu gibi Habsburg İmparatorluğunun savaşa dahil olmaması için Viyana sarayına tek hedefin Venedik Cumhuriyeti olduğunu bildiren iyi niyet mektubu gönderildi. Esasen Habsburg İmparatorluğunda ilk safhada savaşa girme taraftarı değildi. Lakin başından beri Venedik'in Viyana elçisi Pietro Grimani savaşın yalnızca kendileri için önem haiz etmediği tehdidin bütün Hristiyanlığa olduğunu defaatle dile getirerek kurduğu diplomasi ile ardından Osmanlı Devleti'nin Mora'da zafer kazandığı haberlerinin yayılması sonrası Habsburg İmparatorluğu savaşa dahil olacak ve Osmanlı ordularına karşı büyük zaferler kazanıp Belgrad'a kadar gelecektir.

[57] Prens Eugen'a sadrazam tarafından gönderilen tarafsız tutum sergilemeleri istenen mektubun üzerine artık Osmanlı Devleti'nin tek hedefinin Venedik olduğu açıkça görülüyordu. Ayrıca balyos Andrea Memo Venedik'e karşı yapılacak seferin halk nezdindeki etkisini yazarken sefer için istekli olduklarını vurgular. Fakat bu isteğin savaş ilanı sonrası yeniçerilerde korku ve endişeye yol açtığını ifade eder. Bkz. Doğan, *Venediklü İle Dahi Sulh Oluna; 17. Ve 18. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik İlişkileri*, s.233.

[58] Doğan, *Venediklü İle Dahi Sulh Oluna; 17. Ve 18. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik İlişkileri*, s.240.

Mora Kuşatması sırasında Knin, Sign[59] ve Citluk kalelerinde sürekli mücadeleler yaşanmış ve Venedik'in başarılı olması İstanbul'da olumsuz bir hava yaratmıştı. Mora'nın alınması üzerine var gücünü bu stratejik noktada birleştirmeyi düşünen Osmanlı Devleti, Prens Eugen'ın savaşa girme kararı alması sonrası hareket planını değiştirecektir. Mora'nın sevinci üzerine iki devlet içinde önemli bir yer Korfu'da Venedik'in zaferi, Osmanlı ordularının son atığının başarısızlığı ile İmoçka kalesinin kaybı, Varadin mağlubiyeti ve Prens Eugen'ın Temeşvar'ı ve Belgrad'ı kuşatması barışı gündeme getirecektir.

Belgrad'ın hem Habsburg İmparatorluğu hem de Osmanlı Devleti için vazgeçilmez olması, Venedik ile de savaş halinin devamının istenmesi barış görüşmelerini kesintiye uğratıyordu. Arabulucu İngiltere ve Hollanda elçilerinin müzakereye ikna çalışmaları esnasında taraf devletlerin hepsi için de sulhun sağlanamaması durumunda devam edecek mücadeleye yeni askeri hazırlıklar yapılıyor, zarar gören mevziler onarılmaya ve süratle ordunun ihtiyaçlarının tedarikine devam ediliyordu. Lakin Osmanlı Devleti tarafından görevlendirilen Defterdâr Mehmet Efendi ve İbrahim Ağa'nın Osmanlı Devleti'ne gönderdiği 5 Temmuz 1718 tarihli mektuptaki *"İspanya ile olan hâletlerinden kendülerde…bu hayırlu işin bir gün evvelce itmâmına takayyüd olunsun ve bir cüz'î şey içün vakt fevt olmasun deyü söylerler…"*[60] ifadesi Avusturya açısından barışın önemini ortaya koymaktadır.

Şunun altına önemle çizelim ki, tıpkı Karlofça Antlaşmasında olduğu gibi şuanda da muhatap yine Habsburg İmparatorluğu idi. Lakin Osmanlı Devleti uzun süreli bir barış değil mütareke yapmak istiyordu. Avusturya'yı İspanya Veraset Savaşının seyri sıkıştırırken, Venedik Cumhuriyetinin Viyana elçisi Pietro Grimani'nin de

[59] Sign kalesinde Venedik zaferinin yaşanmasında kalenin jeopolitik konumundan sonra en büyük etken provveditorü Giorgio Balbi'nin aman mektubunda da kanının son damlasına kadar mücadele edeceğini ilettiği gibi kaleyi savunması ve yalnızca yüz otuz üç askerini kaybederek büyük direnişiyle Osmanlı ordusuna kayıplar verdirmesiydi. Sign kalesinin kuşatılması ve Venedik zaferine dair detaylı bilgi için. Bkz. Doğan, *Venediklü İle Dahi Sulh Oluna; 17. Ve 18. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik İlişkileri*, s.242-250.

[60] TSMK, *Esna-yı Müsâlahada Tevarüd Eden Mekatib*, Revan, n.1949, v.176.

İspanyolların Güney İtalya'yı işgali esnasında Osmanlı Devleti'ni Venedik'e karşı savaşın sürdürülmesine ikna için bir heyet gönderildiğini bildirilmişti. Bu gelişmeler Osmanlılar tarafından da dikkatle takip edilmesi kısa süreliğine bir ateşkes istediğini doğruluyordu.[61] Böylece mütareke yapıldığı takdirde Osmanlı Devleti de Venedik'e karşı tek cephede savaşı devam ettirme şansını elde edecekti. Fakat Habsburglar ile anlaşmanın yolu Venedik ile barıştan geçmekteydi. *"Nemçe Devleti âla-hâlihi müsalâha olub Venediklü'nün sulhe idhâl olması bile hâtıra hutûr itmez iken Devlet-i Çasariyye hâtırı içün müsâlahaya idhâl olundukların niçün kendilerine nî'met-i uzmâ bilmezler"*[62] ifadesi Venedik'in zoraki masaya oturduğu ve esasen bütün bu yaşananların ve kayıpların sorumlusunun Osmanlı Devleti nezdinde Venedik olduğu gerçeğini göstermektedir.[63]

4 Haziran 1718 günü İngiltere elçisi Robert Sutton ve Hollanda elçisi Jacob Colyer'in aracılığı ile müzakere masasına oturuldu. Barış görüşmemelerinin *alâ-halihî/uti possidetis ita porro possidietis* maddesi üzere Osmanlı Devleti (ki Osmanlı Devleti bu maddeyi Avusturya ile anlaşmasında uygulamak istemektedir. Venedik tarafına küçümser ve isteksiz davrandığı, savaşın en büyük kazancı Mora'dan vazgeçmeyeceği için Venedik tarafına uygulamakta ısrarcı değildir)[64] Avusturya'ya Belgrad ve Temeşvar'ı terk edecek, Venedik'e karşı en büyük kazanç Mora'nın alınması üzerine anlaşılacaktır. Belgrad ve Temeşvar Osmanlı Devleti'ne yeni bir tampon bölge oluşturma arayışına sokacak ve bu doğrultuda daha sonraki tarihlerde 1730'lara

[61] Güner Doğan, "İstenmeyen Barış Pasarofça'da Osmanlı-Venedik Diplomatları ve Diplomatik Tavırları", *Harp ve Sulh: 300. Yılında Pasarofça Antlaşması Uluslararası Sempozyumu*, Milli Savunma Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2019, s. 116.

[62] TSMK, Revan, n.1949, v.172.

[63] Doğan, "İstenmeyen Barış Pasarofça'da Osmanlı-Venedik Diplomatları ve Diplomatik Tavırları", s. 114; Venedik'in Viyana elçisi Pietro Grimani'nin dispaccilerinde defaten kaleme aldığı üç kavram "*lusingare, saperare ve intorbidare*" ile Osmanlının Venedik nezdinde barışla karşı isteksizliğini tanımlamaktadır. Bkz. Doğan, "İstenmeyen Barış Pasarofça'da Osmanlı-Venedik Diplomatları ve Diplomatik Tavırları", s. 117-118.

[64] Venedik Cumhuriyeti için *uti possidetis* "Mora bizimdir!" demekti. Osmanlı Devleti ise bu maddeyi kabul etmek istememekteydi. Bekletme ve yıldırma politikası ile Venedik Cumhuriyetini oyalayıp maddeden vazgeçmesi ve hatta kendi istediği yerleri kabul etmesini sağlamak istemekteydi. Fakat nihai sonuç değişmedi ve arabulucu devletler aracılığıyla uti possidetis/alâ-hâlihî koşulu ile müzakere masasına oturuldu. Doğan, "İstenmeyen Barış Pasarofça'da Osmanlı-Venedik Diplomatları ve Diplomatik Tavırları", s.124.

gelindiğinde Macar topraklarında yaşayan aristokratlar örneğin Rakoçi ailesi Osmanlı Devleti tarafından Viyana sarayına karşı koz olarak kullanacaktır.[65]

Temessüklerin imzalanmasından sonra sınır görüşmeleri için tayinler gerçekleşecektir. Venedik Senatosu Alvise Mocenigo'yu[66] atarken karşısına Osmanlı tarafından halen Mora defterdarı olarak görev yapan Mevkufatçı Siyahi Hacı Mehmet Efendi[67], Avusturya sınırı görüşmelerine Viyana Sarayı Fleiscman'ı atarken Osmanlı tarafından Selanik Mutasarrıfı Mustafa Paşa atanacaktır. Akdeniz sınırının tespiti için ise Antonio Loredan'a mevkidaş olarak Serasker Osman Paşa, Mora Defterdarı Osman Efendi ve kâhya Ahmet Ağa atanacaktır.[68]

2.1 Diplomatik İlişkiler

Osmanlı Devleti, Venedik Cumhuriyetini her daim savaşın devam edeceği ülke olarak adlandırsa da arka planda barışın hakim olduğu *"düşmanlığın, kural değil, kural dışı"* kabul edildiği[69], Alberto Tenenti'nin *"yüzyıllarca süren anlaşmazlık içinde"* ve Ugu Tucci'nin ifade ettiği gibi *"bir arada yaşamak"* zorundaydılar.[70] Bu doğrultuda

[65] Fatih Yeşil, "Pasarofça Antlaşması ve Osmanlı Diplomasisindeki Değişim", *Harp ve Sulh: 300. Yılında Pasarofça Antlaşması Uluslararası Sempozyumu*, Milli Savunma Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2019, s. 106.

[66] Alvise Mocenigo, Osmanlı Devleti'nin yabancı olmadığı bir isimdi. Kendisi Karlofça Antlaşması sonrası sınır çizimlerinde de yer almış ve Dalmaçya'da uzun süre provveditör olarak görev almıştır. Pasarofça Antlaşması sınır görüşmelerinde ise İmoçka kalesini Venedik'e kazandırmakta büyük rol oynamış ve neticesinde Doç statüsüne yükselmiştir. Bkz. Güner Doğan, "Başkanlarda Osmanlı-Venedik Hakimiyet Mücadelesi ve Kara Savaşları (1645-1721)", *Türk- İtalyan Müşterek Harp Tarihi*, Milli Savunma Üniversitesi, İstanbul 2020, s.122.

[67] Pasarofça sınır görüşmelerine memur tayin olunan Mehmet Efendi, Venedik kaynaklarında iki unvan ile anılmıştır: Siyahi ve Mevkufatçı. Bazı kronikler iki unvanın farklı iki kişiyi tanımlaması sonucu karışıklığı önlemek adına burada adı zikrolunan Mehmet Efendi'nin Pasarofça Antlaşması sonrası 1739'da Belgrad Antlaşmasında da yer almış Mevkufatî Elhâc Mehmet Efendi'nin olduğunu belirtmek gerekir. Bkz. Doğan, *Venediklü İle Dahi Sulh Oluna; 17. Ve 18. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik İlişkileri*, s.274-275. Bosna paşası Osman Paşa'nın anlatımı ile Elhâc Mehmet Efendi *"Dergâh-ı Âli Yeniçeri Efendisi olub ba'de sadrâzam-ı sâbık kullarıyla Ahmed Paşa merkûmun kethüdası ve sonra Mora Defterdârı ve ba'de divân hocalarından mevkufâtlığı kalemi ile divân-ı hümayun hocası olmuştur."* Bkz. Güner Doğan, "Balkanlarda Bir Osmanlı Muhaddidi: Mevkufatçı Siyahi Hacı Mehmet Efendi, Mektupları ve Son Osmanlı-Venedik Sınırı", *Doğu Batı*, sayı 91, 2019-2020, s.48.

[68] Doğan, *Venediklü İle Dahi Sulh Oluna; 17. Ve 18. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik İlişkileri*, s.274-275.

[69] Dursteler, *İstanbul'daki Venedikliler: Yeniçağın Başlarında Akdeniz'de Millet, Kimlik ve Bir Arada Varoluş*, s.8.

[70] Turan, *Türkiye-İtalya İlişkileri; Selçuklular'dan Bizans'ın Sona* Erişine, s.359-360. Defaatle belirttiğimiz gibi Venedik'in gözünde Osmanlı Devleti ticaret ve tehlike idi. Osmanlılar ise Venedik Cumhuriyetini balıkçı olarak tanımlamaktaydı. Asya steplerinde kırmızı eti balığa tercih eden

Avrupa'da dini birlikteliklerin cereyan ettiği ve kazanımların sağlandığı bazı olaylar sonrasında da Venedik Cumhuriyeti *"prima semo veneziani, poi cristiani"* [önce Venedikliyiz, sonra Hristiyan'ız][71] söylemi ile tarafsızlığını net bir şekilde sergilemiş ve Batılı devletlerce Osmanlı Devletine karşı takınılan dini-siyasi politikanın zaman zaman dışına çıkmıştır. Bu yüzdendir ki, Osmanlı Devleti başkentinde elçi bulunduran en eski devlet Venedik Cumhuriyeti idi. Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethi sırasında Bizans İmparatorluğu saflarında yer alan Venedik'in Bizans elçisi Girolamo Monotto idam edilmiş ve ardından Venedik Senatosu tarafından 1454'te Bartolomeo Marcello atanmıştır. Bizzat kendisinin çabalarıyla Venedik baylosları yanında yardım için subaşı olmak şartıyla Venedik tebaasını yargılama, ardından 1479'da yapılan anlaşma ile İstanbul'da ikamet etme ve Venedikler arasında problemlere müdahale etme, 1503'te ise üç yıl süre ile görevde bulunmaları imtiyazına sahip olmuşlardır.[72]

1463-1479 ve 1492-1503 savaşları, elçilik makamında yaşanan bazı krizler -1531 yılında Frencesco Bernando'nun elçilik görevini reddetmesi gibi- yahut Sultan II. Bayezid'ın Venedik elçisi Girolamo Marcello'nun gizli birtakım bilgileri içeren mektuplarından (dispacci) haberdar olması üzere elçinin ülkesine gönderilip yerine yenisinin atanmamasını istemesi gibi bazı istisnai durumlarda da Venedik Cumhuriyeti fevkalade elçiler yahut vekil atayarak diplomatik ilişkileri ayakta tutmayı başardı.[73]

Yukarıda zikrettiğimiz büyük savaşlardan sonra, önemli bir husus olarak sınır çizimi mevzusu içinde görevliler tayin olunmuştur. Bazı sınır görüşmelerinde özellikle Venedik sınırının tespitinde tansiyonun hayli yükseldiği, bir karara varmadan Osmanlı Devleti'ne başvurma ihtiyacı duyan Osmanlı murahhaslarından ve her bir mektubun

Osmanlı Devleti'nin gözünde balıkçı bir toplum ne denli değer görürse o derecedeydi. Ayrıca Venedik'in ticareti Osmanlı Devleti için kıymetli mallar söz konusu olduğunda kıymetliydi. Osmanlıların Venedik ticaretine bakışını Venedik elçi Agostino Nani, Venedik balyosu evinin her şeyin satıldığı bir bakkal olarak görüyorlar cümlesiyle ifade etmiştir. Pedani, Doğu'nun Kapısı Venedik, s. 267.

[71] Turan, *Türkiye-İtalya İlişkileri; Selçuklular'dan Bizans'ın Sona Erişine*, s.361.

[72] Bertele, *Venedik ve Konstantiniyye: Tarihte Osmanlı-Venedik* İlişkileri, s.47. 1503 tarihli antlaşmanın en önemli özelliği Venedik için zor bir koşul olan elçilerinin bir yıllık süre için Osmanlı başkentinde bulunacağı maddesiydi. Andrea Gritti'nin çabası ile süre üç yıla çıkarılmıştır. Turan, "1503 Tarihli Osmanlı-Venedik Andlaşması", s. 1564.

[73] Bertele, *Venedik ve Konstantiniyye: Tarihte Osmanlı-Venedik İlişkileri*, s.48.

cevabı için akıp geçen sürede kendilerinin oyalandığı şikayetleri ve özellikle Venedik tarafı için savaş ihtimalinin halen var olması ilişkilerdeki gerilimi zaman zaman artırmıştır. Sınır görüşmemelerinin çok ince bir çizgi olduğu ve Osmanlı murahhaslarının can korkusu taşıdıklarını, sultana izahat vermeleri gerektiğini ifade etmek gerekir. Sınır çizimleri esnasında gerek işlerin yavaş ilerleyişi gerek anlaşmaya varılamayan noktaları içeren belgeler çalışmamızda da yer almaktadır. Venedik murahhasları ile Dalmaçya sınırında bazı problemlerin yaşandığını[74] ve kendi zaptlarında olmayan yerler için bulunulan iddiaları [237] numaralı belgede Siyahi Mehmet Efendi zikretmektedir. Mehmet Efendi, Dalmaçya sınırında İmoçka Kalesi haricinde yakınında bulunan *"Arsanu ve Preveluga kal'âlarında ve Ednise ve İsteremçe ve Toskavaç kal'âları…"* Osmanlı Egemenliği altında bulunması gerektiğini, mezbur kaleler için *"…güya vâfir zamandan berü cumhurunuz tarafından cenk ü harb ile zabt ve tasarruf olunmuş gibi…"* ifadesiyle bildirir. Yine aynı murahhas Siyahi Hacı Mehmet Efendi'nin mevkidaşı Alvise Mocenigo'yu kızının düğününe davet ettiğini görüyoruz. Çetin geçen kış şartlarında hastalanan ve hastalığı ağır geçirin Osman Paşa'ya mevkidaşı tarafından iyi niyet ve bir an evvel çizimlere tekrar başlanması arzusuyla limon ve turunç gönderilmesi savaş zamanındaki genel ciddi havanın sınır noktasına düşümünün daha samimi ve yumuşak olduğunu gösteren bir takım örneklerdir.[75]

Bazen hastalık gibi yahut gönderilen mektupların cevaplarının beklenmesi gibi bahanelerle de hem barış masasında hem sınır tahdidinde problemler yaşanmıştır. Bilhassa görüşmelerin sıkıntılı ve vazgeçilemeyen mahaller özelinde taraf devletler tarafından yıldırma/oyalama politikası olarak yürütüldüğünü, bu sebeplerden ötürü çizimlerin bir hayli uzun sürdüğünü ifade etmek gerekir.

[74] Kendisinin yaşanan sıkıntıyı aktardığı belge mevcut değildir. Fakat d.254/def.348 n.294 yer numaralı hükümde yer alan *"tahdîdine me'mûr olduğın yerlerden ba'z mahallerde Venedik muhaddidi ile nizâ'-ı külli vâki' olub münâza'un-fîh olan yerler esâs sulh olan 'alâ-hâlihî kavlî mûcebince Devlet-i Aliyye tarafında kalmak iktizâ eyledüğün muş'ir ahâli-yi vilâyetin […] 'arz u mahzarları ve senin dahî mufassal ve meşru' mektub ve kâ'imelerin vârid oldukda ilçi ile bu tarafda söyleşmek ber-taraf kılınmak üzere tevfîk olunmuşidi"* ifadesinden yaşanan sıkıntıları anlattığı ve atılacak adımlar konusunda danıştığı anlaşılmaktadır. Ayrıca bizim belgemizde Siyahi Mehmet Efendi, Sipahi Mehmed Efendi olarak zikredilmektedir.

[75] Doğan, *Venediklü İle Dahi Sulh Oluna; 17. Ve 18. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik İlişkileri*, s.287-288.

Savaşta ve barışta aradaki ilişkiyi kuran ve ilişkilerin devamlılığını sağlayan ise çoğu zaman ticaret olmuştur.[76] Akdeniz ticaretinin mihenk taşlarından biri hatta en önemlilerinden olan Venedik Cumhuriyeti için ticaret ne denli önemli ise, Venedikli tüccarların *"kendü hâllerinde gelüb gidüb İstanbul ve İzmir ve Kıbrıs ve Trablusşam ve İskenderiyye-i Mısır ve Haleb ve sâ'ir iskelelere getürdükleri ve alub götürdükleri emti'ânın resm-i gümrüğü kanûn-ı kadîm üzere virdikleri..."*[77] takdirde milli gelire katkı sağlamaları sebebiyle Osmanlı Devleti için de bir o kadar önemliydi.

Çalışmamızda ticaret ve haydutluk hususları üzerine pek çok belge olmakla birlikte Venedik elçisinin yolda korsan saldırısına uğramış bir Venediklinin ahvalini aktardığı arzuhallerin çoğunlukla karşılık bulduğu *"cânibinin re'âyâsı karadan ve deryadan tarafeynin memleketlerinde emniyet ve âsûdelik ile ticâret ve kâr ü kesb idüb kimesne mâni' olmaya Venedik tüccârı vech-i meşrûh üzere emîn ve sâlim gelüb gidüb alış viriş idüb hilâf-ı şer'-i şerîf ile ferd dahl ve ta'arruz ve rencîde ve remîde eylemeyüb himâyet ve siyânet olunalar deyü…"*[78] hükümler verildiği saptanmıştır.

Bu hususlara nazaran Galata'da ikamet eden elçi mahiyetinde çalışanların ihtiyaçlarının tahsisi ve yine başkent sınırları içinde yaşanan bazı olayların bildirildiği arzuhaller mevcuttur. Bununla birlikte Galata'da yaşayan bir Fransız saatçinin özel mülkiyetinde inşa etmek istediği binaya izin verilmediği ve eski Fransız sakinlerin yerinden edildiğini bildiren belgeler gibi kendi milletleri haricinde yaşanan birtakım problemler de Venedik elçisinin arzuhallerine konu olmuştur.[79]

[76] Mikail Acıpınar, "Osmanlı Venedik Deniz Ticaretinde Deniz Yollarının Güvenliği Sorunu: Mora Kıyıları Örneği", *Journal of Turkish Studies*, vol.53, Aralık 2020, s.8. XV. yüzyıl sonu ve XVI. yüzyıl boyunca korsan kelimesi Hristiyanlar için kullanıldığı, arşiv belgelerinde Osmanlı Devleti'nde aynı faaliyette bulunanlar için ise *"levent reisler"* ve *"gönüllü reisler"* ifadelerinin kullanıldığı görülmüştür. Zikrolunan bu leventler Osmanlı Devleti'ne ait yerlere saldırdıklarında "*korsan ve haramî"* terimleri kullanılmıştır. İdris Bostan, *Akdeniz'de Korsanlık: Osmanlı Deniz Gücü*, s.227.
[77] *Carte Turche,* d.253/def.346 n.41.
[78] *Carte Turche,* d.253/def.346 n.91.
[79] *Carte Turche,* d.253/def.347 n.155.

2.2 Ticaret ve Korsanlık

Osmanlı-Venedik ilişkilerinin tarihi sürecini anlatırken çok defa zikrettiğimiz bir ifade vardı ki bu, Venedik Cumhuriyetinin batı ile doğu arasında köprü oluşturduğu, kendi güvencesi ve çıkarı olan ticaretti. İlişkileri adına ticaret hususu içerisinde önemli yere sahip ahitnamelerin en eski tarihi ve muhteviyatına deha evvel değinilmişti. Ahitnameler Osmanlı Devleti'nin yabancı devletlere verdiği kapitülasyonlar olduğu gerçeğini değiştiren, Venedik ilişkileri özelinde dostluk ve iyi ilişkinin karşılıklı olduğunu kanıtlayan birçok durum anlatıldı. Sınırları genişleyen ve Venedik'e ait liman boğazları kontrol altına alan Osmanlı Devleti'nin, Akdeniz ticaretinde Venedik Cumhuriyetine zorluk çıkarmayarak denetimli olarak devamlılığının olmasını istediği pek çok defa zikredildi. Tüm bunlara karşın Osmanlı Devletinde Akdeniz ticareti yapan ve Venedik limanlarına varan tacirler mevcuttu ki günümüzde hala Venedik'te Büyük Kanal (Canal Grande) üzerinde yer alan Fondaco dei Turchi Türk ticaret hanı mevcuttur.[80] XV. yüzyılda Venedikli tacirlere serbest ticaret hakkı verilirken, 1567, 1573, 1576, 1595, 1604, 1619, 1625 ve 1641 yıllarında verilen ahitnamelerde *"icasetsüz gitmeyeler"* ifadesine yer verilmesi Venedik Cumhuriyetinin ticaret özgürlüğünü kısıtlamıştır.[81] Yaklaşık olarak bu ahitnameler ile aynı tarihe rast gelecek

[80] Egemenliği altında bulunan liman ve iskelelerde Osmanlı tüccarına zarar eriştirilmemesi ve Venedik Cumhuriyeti ile karşılıklı imtiyaz maddeleri içeren ilk anlaşma 1416-1418 Osmanlı-Venedik savaşından sonra düzenlendi. Osmanlı tebasından tacirler Venedik'e vardıklarında bu handa ticaretlerini yapıyorlardı. Kurallara tabi olan, son Osmanlı tüccarı Sadreddin'in *fondaco*dan ayrılmasına kadar yer ve isim değişikliği yaşanmıştır. Fondaco dei Turchi ve burada ticaret yapmış Osmanlı tacirleri ile ticaret mallarına dair detaylı bilgi için. Bkz. Şerafettin Turan, "Fondaco dei Turchi", *Belleten,* cilt 32, sayı 126, 1968, ss. 247-283; 1545 yılında baharat ticareti yapan Bursalı Ağa Bey'in nezdinde Osmanlı tüccarı ve ticaretine dair detaylı bilgi için. Bkz. Zahit Atçıl, "Osmanlı Venedik İlişkileri ve Osmanlı Tüccarları", *Toplumsal Tarih,* sayı 275, Kasım 2016, ss.36-40.

[81] İki önemli ahitname özelinde bir mukayese yapılır ise, 1482 yılında Sultan II. Bayezid tarafından verilen ahitnamede *"Venedik adına olanlar memalik-i mahrûseme yaşdan ve kuradan kadırgalarıyla ve gökeleriyle ve gayr uşaak gemileri ile İstanbul'a ve Galata'ya ve Trabzon'a ve Kefe'ye ve cemî'i bana müteallık olan yerlere yaşdan ve kurudan olsun boğazın içinden ve taşından geleler hiç ahad ayinen men kâne anlara bir eylem ve zarar erişdirmeye ve avarızdan emin olalar"* ifadeleri yer alır. Buna karşın 1540 tarihli ahitnamede bu denli serbestliği kaldıran şu ifadelere yer verilmiştir; *"…Benim memalik-i mahrûseme yaşdan ve kurudan kadırgaarı ve kökeleri ile ve gayrı küçük gemileri ile mahrûse-i İstanbul'a ve Galata ve diyar-ı Arabistan'dan İskenderiye-i Mısır'a ve Gelibolu'dan aşağı olan boğaza ve İnebahtı ve Preveze boğazlarına ve Moton limanına gaflet ile gelüb girmeyüb mukaddema dizdarlarına tenbih eyleyüb icazet ile gelüb gidüb meğer ki rüzgâr şiddet üzere furtuna olub veyahut anları harami levend kayıkları kovub ol iskeleden gayrı konucak biri olmayub zaruret ola, ol vakit gelüb gireler. Eğer mümkün ise tenebbüh eyleyeler ve gitmekü olıcak icazetsüz gitmeyeler…"*. Atçıl, "Osmanlı Venedik İlişkileri ve Osmanlı Tüccarları", s.36. Bizim çalışmamızda bu iki ahitnamede yer alan ifadelerin 1482 tarihli ahitnamede yer alan zarar ve ziyansız ticaret yapmaları ifadesi ile, 1540 yılında izinsiz iş yapmamaları ifadesi net bir şekilde birlikte zikredilmiştir. Varılan sonuç bu noktada Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuriyeti arasında ticari ilişki ve imtiyazların zamanla olgunlaştığı ve dönemin siyasi durumuna göre değişkenlik gösterdiğidir.

Akdeniz'de korsanlık faaliyetlerinin başlaması ve hızla artışı Venedik ticaretinin özgürlüğünü kısıtlayacak ve zaman zaman Osmanlı Venedik ilişkilerine gölge düşürecektir.

Kökeni antik çağa kadar uzanan ve bazı araştırmalarda devletlerin rakibinin yıpratma ve zenginliği yağmalama konusunda göz yumduğu deniz haydutluğu meselesi[82] olarak kabul edilmiş korsanlık faaliyetleri belgelerimizin büyük bir çoğunluğunu oluşturmaktadır. Venedik elçisinin, Osmanlı topraklarına gelip giderken Trablus, Cezayir, Tunus ve Ülgünlü korsanların saldırılarına uğrayan Venedikli tüccarın ahvalini anlattığı pek çok arzuhal mevcuttur. Bunlardan ziyade Osmanlı görevlileri (dizdar, kaptan, bölükbaşı) tarafından yapılan korsanlık faaliyetleri de belgelere yansımıştır. Tüccar gemilerini alı koymak ve yağmalamak suretiyle faaliyette bulundukları görülmektedir. Sert bir dille ihtar verilmesine rağmen görevlilerin önceki yıllarda da var olan tavırlarını değiştirmedikleri görülmektedir.[83]

Evvela Akdeniz korsanlığı XVI. yüzyıl ortalarından itibaren Akdeniz'de korsanlık faaliyetleri varlığını göstermiş XVII. yüzyılla beraber hızı ve şiddeti artmıştır.[84] Bu yüzyıllarda etrafında bulunan adalar ve konumu itibariyle yüksek bir kale olan Senj'e yerleşmiş olan Uskoklar, Osmanlı tacirlerinin karada ve denizde ticaretini zorlaştırıyor, Osmanlı-Venedik ilişkileri ve barışların bozulmasına sebep oluyordu. Osmanlı arşiv belgelerinde Uskoklar, *"harbi kâfir, hırsız ve eşkıya"* ve sığındıkları Senj kalesi *"harbî kâl'a"* yahut *"dârü'l-harb kâl'ası"* olarak tanımlanırdı.[85] Güney Slav halklarının kahramanı Uskokları Habsburg İmparatoru, Papanın desteği ile başıboş gezen ve Osmanlı Devleti'ne zarar vererek Habsburg topraklarını koruyup Hristiyanlığı savundukları sebebiyle takdir ediyor ve destekliyordu.[86] Uskoklu korsanların destekçisi Venedik Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti ile ticaretinin zarar

[82] Sıradan bir sınır olayı olmayıp, arka planda sosyal tabakaların ittifakı olduğu kanıtlanmış korsanlık ve deniz haydutluğuna dair çalışma için; Bkz. Acıpınar, "Osmanlı Venedik Deniz Ticaretinde Deniz Yollarının Güvenliği Sorunu: Mora Kıyıları Örneği", s. 5-22.

[83] Mora özelinde yaşanan korsanlık faaliyetleri ve Osmanlı görevlilerinin korsanlık cesaretlerine dair bilgi için; Acıpınar, "Osmanlı Venedik Deniz Ticaretinde Deniz Yollarının Güvenliği Sorunu: Mora Kıyıları Örneği", s.12.

[84] Selim Parlaz, "Ceneviz Arşiv Belgelerine Göre Garp Ocaklarının Akdeniz'deki Korsanlık Faaliyetleri", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı 69, 2021, s. 253.

[85] Catherine Wendy Bracewell, *16. Yüzyılda Adriyatik'te Korsanlık ve Eşkıyalık Senjli Konsanlar*, çev. Mehmet Moralı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2009, s.XIX.

[86] Bracewell, *16. Yüzyılda Adriyatik'te Korsanlık ve Eşkıyalık Senjli Konsanlar*, s.5.

görmeye başlaması, Uskokların ise yalnız Osmanlı tacirleri ile kalmayıp diğer devletlerin tacirlerine zarar verip kendileri ile mücadeleye girmesi üzerine Uskokların faaliyetleri azalacak ardından Slav halklarının kahramanı olarak korsanlık tarihinden çekileceklerdir.[87] Nitekim bulundukları coğrafya ve korsanlık faaliyeti gösterdikleri bölge olarak Uskoklara benzerlik gösteren Ülgünlü korsanlar çıkacaktır. Bu sefer korsanlık faaliyetlerinin Osmanlı lehine döndüğü, Adriyatik'te Ülgünlülerin, Akdeniz ve Ege açıklarında Garp Ocaklı korsanların Venedik tüccarına zorluk çıkarıldığı görülmektedir. Şunu da ifade etmek gerekir ki, Osmanlı tüccarı adına tehdit tam anlamıyla yok olmamıştı. Hâlâ Osmanlı ahalisi ve tüccarlarını korkutan Malta şövalyeleri vardı.[88]

Garp Ocakları, Akdeniz hakimiyet savaşlarında Osmanlıların İspanya hakimiyetinden elde ettiği kazanımlarıydı. Ocakların yönetimi diğer eyaletlerinden farklı olarak merkezine uzak olmaları, mezhep farklılıkları ve aşiret tarzı yaşamlarının varlığı sebebiyle müstakildi ve yöneticileri iç işlerinde serbesttiler.[89] Akdeniz ticaret yolunun güvenliğinin sağlanması açısından stratejik öneme haiz olan Garp Ocakları, geçimini ticaret ve korsanlık ile sağlıyordu.

Osmanlı Devleti'nin otoritesi açısından 1683 yılında gerçekleşen Viyana Bozgunu Balkanlarda, Anadolu'da, Suriye ve Hicaz topraklarında olduğu gibi, Garp Ocaklarında da özellikle korsanlık konusunda, gönderilen hükümlerin karşılık bulmamasından anladığımız üzere, dönüm noktasıydı. Ele aldığımız tarihi dönem içinde Venedik elçilerinin arzuhalleri Ülgünlülerin ve Garp Ocaklarının Osmanlı otoritesine karşı itaatsizliklerini ortaya koymaktadır. Venedik limanından çıkan bir

[87] Uskoklu korsanların ortaya çıkışı, faaliyetleri, Osmanlı-Venedik ilişkilerinde dönem dönem yaşattıkları sıkıntılar hakkında detaylı bilgi için. Bkz. İdris Bostan, *Adriyatik'te Korsanlık; Osmanlılar, Uskoklar, Venedikliler (1575-1620)*, Timaş Yayınları, İstanbul 2009 ve Catherine Wendy Bracewell, *16. Yüzyılda Adriyatik'te Korsanlık ve Eşkıyalık Senjli Konsanlar*, çev. Mehmet Moralı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2009.

[88] Giovanni Ricci, *Türkler ve Deniz: İtalya'dan Bir Bakış 15.-18. Yüzyıl,* ed. Özlem Kumrular, *Türkler ve Deniz*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2007, s. 167.

[89] Garp Ocaklarının fethi, kurulan yönetim, korsanlık, ticaret ve sosyal hayatı hakkında detaylı bilgi için. Bkz. Atilla Çetin, "Garp Ocakları", TDVİA, cilt 13, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1996, s.382-386. Garp Ocaklarının çalıştığımız dönemdeki durumu ve dayılık yönetimi için. Bkz. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi: XVIII. Yüzyıl*, s.249-258.

tüccar sefinesinin Adriyatik kıyısında bir limanda demir atmış iken Ülgünlüler tarafından gasp edildiği, Akdeniz'de seyir halinde iken yahut bir hava muhalefeti sebebiyle bir limana sığınmış iken Garp Ocaklı korsanlar tarafından mallarının yağmalandığı, kendilerinin esir edildiğine dair pek çok arzuhal bulunur. *"...Draç ve Ulvine ve Ülgün ahalisinden magrib korsanlarına mu'âvenet eylemeyüb ve kendüler dahî gelüb Venedik körfezinde korsanlık ve zarâr ve ziyân eylemeyüb...muhkem tenbîh ve tekîd eyleyüb..."* korsanların tenbihlenmesi, "*Venediklü'nün gemilerini alub bir kal'â altına ve limanlara vardıklarında 'ahd-nâme-i hümâyûnda tasrih ve beyân olunduğu üzere kabul ve himâye olunmayub... mâ-beynde karâr-dâde olunan sulh ü salâhın şürût ve ...muhâlif vaz' ve hareket olunduğu istimâ' olurnur ise ol makule şerr harekete cesâret idenlerin...haklarından gelinmek*" bâbında sorumluların cezalandırılması hükmedilmiştir. Lakin arzuhaller göstermektedir ki, bir korsan taifesi defedilmiş akabinde diğer korsan taifesi baş göstermiştir. Tamda bu noktada arkası alınamayan korsanlığın sebebi denetimli ve devlet destekli olmasından ziyade olarak Osmanlı Devleti'nin Garp Ocaklarında otoritesini kısmen kaybettiğini de göstermektedir. Pasarofça Antlaşmasında da zikrolunan kal'â altı ve enginde yaşanan olaylar için takınılacak tavır sonu gelmeyen korsanlığı açıklar niteliktedir.[90]

Akdeniz'de Osmanlı-Venedik ilişkileri açısından önemli bir problem haline gelen korsanlığın, ilk olarak 1645-1669 Girit Seferi sonrasında verilen ahitnamede deniz sınırını *kale altı top atışı* tabiri ile netleştirilerek korsanlık hadiselerinin kısıtlandığını görmekteyiz.[91] Nitekim 1670[92] ve Karlofça Antlaşması sonrası 1701[93] tarihli nişân-ı hümâyûnlarda altı çizildiği üzere, Akdeniz'de artan korsanlık olaylarına karşı, korsanlığın bir top atışı mesafede yani *kal'â altında* yaşanmış ise Osmanlı Devleti'nin bunu şikayet kabul edeceği ve dahil olacağı buna karşın *engin* denizde yaşandığı durumda Osmanlı deniz sınırının dışında kabul edilerek durumun Venedik

[90] Özgür Oral, "Pasarofça Antlaşmasında Korsanlık Meselesinin Ele Alınışı ve Deniz Sınırı Uygulamaları", *Harp ve Sulh: 300. Yılında Pasarofça Antlaşması Uluslararası Sempozyumu*, Milli Savunma Üniversitesi, İstanbul 2019, s. 152.

[91] İdris Bostan, *Osmanlılarda Deniz Sınırı ve Karasuları Meselesi*, ed. Özlem Kumrular, *Türkler ve Deniz*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2007, s. 36.

[92] Abdullah Zararsız, *16/4 Düvel-i Ecnebiye Defteri "Venedik Ahidname Defteri"*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2015, s. 62-64.

[93] Zararsız, *16/4 Düvel-i Ecnebiye Defteri "Venedik Ahidname Defteri"*, s. 122-124.

Cumhuriyeti ile Garp Ocakları arasında çözülmesi gerektiğini ifade etmek gerekir.[94] Yine 1718 Pasarofça Antlaşması sonrası tayin olunan deniz sınırına bağlı kalarak *"ocaklarınız ve beynlerinde (Venedik Cumhuriyeti) hudûd-ı sınur ta'yîn olunub dâhilinde birbirlerine mu'âraza olunmamak ve sınur-ı mezbûrun hâricinde eyledikleri cenk ve cidâl içün Devlet-i Aliyyeye şikâyet olunmaması"*[95]nı Kaptan-ı Derya Süleyman Paşa'nın Cezayir-i Garb, Trablusgarb ve Tunus beylerbeyine ve dayılarına buyurultusunda da açık bir şekilde görmekteyiz.

Şüphesiz ki, korsanlık faaliyetleri hem iki devlet arasındaki ilişkileri hem de ticareti etkiliyordu. Ticareti etkileyen ve şikâyet konusu olan bir diğer mevzu ise gümrük vergisi idi. *" 'ahd-nâme-i hümâyûn mûcebince kanûn-ı kadîm üzere yüzde beş gümrük edâ' ide gelmekle…"*[96] daha fazlasının yahut cizye talep edilmesi gibi haklarının

---

[94] Oral, "Garp Ocaklarının Avrupa Ülkeleri ile Siyasi ve Diplomatik İlişkileri: Venedik Cumhuriyeti Örneği", s. 179. Girit'in fethi sonrası Venedik'e verilen 1670 tarihli ahitnamede deniz sınırına dair *kala top atımı* (*kal'â altı*) mesafesi ifadesi kullanıldı. Suda, Garabosa ve İspirlonka kalelerinin Venedik'e iadesi üzerine Girit adasına bitişik olan bu mevkiler için kullanılan *kala top atımı* mesafesi tanımı karasularını belirten bir ölçü mahiyetindeydi. Bu mesafe dahilinde korsanlık ve levent reislerinin haramilik yapmaları yasaktı. *Engin* deniz ifadesinin ise, ilk defa Sultan IV. Murat devrinde verilen ahitnamede kullanıldığı görülmektedir. Daha öncesinde verilen ahitnamelerde Venedik'e karşı herhangi bir taarruzda bulunulması kabul edilmez iken artık açık denizde *"engin"*de gerçekleşen korsanlık faaliyetlerinde sorumluluğu üzerinden atmıştır. Bostan, "Osmanlılarda Deniz Sınırı ve Karasuları Meselesi", s.35-36. 1670 tarihli ahitnamede kal'a altı ve engin deniz ifadeleri şu şekilde yer almaktadır: *"…deryâda gezen korsan tâ'ifesi Akdeniz yalılarında memâlik-i mahrûsemin kal'aları altına vardıklarında mukaddemen verilen 'ahidnâmede mastûr olduğu üzere Venediklü'ye bir vechile zarar ve ziyân etmemek içün gemi re'islerinin kefilleri alına ve ânın gibi korsan tâ'ifesi Venediklülerin gemilerin alub re'âyâ ve tevâbi'in esîr edüb bir kal'a altına vardıklarında ol makûleleri dizdârlar kal'a altında yetişdiklerinde ellerinde bulunan esîrleri Venediklü olduğu mukarrer ve zâhir oldukda İslâm'a gelmeyenler sulh ü salâh muktezâsınca bahâsız ıtlâk etdirilüb ve akdarmaları dahi ellerinden alınub sâhiblerine verile, ve ol makûle rızâ-yı şerîfime ve 'ahidnâmeye muhâlif vaz' eden korsanlar vardıkları mahalde alıkonulub ahvâlleri zâhir olduğu üzere ism ve resmleriyle yazılub dergâh-ı sa'âdet-penâhıma 'arz oluna…Mağriblünün kadırgaları ve burtunları engînde Venediklü ile birbirlerine buluşduklarında Venediklü ile cenk ve harb ederler ise her kangı tarafa zarar isâbet eder ise ânın içün su'al ve cevab olunmaya…"* Bkz. Zararsız, *16/4 Düvel-i Ecnebiye Defteri "Venedik Ahidname Defteri"*, s. 122-124.

[95] ASVe, *Carte Turche*, d. 254/348, n.279. Tunus ve Trablusgarp beylerine gönderilen buyuruldular ise devamındaki iki belgedir; BOA, Mühimme Defteri, d. 129, s.206-207. Bu hükümler daha evvel Bostan, "Osmanlılarda Deniz Sınırı ve Karasuları Meselesi", s.37 de kullanılmıştır.

[96] Carte Turche, d.253/347, n.235. Bu oran Pasarofça Antlaşmasında %5'ten %3'e düşürülmüştür. Antlaşma sonrası tarihte tahrîr olunmuş ve çalışmamızda yer alan Carte Turche d.254/def.348, n.247, n.252 ve n.275 belgelerde oran yüzde üç olarak zikredilmiştir. *"… Venedik tüccârı kemâ-fi'l-evvel karadan ve deryâdan memâlik-i mahrûseme kendü hallerinde gelüb gidüb İstanbul ve İzmir ve Kıbrıs ve Trablusşam ve İskenderiye-i Mısır ve Haleb ve sâ'ir iskelelere getürdükleri ve alub götürdükleri emti'asının resm-i gümrüğün sâ'ir müste'men tâ'ifesi gibi yüzde üç akçe verdiklerinden sonra ziyâde talebiyle ve âher vechile, ve muhdes olan tekâlîf mütâlebesiyle rencîde olunmayalar…"* bkz. Zararsız, *16/4 Düvel-i Ecnebiye Defteri"Venedik Ahidname Defteri"* , s. 264-265.

istismar edildiği durumlarda bildirilmiş ve Venedik reayası ve tüccarının mağdur edilmemesi hükmedilmiştir.

Çalışmamız içerisinde bir kere rastlamakla birlikte aslında daha evvelinde de inanılanın aksine Osmanlı topraklarından da Venedik'e ticaret için gidenlerin varlığının bir göstergesi olmakta birlikte "*...yüzde dört akçe viregelüb gayrı bahâne ile bir akçe virdiğimiz yoğ iken şimdi getürdüğümüz metâ'dan yüzde on iki akçe... Venedik iskelesin[de] bu ana gelince konsiliyât resmi taleb olundığı yoğ iken yüzde iki akçemizi dahî konsiliyât resmi nâmıyla yine Venedik iskelesinde alub ziyâde rencîde eyledikleri*"[97] ni bildiren, onların ne denli imtiyazlarının korunduğunu sorgulayan bir belgede bulunmaktadır.

[97] ASVe, *Carte Turche*, d.253/345, n.96.

3. BELGELER

XIV. yüzyılda ilk temasın kuruluşundan son Osmanlı-Venedik antlaşması 1732 yılına kadar geçen sürede süren dinamik diplomatik ilişki, kıymetli arşivler oluşturdu. Bu bakımdan Venedik Devlet Arşivi Avrupa arşivleri içerisinde en zenginidir. Arşivde 3000-4000 belgenin olduğu tahmin edilen "Documenti Turchi" en büyük koleksiyonudur. Osmanlı-Venedik ilişkilerine dair bilgi kıymetli belgeler içerir.[98] Venedik Senatosu tarafından Osmanlı başkentine atanan elçilerin (bailo), görev bitiminde senatoya sunmak zorunda oldukları *relazione*'leri ilişkilere dair yoğun bilgiler içerir. Barış anlaşmaları, ahitnameler, mektup ve evrakların bulunduğu pek çok fon ve özel arşivlerdeki belgeler tarihi olayları aydınlatmak konusunda elzemdir. Çalışma konumuz olan Carte Turche kataloğu ise İstanbul'da bulunan Venedik elçilerinin merkez ve yerel yöneticiler tarafından kaleme alınmış yazışmaların tercümelerini bulundurması sebebiyle önemli bir fondur. Korsanlık, eşkıyalık, borç, yaralama vs. problemlerin yanında dostluğun devamının pekişmesinin dilendiği mektuplar iki devletin ilişkilerini ve bürokratik işleyişi ortaya çıkarır.[99]

250 numaralı dosya ve içerisindeki 330 numaralı defter ile başlayıp, 262 numaralı dosya ve içerisindeki 369 numaralı defter ile son bulmaktadır. Bu bağlamda kataloğun tarih aralığı ilk defterin tarihi olan 1589-1615 ile son defter tarihi 1781-1786'dır. Bizim çalışmamızda ise 253 numaralı dosya ve içerisindeki 345, 346 ve 347 numaralı defterler ile 254 numaralı dosya ve içerisindeki 348 numaralı defterlerin özet kataloğu hazırlanmıştır. Çalışmamızda 253 numaralı dosya içerisinde yer alan 346. defter

[98] Yirmi kutuda sekiz cilt halinde bulunur. XVIII. yüzyıl belgeleri içerisinde tarihsiz olan belgelerde Ortaçağa ait belgeler bulunmuştur. Sayısı 200-300 kadar olmakla birlikte padişah beratı ve fermanı olmaları da önemini arttırmaktadır. Çalışmanın tanımı ve metotu zikredilirken bahsettiğimiz ve çalışmamız içerisinde de kullandığımız, Venedik arşivinde yer alan koleksiyon ve seriler hakkında detaylı bilgiler içeren kıymetli çalışma için. Bkz. M. Tayyip Gökbilgin, "Venedik Devlet Arşivindeki Türkçe Belgeler Koleksiyonu ve Bizimle İlgili Belgeler", s.1-132.

[99] Carte Turche fonundaki belgeler Osmanlı Türkçesi ile yazılmış İtalyancaya çevrilmiştir. Osmanlıca kısmı bilgi bakımından daha çok detay barındırmakla birlikte yer ve kişi isimlerinin farklı yazımı ve pek çok farklı konuda belgeyi bir arada bulunması çalışmaları zorlaştırmaktadır. Mumcu, *Venedik Balyosunun Defteri (1589-1684),* s.11. İtalyanca tercümeler 347. Deftere kadar bir düzen içindedir. Osmanlıca belgenin karşısındaki sayfa yahut bu sayfadan bağımsız onu takip eden bir sayfaya yazılmıştır. Fakat 347. Defterden sonra düzensizlik başlar ve Osmanlıca belgenin bittiği sayfadan itibaren İtalyanca çevirisi yazıldığı görülür. Çalışmamızda da bu düzensizlikte dolayı İtalyanca çevirilerinin sayfa numaraları verilmemiştir. Bkz. Şerafettin Turan, "Venedik Devlet Arşivinde Bulunan İstanbul Balyosu Arşivi Üzerinde Bir Araştırma", *Istituto Universitario Orientale Seminario di Studi Asiatici*, sayı XIX, s.475.

önceki defterin (345) devamında yer almaktadır. Ayrı bir defter şeklinde ciltli değildir. Diğer çalışılan 3 defterde, İtalyanca olarak elçinin adını ve defterin tutulduğu yılları belirten yazı defterin son sayfasında bulunur ve defterler ciltlidir. 345. Numaralı defter bu ifade ile bitmiş (çalışmamızda 32. Belgeye tekabül eder) ardından direkt 346. Defter ilk belgesi ile başlanmıştır. Defterlerin üzerine yazılmış tarihlerden yola çıkılarak 1702-1720 tarihleri arasını kapsayan dönem çalışma konumuz olmuştur.[100]

Köşeli parantez [ ] içerisinde belirtilen numara belgelerin numaralarıdır. Belge numaraları bizim tarafımızdan verilmiştir. Ardından dosya numarası "d." kısaltmasıyla ile belirtilerken, defter numarası "def." kısaltmasıyla verilmiştir. Belgeler orijinalinde 345. ve 346. defterler varak usulü ile tutulmuş olmasına karşın diğer iki defter sayfa usulüyle tutulmuştur. Bu sebeple karışıklığa sebep olamaması adına bütün defterlerde sayfa numaraları tek usul ile (sayfa) verilmiştir.

Belgeler kronolojik değildir. Tarih belirtilmiş olan belgelere evvela belge üzerindeki hicri tarih yazılmış, ardından miladi tarihe çevrilmiştir. Tarih ihtiva etmeyen belgeler ise parantez içerisinde [Tarihsiz] olarak belirtilmiştir. Belgelerde hangi makamdan kime gönderildiği yazdığı belli ise yer numarasının alt sütununda zikredilmiş, belgede hangi makamdan kime gönderildiği belirtilmediği takdirde tahmin üzere hareket edilmemiş ve doğrudan belgelere bağlı kalınmıştır. Okunamamış yahut tam olarak tespiti yapılamamış yer ve kişi isimleri ise belgedeki hali ve Osmanlıca okunuşu ile yazılmış, soru işareti ile [?] belirtilmiştir.

3.1 Konularına Göre Belgeler

Belgeler konuları bakımından 22 başlık altında toplanmıştır. Buna göre korsanlık başta olmak üzere cizye, esir, sınır, gümrük problemleri, gasp/yağma, mal tahsili, yaralama, alacak verecek ve borç gibi problemlerin yansıtıldığı belgeler mevcuttur. Ayrıca elçi ve konsolos tayinleri, tercüman, yol izinleri, elçilik ihtiyaçları, tebrik, iyi niyet, ulak,

[100] 345. defter 1702-1703, 346. defter 1703-1709, 347. defter 1709-1719 ve 348. defter 1719-1720 tarihleri arasını kapsar.

antlaşma başlıkları takip etmektedir. Bu başlıklardan özgün konulara sahip belgeler ise diğer hususlar başlığı altında toplanmıştır.

Tablo 3.1: Belgelerin konularına göre tasnifi

Belgenin Konusu	**Belgelerin Numaraları**	**Toplam (Adet)**	**Oran (%)**
Korsanlık	1, 2, 3, 9, 35, 52, 55, 56, 57, 58, 86, 94, 97, 98, 99, 100, 101, 103, 104, 114, 115, 116, 117, 120, 121, 122, 123, 127, 135, 137, 145, 146, 147, 153, 157, 158, 161, 163, 165, 168, 170, 171, 172, 174, 181, 182, 184, 185, 189, 193, 194, 196, 197, 198, 205, 207, 208, 209, 218, 223, 233, 236, 239, 240, 246, 252, 253, 256, 258, 259, 264, 265, 270, 271, 272, 274, 277, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288.	84	28,23
Gümrük Vergisi	40, 41, 96, 125, 142, 143, 173, 176, 178, 180, 202, 204, 235, 247, 275.	15	5,10
Cizye Talebi	36, 37, 44, 45, 53, 64, 75, 77, 79, 110, 124, 126, 128, 129, 159, 160, 166, 175, 179, 186, 192, 195, 211, 222.	24	8,16
Gasp/Yağma	11, 12, 13, 14, 30, 31, 48, 54, 106, 206, 226.	11	3,74
Eşkıyalık Olayları	112, 113, 190, 238, 262, 278.	6	2,04
Esirler	32, 59, 60, 61, 62, 63, 72, 108, 109, 118, 149, 150, 151, 177, 187, 191, 248, 249, 257, 260, 261, 289, 292.	23	7,82
Sınır Meselesi	29, 107, 237, 241, 242, 251, 255, 273, 276, 279, 280, 281, 294.	13	4,42
Elçiler ve Konsolosluklar	16, 18, 19, 21, 105, 134, 188, 212, 217, 224, 225, 244, 245, 254, 290, 293.	16	5,44
Ulak	43, 263.	2	0,68
Dragoman	39, 51, 65, 66, 67, 80, 131, 141, 162, 199, 221.	11	3,74
Yol İzni	22, 25, 27, 42, 71, 76, 81, 82, 130, 133, 144.	11	3,74
Elçilik İhtiyacı	17, 24, 34, 38, 68, 69, 70, 73, 148, 183.	10	3,40
Tebrikler	4, 5, 6, 10, 20.	5	1,70
İyi Niyetler	7, 8, 15, 23, 47.	5	1,70
Antlaşmalar	231, 243, 250.	3	1,02
Borç Hususu	95.	1	0,34
Alacak Verecek Hususu	28, 92, 93, 200, 201, 203, 219, 220, 227, 228, 229, 232, 234.	13	4,42
Yaralama ve Cinayet	26, 87, 90, 91, 164, 167, 169.	7	2,38
İftira	154.	1	0,34
Mal Tahsilat	88, 89, 156, 215, 216.	5	1,70
Diğer Devletler	102, 111, 119, 138, 139, 140, 152, 155, 210, 214, 230.	11	3,74
Diğer Hususlar	33, 46, 49, 50, 74, 78, 83, 84, 85, 132, 136, 213, 266, 267, 268, 269, 291.	17	5,78
Toplam		**294**	**%99,63**

3.1.1 Korsanlık

Korsanlık, XVI. yüzyıl sonlarında başlayan Venedik Cumhuriyetinin gerileyişini hızlandırmakta, Akdeniz ticaretini devamlılığı ve Osmanlı Devleti ile arasındaki bağa zarar vermekteydi.[101] XVI. yüzyılla beraber artan korsanlık faaliyetleri bizim çalışmamızın da büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır. Korsanlık konu başlığı dört alt başlık altında incelenmiştir. Ülgünlüler, Garp Ocaklılar, Osmanlı tebaası/görevlileri tarafından ve korsanlığı yapanın kişinin adının zikredilmediği korsanlık faaliyetleri olarak ele alınmıştır. Korsanlığa dair belgelerin çoğunluğu Ülgünlülere aittir. Belgelerin tarihi bakımından tasnifinde (Tablo 2.2) değerlendirileceği üzere Ülgünlü korsanların aktif oldukları dönemde Garp Ocaklarının kendi iç meseleleriyle uğraşı belge sayılarına etki etmiştir.

Karadağ sancağına tabi Ülgün kalesinde konuşlanan Arnavutluk kökenli korsanlar, Ülgünlüler, Adriyatik'te Osmanlı-Venedik ilişkilerini en çok zora sokan, Venedik gemilerine zarar veren bir korsan topluluğudur.[102] Bilhassa XVII. ve XVIII. yüzyılda aktif olan Ülgünlülerin adı ilk defa Pasarofça Antlaşmasında açık bir şekilde zikredilmiştir.[103] Daha çok Ülgünlü eşkıya yahut haydut olarak zikredilmekteydiler. Korsanlık faaliyetlerine son verilmesi için sert ikazlarda bulunulmuştur. Bizim belgelerimizde özellikle hükümlerde çok defa rastladığımız korsanlığa çıktığı şeytiyelerinin ellerinden alınması ve yakılması ifadesi Ülgünlü korsanlardan aslında çok hoşnut olunmadığını ortaya koyar, araçlarının imhasıyla tekrar korsanlığa çıkmalarına engel olunması tembihlenir. Çalıştığımız belgelerde Ülgünlülerin korsanlık faaliyetlerini içeren 32 adet belge mevcut olup bunlar; 35, 117, 127, 145, 146, 147, 157, 158, 161, 163, 165, 168, 170, 171, 182, 189, 193, 194, 197, 207, 208, 209, 233, 236, 239, 240, 246, 252, 258, 274, 282, 283 numaralı belgelerdir.

[101] Acıpınar, "Osmanlı Venedik Deniz Ticaretinde Deniz Yollarının Güvenliği Sorunu: Mora Kıyıları Örneği", s.6-7.
[102] Hüsnü Yücekaya, "Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı-Venedik Ticareti", *Journal of History School*, S.15, 2022, s.16.
[103] Oral, "Pasarofça Antlaşmasında Korsanlık Meselesinin Ele Alınışı ve Deniz Sınırı Uygulamaları", s.154.

Garp Ocaklarının korsanlık faaliyetlerini içeren çoğu belge hüküm yahut buyuruldudur. Hüküm ve buyuruldular bazen üç ocağa birlikte bazen ayrı ayrı yazılmıştır. Bu sebeple Cezayir, Tunus ve Trablusgarp olarak ayrı tasnif yapılmamıştır. 1, 2, 3, 98, 99, 100, 101, 103, 104, 196, 198, 259, 264, 265, 277, 284, 286 numaraları belgeler 17 adet belge mevcuttur. Ayrıca tabloda belirtilmemiş olup 279, 280, 281 numaralı belgelerin hem sınır hem korsanlık konusunu barındırdıklarını söylemek gerekir.

Osmanlı Devleti'nde görevli iskele eminleri, cizyedar ve kaptan paşalar tarafından yapılan korsanlık faaliyetlerine dair 9 belge ki bunlar; 153, 174, 181, 205, 223, 253, 270, 271, 272 numaralı belgelerdir. Osmanlı reayasının korsanlık faaliyetlerine dair 11 adet belge mevcuttur. Bunlar 86, 94, 97, 114, 115, 116, 120, 121, 123, 137, 285 numaralı belgelerdir. Osmanlı reayasından korsanlığa dair şikâyeti barındıran 3 belge mevcuttur ki bunlar; 9, 287 ve 288 numaralı belgelerdir. 52, 55, 56, 57, 58, 122, 135, 172, 184, 185, 218, 256 numaraları belgeler olmak üzere korsanın isminin belirtilmediği 12 belge mevcuttur.

Belgelerde Cezayir, Cezayir-i Garp ve Cezayir-i Bahr-i Sefid olmak üzere üç faklı ifade bulunmaktadır. Cezayir-i Garp, Kuzey Afrika'da bulunan Tunus ve Trablusgarp ile Garp Ocakları olarak adlandırılan Cezayir vilayetini tanımlarken, bazı belgelerde yalnızca Cezayir olarak da yazıldığı saptanmıştır.[104] Ayrıca Gelibolu merkezli Cezayir-i Bahr-i Sefid eyaleti için de yalnızca Cezayir olarak anılmış bir belge mevcuttur.[105]

Belgelerde Garp Ocaklarının korsanlık faaliyetlerini konu alan belgelerin tarihi incelendiğinde bir dönem faaliyetlerinin kesintiye uğradığı görülmektedir. Yukarıda

[104] ASVe, *Carte Turche*, n.120, 121, 132, 252, 284.

[105] Belgede Bahr-i Sefid'e dair açık bir işaret olmamakla birlikte, Eğriboz ve Andros adaları arasında Trabluslu bir geminin korsanlık faaliyetinden bahsetmektedir ki Cezayir sahilindeki kadı ve kethüdalarına gönderilen bir hükümdür. Hem olayın yaşandığı bölge hem de korsanlığı yapan kişinin Trabluslu olması (Cezayir-i Garp ile ilişkili olmaması) kastedilenin Cezayir-i Bahr-i Sefid olması ihtimalini arttırmaktadır. Bkz. ASVe, *Carte Turche*, d.253/def.346 n. 100.

da zikrettiğimiz gibi belgeler kronolojik değildir.[106] Bu sebeple tarihsiz olan belgelere tahmini tarih aralığı vermenin hataya sebebiyet vereceği aşikardır. Tarihli olan belgelere bakılacak olursa Garp Ocaklarında korsanlık faaliyetleri birkaç istisna hariç 1706-1720 yılları arasında görülmediği tespit edilmiştir.

Tablo 3.1.1: Korsanlık Meselesinin Tarihi Tasnifi

Belge Numarası	Tarih	Belge Numarası	Tarih
1	19-28 Ocak 1703	194	10-19 Mart 1712
2	19-28 Ocak 1703	196	27 Nisan-7 Mayıs 1712
3	19-28 Ocak 1703	197	
35		198	
98		207	9-19 Aralık 1712
99		208	2-11 Ekim 1712 (K.D)[107]
100	29 Eylül-9 Ekim 1705	209	28 Ocak-6 Şubat 1713
101		233	
103		236	
104		239	
117	16-26 Aralık 1706	240	
127		246	
145		252	14-23 Aralık 1719
146	30 Nisan 1710	258	
148		259	12-21 Ocak 1720
157		264	
158	24 Ekim-2 Kasım 1710	274	1-10 Mart 1720 (K.D)
161		277	
163		279	
165	12-21 Aralık 1710	280	
168	22-31 Aralık 1710	281	8-17 Haziran 1720
170	31 Aralık 1710-10 Ocak 1711	282	8-17 Haziran 1720
171	19-28 Şubat 1711	283	8-17 Haziran 1720
182		284	8-17 Haziran 1720
189		286	
193	19-29 Ocak 1712		

Cezayir, Tunus ve Trablusgarp'ın fethinden sonra bu ocaklara darü'l-harbe karşı denizdeki gazâ faaliyetlerinin yürütücüsü görevi yüklenmişti. Aynı zamanda Osmanlı donanmasına savaş dönemlerinde kuvvetleri oranında iştirakleri de gerekiyordu. Bu

[106] Ülgünlülere ait ilk belgenin tarihi tahmini olup 1703 tarihlidir. Faaliyetleri ise yoğunlukla 1710-1712 tarihleri arasındadır. 1714'te Venedik Cumhuriyetine savaş ilanı ile korsanlık faaliyetlerinin durduğu ve savaş sonrasında tekrar başladıkları görülmektedir.
[107] Kronolojik değil.

bağlamda ilk iştirakleri Kıbrıs'ın fethinde olmuş, Akdeniz'in gözdesi Girit seferinde 1645'te de Osmanlı donanmasına kuvvetlerini göndermeleri emredilmiştir.[108] Venedik'e Mora'nın geri alınması için 1714'te savaş ilan edildiğinde de yine ocaklara kuvvetlerini göndermesi emredilmiştir.[109] 1714-1718 yılları arasında korsanlık dair bir şikâyetin olmaması bu doğrultuda doğal görülmektedir. Lakin Karlofça Antlaşmasından 1714 yılına kadar ki barış döneminde Garp Ocaklarının Akdeniz'de faaliyetlerini sürdürmeleri gerekir ki bu noktada belgelerin tarihlerinden yola çıkarak vardığımız bir sükûnet dönemi yaşandığını söyleyebiliriz.

Ocakların fethinden sonra onların yönetimi için valiler atandı ve merkezden yeniçeri birlikleri gönderilirdi. XVII. yüzyıla gelindiğinde atanan valiler yeniçeri üzerindeki otoritelerini zaman içinde kaybettiler. Bu da yeniçerilerin halka yaptığı zulmünü attırması ve neticesinde çeşitli ayaklanmalara ve itaatsizliklere sebep olmuştu. Otoriteyi ele alan yeniçeriler kendilerine bir yönetici seçti ve yeni yönetim şekli olarak "dayılıklar" kuruldu. Dayılık müessesinin ilk çıkışı ise Tunus Ocağı idi. Onu Trablusgarp ve Cezayir-i Garp izledi. XVII. yüzyılın sonuna gelindiğinde ise dayılık sistemindeki çözülme ve dayı kökenli yöneticinin Osmanlı Devleti tarafından beylerbeyi payesiyle atanması ocaklarda kargaşaya sebep oldu.[110] Yani belgelerimizde tespit edilen tarihi boşlukta korsanlık faaliyetlerinin Garp Ocakları nezdinde yaşanan sükûnetin sebebi ocakların kendi içindeki yönetimsel problemleri olmalıdır.

Evvelde olduğu gibi 1699 ve 1718'de yeni Osmanlı-Venedik sınırı belirlenmişti. Osmanlı Devleti'nin belirlenen sınırlar dışında yaşanacak korsanlık olaylarında kendini sorumlu merci konumundan çıkartıp tarafların (Venedik Cumhuriyeti ve Garp Ocakları) kendi sorumluluklarına bıraktığı *kala altı* ve *engin* deniz kavramları, yine bu anlaşma ve çizilen sınırlarda da geçerli kılınmıştı. Bu kavramların bahsedilen tarih

[108] Oral, "Garp Ocaklarının Avrupa Ülkeleri ile Siyasi ve Diplomatik İlişkileri: Venedik Cumhuriyeti Örneği", s. 173-174.

[109] Cezayir'den on beş, Tunus ve Trablus'tan ise üçer gemi göndermeleri emredilmiştir. Bkz. Oral, "Garp Ocaklarının Avrupa Ülkeleri ile Siyasi ve Diplomatik İlişkileri: Venedik Cumhuriyeti Örneği", s. 177.

[110] Garp Ocaklarından idari yapının kurulması ve Dayılık yönetimine geçiş süreci için; Bkz. Orhan Kılıç, "Beylerbeyilerden Dayılara Cezayir-i Garp Vilayeti/Eyaleti'nin Yönetimi ve Yöneticileri", *Cappadocia Journal of History and Social Sciences*, vol. 9, 2017, s.418-439.

aralığında sükûnetin yaşanmasına sebep olması aklımıza gelen diğer bir ihtimalidir. Lakin 1720'den Venedik Cumhuriyetinin yıkılışına kadar geçen sürede Garp Ocakları ile ilişkileri referans alındığında bahsi pek mümkün olmayacaktır.

3.1.2 Gümrük Hususu ve Cizye Talebi

Daha evvel oranlarını zikrettiğimiz üzere Karlofça Antlaşması'nda %5 ve Pasarofça Antlaşması'nda %3 olarak belirlenmiş olan gümrük vergisi haricinde vergi talep edildiğine dair 15 adet belge mevcuttur. Belgelerden hareketle problemin yaşandığı iskelelerin İstanbul, Beyrut, Trablus, İzmir, Kaval, Taşoz, İskenderiye, Selanik ve en fazla ise Draç'ta gerçekleştiğini tespit etmekteyiz. Çalışmamızda yer alan, yalnız Venedikli tüccarların değil Osmanlı tebaasından tüccarların da ticarette varlığını bir kez daha kanıtlayacak nitelikteki bir belge mevcuttur. [96] numaralı belge, ahitname-i hümayunda Venedikli tüccarların iskelelerde ne şekilde muamele görecekleri yazmakta olduğu lakin Osmanlı tüccarlarının durumundan bahsedilmediği yazmaktadır. Bunun üzerine Draç kadısı İbrahim tüccarların evvelde %4 akçe verirlerken bu oranın %12'ye çıkarıldığı ve rahatsız olduklarını ısrarla Osmanlı Devleti'ne bildirmesini istediklerini yazmaktadır. Bu başlık altında yer alan bizce en kıymetli belgedir.

Osmanlı topraklarına ticaret maksadıyla gelen Venedik tüccarlarından yerleşmeyip gelip giden tacirden cizye talebinde bulunulmaması gerekmekteydi. Çoğunlukla İzmir limanı olmak üzere Akdeniz ve Ege'de yer alan muhtelif limanlarda Venedikli tüccarlar zaman zaman cizyedârın cizye ve haraç talepleriyle karşılaşmışlardır. Venedik elçi ve konsolosları bu durumu arzuhaller ile çözülmesi noktasında Osmanlı yöneticilerine zaman zaman bildirmiştir. İstatiksel olarak bakıldığında cizye talebi konusunda arzuhallerin iki katı kadar hüküm bulunmaktadır.[111] Hükümlerin sert üslubu ve tekrarının yaşanması hususundaki tembihler göz önünde tutularak Osmanlı Devleti içinde cizye hususun büyük bir öneme haiz olduğu anlaşılmaktadır.

[111] Cizye hususunda 7 adet arzuhal ve bu sayının iki katı kadar hüküm bulunmaktadır.

3.1.3 Eşkıyalık

Kotor kalesi ve son sınır çizimi ile (1720) Venedik'e teslim edildiği bilinen, tespiti yapılamayan lakin verilen hükümden Yanya ve Avlonya sancaklarından birine tabi olduğu düşünülen Vafrondos kalesi sınırlarına ve fukarasına eşkıyalık yapıldığı gözlemlenmiştir. Karadan ve denizden saldırıldığı, eşya ve paralarının alınıp kişilerin esir edildiği belirtilmektedir.

3.1.4 Sınır/Hudud

Bilindiği üzere Pasarofça Antlaşması sonrasında her iki devletten muhaddidler "mümkünse iki ay içinde" neticelenmeleri hedefiyle sınır çizimi görevine tayin olunmuştu.[112] Sınır çalışmaları için iki devletin muhaddidleri 15 Aralık 1718 günü kalabalık bir heyetle bir araya gelmiş ve sınır çizimlerine Castel Nuova'dan başlama kararı üzerinde anlaşmaya varmıştır.[113] Hava muhalefeti sebebiyle tahdidin süresi uzamış, bu bölgenin tamamlanmasının ardından tekrardan İskenderiye (İşkodra) sancağı dahilindeki yerlerin tespitiyle başlanmıştır.[114] Son Osmanlı-Venedik savaşının ardından çizilen bu sınıra ilişkin bizim çalışmamız içerisinde de bir takım belgeler mevcuttur. Belgeler İmoçki kalesinden Taskovaç'a (Tiskovaç)[115] kadar *"Arsanu (Arzano) ve Praloga (Prolog)[116] kalelerine ve Unisa (Uniste) ve İsteremçe mahallerinde"*[117] Venedik murahhaslarının hak iddia ettiği ve bunun üzerine Osmanlı murahhasları arasında münakaşaların olduğundan bahseder. Harita ve yer isimleri tarama çalışmalarımızda Osmanlıca metinde Arsanu ve Unisa olarak yazılmış yer isimlerinin tespiti sonrası parantez içerisinde belirtilmiştir. İsmi zikredilen bu kale ve mahallerin Osmanlı Devlet'ine bırakılması şartıyla Popov'un Venedik'e teslim

[112] Güner Doğan, "Balkanlarda Osmanlı-Venedik Hakimiyet Mücadelesi ve Kara Savaşları (1645-1721)", *Türk- İtalyan Müşterek Harp Tarihi*, Milli Savunma Üniversitesi, İstanbul 2020, s.122.
[113] Doğan, "Mevkufatçı Siyahi Hacı Mehmed Efendi", s.51.
[114] Şiddetli kış sebebiyle Siyahi Mehmet Efendi Bosna paşasının yanına Travnik'e ve sonrasında ikameti Avlonya'ya giderken Venedik muhaddidi Alvise Mocenigo, Zara'ya yerleşmiştir. Yaklaşık üç ayı bulan bu dönemde iki devlette bir yandan askeri sevkiyat ve takviyelerine devam etmekteydi. Bu süreçte Bosna Paşası Osman Paşa'ya karşı büyük bir ayaklanma çıktığı ve zorlukla bastırıldığı bilinmektedir. Bkz. Doğan, *Venediklü İle Dahi Sulh Oluna; 17. Ve 18. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik İlişkileri*, s.286.
[115] Doğan, *Venediklü İle Dahi Sulh Oluna; 17. Ve 18. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik İlişkileri*, s.273.
[116] H.H.A. Hötte, *Atlas of Southeast Europe: Geopolitics and History 1699–1815*, ed. Béla Vilmos Mihalik, Brill, s.39.
[117] ASVe, *Carte Turche*, d.253/def.347, n.237.

edilmesi Karacadağ ve Gabela'nın durumu için ise çalışmaların yürütülmesi istenmiştir. İskenderiye (İşkodra) sancağına tabi İspençe, Nihay, Seliştan (Şeştan) ve Nikosi karyelerinin de tespiti yapılamamıştır.

Harita 1: Venedikli Mühendis Melchiori'nin Üçlü Sınıra Atfen Çizdiği Osmanlı-Venedik Sınır Haritası[118]

Esasen bu zamana kadar yapılmış 1718-1720 sınırı haritaları bizim çalışmamız içinde referanstır. (bkz. Ek 9) Bizzat Pasarofça sınır çizimlerinde yer almış, muhaddid Alvise Mocenigo tarafından Osmanlı-Avusturya-Venedik sınırı yani Knin kalesi sınır çizimlerine görevlendirilmiş Melchiori'nin haritası, sınırın nihai halini açıklamaktadır.

3.1.5 Esirler ve Venedik Elçiliğine Dair

Esirler hakkında belgelerimiz daha çok savaş döneminde esir düşmüş, 1699 Karlofça ve 1718 Pasarofça Antlaşmaları gereği teslim edilmesi gereken esirlerin yahut korsanlar tarafından deryada ve karada esir edilmiş kişilerin teslimini konu edinmektedir. Burada dikkat çeken bir husus vardır ki, 1701 tarihli ahitnamenin 20.

[118] ASVe, *Prov. Camera di Confini*, n.339/2. Danışman hocam Doç. Dr. Güner Doğan'a haritanın temini için teşekkür ederim.

maddesinde korsanlar tarafından esir edilmiş Venediklilerin, *"Müslüman olursa ve sâhibi gelürse bin akçe verile ve sâhibi gelmeyüb vekîli gelürse akçeyi vekîline vereler, eğer küfrî üzere ise ol esîr 'aynıyla verile ve memâlik-i mahrûsemden kaçub ânlara varır ise Müslüman ise veyâhûd mürtedd oldu ise ta'allül etmeyüb kendüyü 'aynıyla vereler ve eğer küfrî üzere ise sâhibi veyâhûd vekîline bin akçe vereler"*[119] ifadesinden de anlaşılacağı üzere belli şartlara bağlı olarak teslimi söz konusudur. Bilhassa *"Mağrib'in levend kalyataları ve gayri yerlerin korsan kayıkları deryâda ve sâ'ir karada olan harâmîler"* tarafından esir edilmiş Venedikli esirlerin teslimi ise korsanların ellerinden alınıp Venedik balyosu, kaymakamı veya vekillerine teslim edilmesi hükmedilmiştir.[120]

Elçilik başlığı altında zikredilmiş, hakkında kesin bir kanıya varılamadığı için müstakil bir başlık olarak alınamayan [96], [202] ve [204] numaraları belgelerde konsilyat hakkından bahsedilmektedir.[121] Lakin Venedikli tüccarın geldikleri iskelelerde bağlı olduğu balyos yahut konsoloslara verdiği bir ücret olduğu görülmektedir. [96] numaralı belgede bu hakkın %2 oranında olduğunu belirtmiştir.

Görevi biten elçinin görevini teslimi ve yerine atanan elçinin berat isteği, yolda kendinin ve gelecek elçinin güvenliğinin sağlanması, yol izinleri, konsolos ve tercümanlar için berat isteği, elçilik ihtiyacı olan maddelerin temininde engel oluşmaması gibi ziyade istekler belirli bir zaman aralığında kalmamıştır. Bu konu başlıklarının ortak özelliğidir ki, tıpkı yeni görev tevdi edilmiş veziriazam ve kethüdaları için gönderilen tebrik mektupları ve dostluğun devamının belirtildiği mektuplar gibi, iki ülkenin ilişkilerinin devamlılığı ve samimiyetinin anlaşılmasına katkı sağlayacak niteliktedir.

---

[119] Brahim Buozi, *XVII. Ve XVIII. Yüzyıllarda Garp Ocaklarının Avrupa Ülkeleri ile Siyasi ve Ticari İlişkileri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2002, s. 84; Zararsız, *16/4 Düvel-i Ecnebiye Defteri "Venedik Ahidname Defteri*, s.92; BOA, A.DVN.DVE.d, n. 16/4, s.35.

[120] ASVe, *Carte Turche*, d.253/def.345, n.1, 2, 3.

[121] İtalyanca consulente (danışman) ve consulto (danışma, toplantı, inceleme) kelimelerinden geldiği tahmin edilmektedir. Terimin belgelerdeki karşılığının balyos ve konsoloslara verilen tacirlerin hakkını gözetme imtiyazından geldiği, danışmanlık ücreti olarak ödendiği düşünülmektedir.

3.1.6 Diğer Devletler

Osmanlı Devleti tebaasından Ruşi'nin Temeşvar'da ticareti sırasında Fransızlar tarafından alınıp kendinin Venedik'te esir tutulduğunu bildirdiği arzuhal[122], çalışmamızda deniz haricinde Osmanlı kara sınırlarında yaşanan korsanlığa dair tek örnektir. Bir Venedikli tüccarın bir Yahudi tüccar ile borç ve alacak verecek husumeti[123] yahut kendi mülkünde Fransız tüccarın yaşadığı mağduriyet[124] bu başlık altına alınmıştır. Nihayetinde bazen tek ortak noktanın yaşanan olayın Osmanlı topraklarında olması bazen ise Venedik halkı yahut tüccarı dışında bir milleti ilgilendiren olayı konu edinen belgeler Osmanlı-Venedik ilişkilerine yansımasını gösterir. Nitekim çalıştığımız fon Venedik dragomanları tarafından tercüme edilerek deftere eklenmiş belgelerdir. Bu olaylar önemli görülmüş yahut Venedik elçisi aracılığıyla çözülmek istenmiş olacak ki tercüme edilerek deftere eklenmiş.

Yine bu başlık altında kıymetli bir belgedir ki, İngiltere elçisinin bir arzuhal yazığı İngiliz sefinesinin Girit yakınlarında saldırıya uğradığını bildirdiğini görüyoruz.[125] Hanya paşasına gönderilen bu hükmün bailo defterindeki yeri korsanlığın yalnızca Venedik tüccarlarına değil Akdeniz ticaretine engel olduğunu gösterecek bir delil olarak kullanıldığı kanaatindeyiz. Lakin İngiliz elçisinin Rum ahali için mezarlık tahsis edilmesine dair arzuhali neticesinde Sakız kadısına gönderilen hüküm balyos defterindeki yeri anlaşılamamıştır.[126]

3.1.7 Diğer Hususlar

Çalışmamızda kullandığımız belgelerde tek bir konu başlığı altına alınamayacak, çok yönlü belgeler bulunmaktadır. Örneğin seyrüsefer esnasında çıkan kuvvetli rüzgâr sebebiyle bir limana sığınmış olan Venedik gemilerinin başına gelen hallerden bahseden[127] yahut yolculuğu esnasında Venedik tüccarının kıyafetlerine karışılmaması

[122] *Carte Turche*, d.253/def.347 n.152.
[123] *Carte Turche*, d.253/def.346 n.92, n.93, n.111 ve d.253/def.347 n.230.
[124] *Carte Turche*, d.253/def.347 n.155.
[125] *Carte Turche*, d.253/def.347 n.210.
[126] *Carte Turche*, d.253/def.347 n.214.
[127] *Carte Turche*, d.254/def.348 n.266.

hususunda belgeler mevcuttur.[128] Ticareti yasak olan maddenin ne olduğunu belirtilmemiş lakin bu bahane ile ticarete engel olunduğundan bahseden belge gibi diğer başlıklardan bağımsız spesifik konular bu başlık altında toplanmıştır.[129]

3.2 Belgelerin Türlerine Göre Tasnifi

Çalıştığımız 294 belgede 9 farklı belge türü tespit edilmiştir. Hükümlerin %38'ni ve arzuhallerin ise %32'sini korsanlık hususu oluşturmaktadır. Bu veriler belge yoğunluğu bakımında doğal görülmektedir. Esasen her bir husus %1'lik oranla dahi birden fazla belge türünü içerirken, en çok çeşitliliğe sahip olan başlık, 5 adet arzuhal, 1 adet hüccet, 1 adet mektup, 2 adet takrir ve 2 adet hüküm ile diğer devletler başlığıdır. Bu bölümde çalışmamızda yer alan belge türleri kısa bir şekilde açıklanarak barındırdıkları konular bakımından incelenmiştir.

Tablo 2.2: Belgelerin Türlerine Göre Tasnifi

Belgenin Türü	**Belge Numaraları**	**Toplam (Adet)**	**Oran (%)**
Hüküm	1, 2, 3, 12, 14, 26, 27, 41, 43, 45, 50, 77, 78, 79, 82, 83, 90, 91, 100, 109, 113, 114, 115, 116, 117, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 128, 129, 131, 143, 147, 151, 159, 160, 163, 166, 167, 169, 170, 171, 172, 178, 179, 180, 181, 182, 184, 188, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 198, 203, 204, 205, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 217, 223, 224, 225, 231, 237, 240, 244, 246, 249, 252, 253, 254, 259, 261, 262, 263, 269, 274, 275, 276, 277, 283, 284, 285, 286, 291, 293.	99	33,67
Buyuruldu	22, 58, 66, 132, 250, 264, 273, 294.	8	2,72
Arzuhal	11, 13, 16, 17, 24, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 42, 44, 48, 49, 51, 52, 55, 56, 57, 61, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 81, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 101, 102, 103, 104, 105, 108, 110, 111, 112, 127, 130, 133, 134, 135, 136, 137, 140, 141, 142, 144, 145, 146, 148, 149, 150, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 161, 164, 165, 168, 173, 174, 175, 176, 177, 183, 186, 187, 189, 190, 197, 199, 200, 201, 202, 206,	131	44,55

[128] *Carte Turche*, d.253/def.347 n.213.
[129] *Carte Turche*, d.253/def.346 n.74.

	215, 216, 219, 220, 221, 226, 228, 232, 233, 234, 235, 236, 238, 239, 247, 248, 255, 256, 257, 258, 266, 267, 270, 278, 282, 288, 289, 290.		
Mektup	7, 8, 15, 18, 19, 23, 25, 33, 46, 47, 53, 59, 60, 62, 120, 162, 185, 222, 230, 241, 242, 243, 245, 251, 260, 272, 279, 280, 281, 287, 292.	31	10,54
Tebriknâme	4, 5, 6, 10, 20.	5	1,70
Berat	21, 80.	2	0,68
Takrir	138, 139, 158, 227, 229, 265, 268.	7	2,38
Hüccet	9, 37, 54, 92, 106, 107, 118, 119, 218, 271.	10	3,40
Mazhar	93.	1	0,34
Toplam		**294**	**%99,98**

3.2.1 Hüküm

Emir ve hüküm olarak da zikredilen fermân, divanda alınan kararlar sonucunda padişah adına yazılan emirlerdir.[130] Yücelik belirten sıfatlar "*fermân-ı âlîşân*", "*fermân-ı celîlü'l-şân*" ve "*fermân-ı şerîf*" gibi ifadeler barındırır. Fermanlar gönderildiği kişiye ait olan elkab ile başlar ve çoğunlukla birden fazla mevkiye gönderilir.[131] Son cümlesi ise "*amel olunmak babında*" ifadesi ile başlar "*fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur*" şeklinde biter.[132] Ardından tahrir olunduğu tarih yazılır.

Hükümlerin büyük çoğunluğunu 38 belge ile korsanlık oluştururken, sırasıyla 13 belge ile cizye talebi, 7 belge ile gümrük vergisi, 8 belge ile elçilik ve konsolosluk başlığı, 6 belge ile diğer hususlar ve 5 belge ile esirler hususu takip etmektedir. gasp/yağma, eşkıyalık olayları, sınır, yol izni başlıkları ise ikişer adet hüküm barındırır. Ulak konu başlığı altında yer alan 2 belgede hükümdür. Buna karşın dragoman, antlaşmalar, alacak verecek hususu başlığı altında ise yalnızca 1 hüküm bulunurken mal tahsilat ve

[130] Orhan Sakin, *Osmanlı Arşiv Belgeleri Okuma Kılavuzu*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2019, s.173.
[131] Bizim belgelerimizde çoğunlukla kadı, mutasarrıf, beylerbeyi ve sancakbeylerine gönderilmiştir. Bütün Osmanlı görevlilerine ait elkablar için bkz. Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili,* TTK Yayınları, Ankara 2018, s.101-107.
[132] "*vech-i meşrûh üzere amel eylemeleri bâbına fermân-ı 'alîşânım sâdır olunmuşdur buyrukduğu vusûl bulundukda bu bâbda sâdır olunan fermân-ı celîlü'l- kararım ve 'ahd-nâme-i hümâyûn ve nişân-ı şerîfim mûcebinde amel idülüb min ba'd hilâfına rızâ ve cevâz gösteremiyesin ve söyleyebilesin â'lâmet-i şerîfe i'timâd kılasın*." Carte Turche, d.253/def.345 n.1. Çalışmamızda yer alan hükümlerimizin çoğu bu ifade ile sonlanır.

elçilik ihtiyacına dair belgelerin hiçbirinde hükme rastlanmamıştır.[133] Yaralama ve cinayet başlığı altında ise 2 adet arzuhal haricinde diğer 5 belge hükümdür.

3.2.2 Buyuruldu

Sadrazam, kazasker, vezir, beylerbeyi, kaptan paşa gibi Osmanlı yönetiminde yüksek rütbeli görevlilerin alt mevkideki kişilere gönderdikleri emirlere denir.[134] Özel bir yazılışı olan buyuruldu kelimesinde harfler asli hallerini kaybetmiştir. Çoğunlukla "be" ve "vav" harflerinden buyruldu olduğu seçilir. Fermanda olduğu gibi her mevkiye ait bir elkab ve emrin sonunda "*eyleyesün deyü buyuruldu*" ifadesi gibi kalıp cümleleri vardır. Çalışılan belgelerde korsanlık başlığı altında 2 ve sınır hususu başlığı altında 2 adet olmak üzere, yol izinleri, dragoman, antlaşma ve diğer hususlar başlıkları altında 1'er adet, toplam 8 adet buyuruldu mevcuttur.

3.2.3 Arzuhal

Altın üstüne yazdığı şikâyet ve dileklerini dile getirdiği günümüzde kullanılan dilekçenin karşılığı olan belgelerdir. Arzuhalin muhatabı olan kişinin elkabı ile başlar.[135] Durum anlatılır ve ardından "*sa'âdetlü sultânım hazretlerinden mercûdur ki*" denilerek asıl istek kısaca anlatılır, "*emr ü fermân sultânım hazretlerinindir*" ifadesi ile son bulur. Arzuhallerde kim tarafından yazıldığı belirtilmesi gerekirdi. Aksi takdirde arzuhal işleme alınmaz idi. Çalışmamızda yer alan arzuhallerin bazılarında kim tarafından yazıldığı belirtilmemiş olmakla birlikte, divana yahut padişaha sunulan orijinalinde olduğu fakat elçi defterine geçirilirken ihmal edildiği düşünülmektedir.

Borç, iftira,[136] elçilik ihtiyacı ve mal tahsilatı konu başlıkları altındaki bütün belgeler arzuhaldir. Buna karşılık antlaşma başlığı altında ise hiç arzuhal bulunmamaktadır. Yedişer arzuhal ile en yüksek ortalamaya (%63) sahip olan başlıklar ise dragoman ve

[133] Bu başlık altındaki belgelerin hepsi arzuhaldir.
[134] Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, s.197.
[135] Padişah, sadrazam, divan vs. arzuhalin sunulduğu mevki elkabları için. Bkz. Kütükoğlu, Osmanlı Belgelerinin Dili, s. 303-304.
[136] Borç ve iftira başlıkları altında yalnızca birer belge mevcuttur.

yol izinleri başlığıdır. En çok belgeye sahip olan korsanlık başlığı için ise bu oran %24'tür.

3.2.4 Mektup

Gönderilen kişinin rütbesinin yazdığı, görüşme talebi, tebrik, devlet bekası, iyi niyet bildiren mesajın yazıldığı, gönderilen mevkiye göre elkabın değiştiği belgelerdir.[137] Bunun üzerine mektubu alan muhatap, çalışılan belgelerde de mevcut olduğu üzere yine aynı amaçla iyi niyet bildiren cevap mektubu yazar.

İyi niyet başlığı altındaki bütün belgeler mektuptur. 6 adet ile en çok sınır başlığı altında mektup bulunmaktadır. Ardından sırasıyla 5 adet mektup ile esirler, 4 adet mektup ile korsanlık[138], 3 adet mektup ile elçilik ve konsolosluk başlığı takip eder. İkişer mektup diğer hususlar ve cizye başlığında, birer mektup yol izni, dragoman, diğer devletler ve antlaşma başlığı takip eder.

3.2.5 Tebriknâme

Çalışmamızda Venedik elçisinin yeni göreve başlayan veziriazam ve kethüdasına gönderdiği tebrik mektuplarıdır. Tebrikler başlığı altında bulunan [4], [5], [6], [10], [20] numaralı belgeler çalışmamızdaki tebriknâme örnekleridir.

3.2.6 Berat

Beratın verilmesi için öncesinde bir istek yahut arz olması gerekir. İstek ve arzın yasalara uygun olduğuna karar verildiğinde berat hazırlanır.[139] *"Nişân-ı şerîf-i âlîşân-ı sâmî-mekân-ı sultânî ve tuğrâ-yı garrâ-yı cihân-sitân-ı hâkanî hükmü oldur ki"*

[137] Alttan üste, Hristiyan bir hükümdar yahut devlet ricalinin elkabı için. Bkz. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, s. 222-226.

[138] Burada bir belgeye dikkat etmek gerekir. [185] numaralı belgede yaşanan korsanlık olayının Osmanlı Devleti'ne bildirmesi için Venedik Cumhuriyetinin İstanbul'da ikamet eden elçilerine gönderdiği ihbarın tercümesi aktarılır. Kim tarafından yazıldığı veya kime gönderildiği belirtilmemiş, belgenin tarihi yazılmamıştır. Bu bakımdan belge türü net olarak tespit edilememiş, mektup olarak nitelenmiştir.

[139] Sakin, *Osmanlı Arşiv Belgeleri Okuma Kılavuzu*, s.223.

ifadesi beratlarda kullanılan en yaygın ifade olmakla[140] birlikte Çalışılan belgelerde bulunan beratlar incelendiğinde iki beratında aynı ifadeyle başladığı görülmektedir. İzmir konsolosluğuna tayin olan kişi ve tercümanı için verilmiş olmasından yola çıkılarak da divan-ı hümayun kaleminden çıktığı söylenebilir. Çalışmamızda 2 adet berat bulunmaktadır. [21] numaralı belge elçilik ve konsolosluk başlığı, [80] numaralı ikinci belge ise dragoman başlığı altındadır.

3.2.7 Takrir

Padişah, sadrazam yahut daha alt rütbedeki bir görevliye bir işin yazılı olarak bildirildiği belgelerdir. Takrirlerin takdim edileceği merciye göre hitabı değişir.[141] Çalışmamızda toplam 7 adet takrir bulunmaktadır. Korsanlık, alacak verecek, diğer devletler başlıkları altında ikişer ve diğer hususlar başlığı altında 1 adet takrir bulunmaktadır.

3.2.8 Hüccet

Şer'i mahkeme tarafından yazılan, anlaşmazlığa düşmüş tarafların kadının huzurunda anlaşmaya vardığını tasdik eden belgedir. İlamdan farkı ise kadının hükmünü içermez. Çalışmamızda da görüleceği üzere sulh, borç, vekalet, vasiyet gibi çok çeşitli konularda hüccetler bulunur. Korsanlık başlığı altında 3adet, gasp/yağma başlığı altında 2 adet hüccet olmakla birlikte cizye talebi, alacak verecek hususu, sınır meselesi, esirler ve diğer devletler başlığı altında birer hüccet, toplam 10 adet hüccet bulunmaktadır. Ana metne geçmeden evvel tasdik eden makamı açıklayan ibareler bulunur.[142] Başlangıç cümlesi genellikle "sebeb-i tahrîr-i hurûf" yahut "sebeb-i tahrîr-i kitab budur" şeklinde başlar ve "mâ vaka'a bit-taleb ketb olundu" şeklimde sonlanır.

[140] Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, s.126.
[141] Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, s.214.
[142] [37] numaralı belgede ana metinden evvel yazılmış "El-emru hasbemâ hurrire fîhi, nemmekahû el-fâkir Mehmed el-kadı bi-askeri Rumili, gufira leh" ifadesi kazasker ve kadı tarafından tasdik edildiğine dair bir ibaredir. Yahut [54] numaralı belgede "El-emru kemâ rukıme fihî nemmekahû ileyhi subhâne ve te'âlâ Mehmed el-nâib hilâfeten bi-medîne Edirne ufiye anhu" ifadesi naib tarafından tasdik edildiğini belirten ifadedir. Kadı, kazasker ve naibe ait tasdik ibarelei için; Bkz. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, s.351-352.

3.2.9 Mahzar

Bir hususta yüksek makama sunulacak olan dilek veya şikâyetin, doğruluğunu tasdik eden makamındaki kişilerin imzasıyla birlikte yazılan belgedir.[143] Bir nevi köy veya mahalle halkının toplu arzuhaldir. Çalışmamızda yalnızca bir örneğine rastladığımız mahzar alacak verecek hususu ile ilgili olup, bu başlık altında 8 adet arzuhal, 1 adet hüküm, 1 adet hüccet ve 2 adet takrir mevcuttur.

[143] Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, s.315.

4. CARTE TURCHE DEFTERLERİ ÖZET KATALOĞU

[1] d. 253/def.345 s.1

Tarih evâ'il-i Ramazan 1114 (M. 19-28 Ocak 1703) {Edirne} Sultan II. Mustafa'dan Eğriboz muhafızı Ali Paşa'ya ve Eğriboz kadısına

Venedik elçisinin 1114 senesinde Venedikli tüccar Covan Mareski'in Bozcaada'dan mallarını alıp Anadolu'ya giderken Karsıtır'a yakın bir mahalde Trabluslu bir korsan kalyetasının[144] hücumuna uğradığını, tüccarın alı konulduğu ve malları satılmak üzere Sakız'a gönderildiğini bildirip korsanlar hususu için sabık kaptan Abdulfettah Paşa'ya ve Sakız kâdısına hitâben ferman verilmesini dilediği arzuhali üzere verilen hükümdür.

[2] d.253/def.345 s.3

Tarih evâ'il-i Ramazan 1114 (M. 19-28 Ocak 1703) {Edirne} Sultan II. Mustafa'dan Hanya Sancağı Mutasarrıfı Mehmed Paşa ve Hanya kadısına

Venedik elçisi Lorenzo Sorenzo'nun arzuhalinde bildirdiği 1114 senesinde Venedikli Covan Mareski Bozcaada'dan mallarını alıp Anadolu'ya gider iken Karsıtır'a yakın bir mahalde Trabluslu bir korsan kalyetası hücum etmiş, Covan Mareski'nin alı konulduğu ve mallarının satılmak üzere Sakız'a gönderildiğini bildirdiği husus üzere mezkurun salıverilmesi ve mallarının geri alınması için gönderilen hükümdür.

[3] d.253/ def.345 s.5

Tarih evâ'il-i Ramazan 1114 (M. 19-28 Ocak 1703) {Edirne} II. Mustafa'dan Kaptan Elhâc Mehmed Paşa ve Kadısına

[144] Kalyeta (İta.); Kalite ile eş anlamlı olup "Muharebe hattında yer almayıp istikşaf ve tarassut gibi ikinci derece vazifelerde kullanılmak üzere yapılan kadırgadan daha ufak harp gemilerine kalite (kalyot)" denilir. Bkz. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I*, MEB Yayınevi, İstanbul 1993, s.341-342. Osmanlı donanmasında yer alan gemilere dair detaylı bilgi için. Bkz. İdris Bostan, "Gemi Yapımcılığı ve Osmanlı Donanmasında Gemiler", ed. İdris Bostan, Salih Özbaran, *Türk Denizcilik Tarihi*, Deniz Basımevi Müdürlüğü, İstanbul 2009, s.325-339.

Venedik elçisi Lorenzo Sorenzo'nun arzuhalinde bildirdiği 1114 senesinde Venedikli Covan Mareski Bozcaada'dan mallarını alıp Anadolu'ya gider iken Karsıtır'a yakın bir mahalde Trabluslu bir korsan kalyetası hücum etmiş, Covan Mareski'nin alı konulduğu ve mallarının satılmak üzere Sakız'a gönderildiğini bildirdiği husus üzere mezkurun salıverilmesi ve mallarının geri alınması için gönderilen hükümdür.

[4] d.253/def.345 s.7

[Tarihsiz] Venedik elçisinden Veziriazam Rami Mehmed Paşa'ya

Venedik elçisinin yeni sadrazam Rami Mehmed Paşa'ya gönderdiği tebriknâmedir.

[5] d.253/def.345 s.7

[Tarihsiz] Venedik elçisinden Veziriazam Rami Mehmed Paşa'ya

Venedik elçisinin yeni sadrazam Rami Mehmed Paşa'ya gönderdiği diğer tebriknâmedir.

[6] d.253/def.345 s.9

[Tarihsiz] Venedik Elçisi'nden Veziriazam Kethüdası Ali Ağa'ya

Venedik elçisinin veziriazam kethüdası Ali Paşa'ya gönderdiği tebriknâmedir.

[7] d.253/def.345 s.9

Tarih 27 Ramazan 1114 (M. 14 Şubat 1703) Veziriazam Rami Mehmed Paşa'dan Venedik Elçisi'ne

Venedik elçisi Lorenço Soranço'nun (Lorenzo Sorenzo) tebrik mektubu üzerine yeni veziriazamın Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuru arasında imzalanmış olan sulh ü salâh ve dostluğun korunması ve Mabeyn'de gerçekleşecek ticaret hususu için hassasiyet gösterileceği hakkındadır.

[8] d.253/def.345 s.9

Tarih 28 Ramazan 1114 (M. 15 Şubat 1703) Sadrazam kethüdası Ali Ağa'dan Venedik Elçisi'ne

Venedik elçisi Lorenço Soranço'nun (Lorenzo Sorenzo) tebrik mektubu üzerine Memalik-i mahrûseye ticaret için gelip giden Venedik reayasının yaşadıkları olayları bildirilmesini, Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuru arasında imzalanmış olan sulh ve dostluğun korunması dileklerini içermektedir.

[9] d.253/def.345 s.11

Tarih evâsıt-ı Ramazan 1114 (M. 28 Ocak-7 Şubat 1703) {Edirne} Galata Kadısı Naibi Ahmed'den

Helvacılardan Ahmed Bey bin Hüseyin bin kantar limon suyunu mancana ve varil ile İstanköy adasında Nicola Reis'in sefinesine yüklemiş, İstanbul'a gelir iken Sisam Boğazı'nda İspanyol korsanlarından kaptan Damnu'nun(?) saldırısına uğramıştır. Sefinenin içinde bulunan insanların esir alındığı ve eşyalara el konulduğunu, Ahmed Bey ise bir şekilde kurtulduğunu aktarılmış olup limon sularının Damnu'nun malı olmadığına şahitlik eden kimselerin isimleri zikrolunmaktadır.

[10] d.253/def.345 s.11

[Tarihsiz] Venedik elçisiden Reisülküttâb Efendi'ye

Tebriknâme sûretidir.

[11] d.253/def.345 s.13

[Tarihsiz] Venedik elçisinden Sultan II. Mustafa'ya

Venedik'e tâbi Dobruda ahâlisinden Matir de Nicolo adlı kaptanın olduğu iki gemi Arnavutluk'ta İzrike İskelesinden malları yüklerken çıkan rüzgâr gemileri karaya oturtmuştur. Bu esnada Avlonya emini Mustafa ve ortağı tahsildar Halil yüklenen malları almış ve gemiye zarar vermişlerdir. Avlonya emini Mustafa ve ortağı tahsildar

Halil'in gemiden aldıkları her ne ise bu husus için görevlendirilen Dergâh-ı Alî çavuşlarından Hasan Çavuş'un mübaşeretiyle bütün malların sahibine verilmesi ve geminin zararının karşılanması hususunda fermân-ı şerîf verilmesi istenmektedir.

[12] d.253/def.345 s.13

Tarih evâ'il-i Şevvâl 1114 (M. 18-27 Şubat 1703) II. Mustafa'dan Rumeli Beylerbeyiliği Paşasına, Avlonya sancağı mutasarrıfı Hüseyin Paşa'ya ve Mezakiye kâdılarına

Venedik elçisinin Avlonya emini Mustafa ve ortağı tahsildar Halil'in ahvalini bildirdiği arzuhali üzere görevlendirilen Hasan Çavuş aracılığıyla alınan malların geri teslim edilmesi ve bundan sonra Venedik gemileri Memalik-i mahrûseye gelir iken uygunsuz yere çıkıp gemiler helâk olur ise ne kadar adamı kurtulursa azâd edilip elbise ve eşyalarının sahiplerine verilmesine hükmedilmiştir.

[13] d.253/def.345 s.15

[Tarihsiz] Venedik elçisinden Sultan II. Mustafa'ya

İzriye iskelesinde Hasan, kapûdân Matir de Nicolo on beş ve kapûdân Veçinço de Nicolo on beş altın vermesi karşılığında mallarını geri vereceği sözünü vermiş fakat Hasan malları vermediği gibi elinde olan mallardan yirmi altınlık mal daha almıştır. Hasan Çavuş aracılığıyla bu altınlarında sahiplerine verilmesi için Avlonya paşasına ve Mezakiye kâdılarına hitâben ferman buyurulması istenmektedir.

[14] d.253/def.345 s.15

Tarih evâ'il-i Şevvâl 1114 (M. 18-27 Şubat 1703) {Edirne} II. Mustafa'dan Rumili Beylerbeyiliği Paşasına, Avlonya sancağı mutasarrıfı Hasan Paşa'ya ve Mezakiye kâdılarına

Venedik elçisinin İzriye iskelesinde vaki olan hususu bildirdiği arzuhali üzerine bu ahval için görevlendirilen Hasan Çavuş mübaşeretiyle şer‘le[145] görülmesi hükmedilmektedir.

[15] d.253/def.345 s.17

Tarih 22 Şevvâl 1114 (M. 11 Mart 1703) Reisülküttap Efendi’den Venedik elçisine

Venedik elçisinin reisülküttap efendinin riyâset görevine başlamış olmasından duyduğu hoşnutluk ve mutluluğu, süre gelen muhabbetin pekiştirilmesi ve sağlamlaştırılmasını dilediği tebrîknâme üzerine yaşanan olay ve durumların Osmanlı Devleti’ne bildirildiği takdirde var olan muhabbet ve sevginin bi’l-mukâvele devam edeceği içeren mektuptur.

[16] d.253/def.345 s. 17

[Tarihsiz] Venedik elçisinden Sultan II. Mustafa’ya

İzmir iskelesinde ticaretle uğraşan Venedikli tüccarların işlerini görmek için tayin olunan Can Anton Lupaçuli’ye beratının verilmesi hususundadır.

[17] d.253/def.345 s. 17

[Tarihsiz] Venedik elçisinden Sultan II. Mustafa’ya

Hesaplanarak ellerine verilen ruhsatları gereğince halen tamamlanmamış olan şarap nakli esnasında kimsenin engel olmaması, haraç yahut başka bir ücret talep edilmemesi hususunda kaymakam paşa, sekbânbaşı ve bostancıbaşı ağalara hitâben fermân buyurulması istenmektedir.

[145] Şer‘(شرع): Kanun ile mahkeme tarafından.

[18] d.253/def.345 s.19

[Tarihsiz] Venedik elçisinden Veziriazama

Venedik elçisi büyükelçilik hizmetini ifa ettikten sonra görevini teslim etmek için izini istemekte ve yeni balyosluk hizmetine Venedik Cumhurunun ruhsatıyla atanan Kostanyani'yi (Ascanio Giustinian) Dergâh-ı Alîyye kabul ederek meşruiyetini tasdiklenmesini dilemektedir.

[19] d.253/def.345 s.19

[Tarihsiz] Venedik elçisinden Veziriazam Kethüdâsına

Görevini tamamlayan Bozcaada konsolosunun görevini teslim edeceğini bildirdiği mektubu sultana iletme görevi Venedik baş tercümanı Tumarof Tarsiye de olup bir an evvel mektubun sultana sevk edilmesi istenmektedir.

[20] d.253/def.345 s.21

[Tarihsiz] Venedik elçisinden Veziriazam Kethüdâsına

Tebriknâme sûretidir.

[21] d.252/def.345 s.23

Tarih evâhir-i Zi'l-hicce 1114 (M. 7-16 Mayıs 1703) {Edirne}

İzmir konsolosluğuna Venedikli tüccarların işlerini görmek için tayin olunan Can Anton Lupaçuli'ye verilen beratın suretidir.

[22] d.252/def.345 s.25

[Tarihsiz] Sultan II. Mustafa Akdeniz Muhafazasına Memur Olan Ümerâ-yı Deryaya

Yeni atanan Venedik elçisinin Boğaz Hisarı'ndan hizmetkâr ve eşyalarıyla beraber alınıp güvenli bir şekilde İstanbul'a getirilmesi ve derhâl kendi muhafaza hizmetine dönmesi buyurulmaktadır.

[23] d.252/def.345 s.25

Tarih 16 Muharrem 1115 (M. 1 Haziran 1703) Sadrazam Kethüdâsı'ndan Venedik Elçisine

Venedik elçisi tarafından dostluk ve sadâkat dilekleriyle yazılmış olan mektubun sadrazam kethüdâsına ulaşması üzerine bi'l-mukâbele aynı isteklerde olunduğu ve her olayın mektup ile kendisine bildirilmesini içeren mektuptur.

[24] d.252/def.345 s.25

[Tarihsiz] Venedik elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Şarap ticareti üzerine olup metnin üzeri çizilmiştir.

[25] d.252/def.345 s.27

[Tarihsiz] Venedik Elçisi'nden Sadrazam'a

Yeni atanan Venedik balyosunun Bozcaada'da İstanbul'a hareket için sultanın iznini beklediğini bildirmektedir.

[26] d.252/def.345 s.29

Tarih evâsıt-ı C. Evvel 1115 (M. 21 Eylül/1 Ekim 1703) Sultan III. Ahmed'den Bozcaada Kadısına

Venedik elçisinin Venedikli Çamarya Salati'nin Bozcaada çarşısında su alır iken haydutlar iki yerinden bıçakla yaralamak suretiyle katledildiğini bildirdiği arzuhalinde ahvalin incelendikten sonra şer ile görüp hakkını teslim edilmesi hususunda hükümdür.

[27] d.252/def.345 s. 31

Tarih evâsıt-ı C. Evvel 1115 (M. 21 Eylül/1 Ekim 1703) Sultan III. Ahmed'den Boğaz Hisarı Kâdısına

Venedik elçisinin yeni tayin olan elçiyi almak üzere Boğaz Hisarı'nda beklemekte olan iki bölük Venedik gemisinin Boğaz Hisarı zabıtı Mustafa tarafından gerekli olan erzaklarını almalarına çeşitli bahaneler ile engellendiğini bildirdiği arzuhâl üzerine kifâf-ı nefsleri için aldıkları erzaklara kimsenin engel olmaması ve rencide olunmamaları hükmedilmektedir.

[28] d.252/def.345 s.33

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Venedikli kaptan Pavlo'nun kendi sefinesinin helak olmuştur. Mezkûr kaptanın Midilli adası sakinlerinden Harsut Dolo'nun sefinesini zoraki elinden aldığını daha evvel İstanbul'da Kaymakam Abdullah Paşa'nın huzurunda ifade etmiş. Venedikli kaptan suçluluğunun araştırılması ve bu tarafta görüşülmesi için Abdullah Paşa'ya ve davacı Harsut'a mektup yazılmıştır. Lakin davacı Harsut'un bu tarafa görüşme için gelip gelmediği Venedik elçisi tarafından bilinmemektedir. Bu sebeple davanın düşmesini istemektedir.

[29] d.252/def.345 s.33

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Evvelde Devlet-i Alîyye ile Venedik Cumhuriyeti arasında hudûd belirlemek için tarafeynden me'mûr olanların işi bitirip ayrılmalarıyla Sultan III. Ahmed'den belirlenen sınırın hudûdnâme ile yazılı hale getirilip berât verilmesini istemektedir.

[30] d.252/def.345 s.35

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Malları eşkıya Marko İstokan tarafından Draç limanında gasp edilen Ahmed Reis'in mezbur eşkıyayı Venedik tarafına dava ettiğini bildirip davanın İskenderiye paşası ve kadısına haber verilip Mabeynde görülmesi için ferman buyurulması istenmektedir.

[31] d.252/def.345 s.35

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Mahmud nâm kişiden savaş sırasında ahzettiği Venedik eşyalarının verilmesi ve tekrarlanmasına mâni olunması hususundadır.

[32] d.252/def.345 s.37

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Esirlerin Venedik'e güven ve emniyet içinde gitmesi rica olunmaktadır.

[33] d.253/def.346 s.43

Venedik Elçisinden Sadrazam Rami Mehmed Paşa'ya

Bozcaada'da çıkan rüzgâr muhalefetiyle savrulmuş olan Venedik gemisini kurtarıp Asitane-i Saadete götürdüklerini haberdar etmişler ve bu minvalde yaşanan olaylarında kendilerine balyosları yanında görev yapan tercümanları vasıtasıyla neticelerinin bildirilmesi isteğinde bulundukları mektubun suretidir.

[34] d.253/def.346 s.43

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Kendi akçeleri ile reçel, turşu ve pekmez için alacakları üzümün nakil olunması olunmaması bâbında bostancı başı, topçu başı ve Galata voyvodasına hüküm verilmesi rica olunmaktadır. Metne verev olarak sadrazamın buyuruldusu yer alır.

[35] d.253/def.346 s.47

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Perastlı Markonun, Ülgün kalesi sakinlerinden Ahmed Reis'in Draç limanında eşyalarını ahzetmesi üzerine açılmış olan davaları ile ilgili olup davanın mahallinde görülmesi istenmektedir.

[36] d.253/def.346 s.47

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Savaştan önce Bara adası daha sonra Mora adasına gelen Venedik donanması kaptanlarından Corci'nin (Giorgio) bir daha savaş oluna dek bu adaların Osmanlı Devleti'nde kalması ve Venedik Cumhuru tarafından kimseden haraç ve sair alınmaması 'ahd-nâme-i hümâyûnda yazmasına rağmen bu muameleye uğramış olduğunu bildirir ve def olunması için kazaskere ferman buyurulması istenmektedir.

[37] d.253/def.346 s.49

Tarih 8 C. Âhir 1115 (M. 19 Ekim 1703) Rumeli Kadısı Mehmed'den

Evvelki metinde bildirilen ahval üzerine olup katip çavuşân katibi Mustafa Efendi, gedikliyân[146] katibi Abdulbaki Efendi, Elhâc Ali Efendi bin Ahmed, Elhâc Hasan Ağa, emin Ali Ağa, kılavuz çavuş Mehmed Ağa, Mehmed Bey bin muhzır Mustafa, muhzır Ahmed Çelebi, muhzır Elhâc Süleyman, Hasan Çelebi bin Murtaza'nın şahitliğini bildirir.

[38] d.253/def.346 s.51

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Venedik elçilerinin kendi akçeleri ile alacakları yıllık şarapları için ellerindeki fermân-ı şerîfin yenilenmesi talep olunmaktadır.

[146] Astsubay.

[39] d.253/def.346 s.51

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Tercümanlık hizmetinde bulunan İshak Reis'e berât-ı şerîfin bahşedilmesi talep edilmektedir.

[40] d.253/def.346 s.51

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

İstanbul, Beyrut ve Trablus iskelelerinde Venedikli tüccarlardan ziyade gümrük talebinde bulunulduğunu bildirip, defedilmesi ve bu suretle tüccarların rencide olunmaması ve asudelik içinde ticaretlerine devam etmeleri istenmektedir.

[41] d.253/def.346 s.53

Tarih evâsıt-ı Recep 1115 (M. 19-29 Kasım 1703) {Konstantinapoli} Sultan III. Ahmed'den İzmir Kadısına

Venedik elçisinin yasakçı madde adı altında İzmir iskelesine gelen Venedik tüccarlarından gayrı gümrük vergisi alındığını bildirdiği arzuhali üzere ahvalin defedilmesi ve tüccarların rencide edilmemesi hususunda hükümdür.

[42] d.253/def.346 s.55

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Venedikli sefine reisi Mihançesko di Luka'a yol izninin verilmesi istenmektedir.

[43] d.253/def.346 s.55

Tarih evâhir-i R. Âhir 1115 (M. 2-11 Eylül 1703) {Edirne} Sultan III. Ahmed'den

Venedik elçisinin, taraflarına mektupları ile giden ulaklarına mâni olunmaması kendileri ve eşyalarına zarar verilmemesi dileğinde bulunduğu arzuhali üzere ulakların rencide edilmemesi ve mani olunmaması hususunda hükümdür.

[44] d.253/def.346 s.57

[Tarihsiz] Sultan III. Ahmed'e

Venedik tarafına giden üç ulağın Felibe cizyedârlar tarafından ahz ve hapsedildiğini ve ardında cizye talep edildiğini bildirip def olunması için Felibe kadısına hitaben ferman verilmesi arzu edilmektedir.

[45] d.253/def.346 s.59

Tarih evâhir-i Ramazan 1115 (M. 27 Ocak-6 Şubat 1704) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Felibe Mollasına

Felibe cizyedârının Venedikli ulakları hapsettiği ve cizye talebinde bulunduğu arzuhal üzerine mezbur ulaklarının cizye kâğıtlarının teslim edilmesi herhangi bir bahane ile eşyalarına el konulmaması hususunda hükümdür.

[46] d.253/def.346 s.61

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Serdar-ı Ekrem'e

Altmış dört cemaati neferatından Süleyman Yusuf, on sekiz bölük neferatından Musa Hüseyin ve elli sekiz cemaati neferatından Abdullah Mustafa leventbaşının hizmetlerinden razı olduklarını bildirir ve tezkere ihsan buyurulması rica olunur.

[47] d.253/def.346 s.63

[Tarihsiz] {Konstantiniyye} Sadrazamdan Elçi Asconia Gustiniani'ye

Venedik Cumhuru elçisi olan Asconia Gustiniani'nin selefinin görevi sonrası hala İstanbul'da olduğunu ve Venedik'e varıncaya değin dostluğa binaen eşya ve mülklerine saldırılmayacağını himaye edileceğini bildiren mektuptur.

[48] d.253/def.346 s.65

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

İstendil Sakalarından Luka Marinik, İstanbul'a, elçi Loranzo Soranzo'ya mektup getirip tekrar aldığı yol izni ile yola koyulmuş iken Andrea adası yakınlarında fırkate süvarisi Mehmed Beyin yeğeni Hüseyin Ağa tarafından ahz edilip, saka ve dokuz adamı Tunus'a götürülmüştür. Hüseyin Ağa'nın yine dokuz Venediklinin olduğu bir balıkçı kayığını da ahz ederek adamlarını esir almış olduğunu bildirmektedir. Esirlerin salıverilmesi ve Hüseyin Ağa'nın hakkından gelinmesi istenmektedir.

[49] d.253/def.346 s.67

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Ticaret için Akdeniz Adalarına giderken biri İspanyol korsan çektirisi[147] olmak üzere üç çektiri, Mora sakinlerinden kaptan Françesko Mavan'ın kayığınındaki 700 kuruş kıymetli malı ahzedip, kaptanı da esir almıştır. Kaptan Mavan, patentesini[148] Sakızlı Muhammed Paşa Delibeylioğlu huzurunda açıklamış lakin kendilerinin yalan söyledikleri gerekçesiyle hala beylik nezaretinde olduklarını bildirmektedir. Serbest bırakılmaları, mal ve paralarının teslim edilmesi istenmektedir.

[50] d.253/def.346 s.69

Tarih 16 Zilkade 1115 (M. 22 Mart 1704) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Gelibolu Kadısı ve Cizyedârına

[147] Çektiri; Kürekle giden ve yelkeni yardımcı bir vasıta gibi kullanan harp gemilerine verilen isimdir. Bkz. Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I*, s.341-342. Aynı zamanda ticârî işlerde de kullanılan savaş gemilerinin ortak adıdır. 19. yüzyılın ilk yarısına kadar kullanılmış, sonra yerini kalyon almıştır. Bkz. Kubbealtı Lügatı, http://lugatim.com

[148] Patente (İta): Tâbiiyet ve himâye tezkeresi.

Evvelki metindeki husus üzere olup, ahitname-i hümayuna mugayir hareket etmemeleri hususunda hükümdür.

[51] d.253/def.346 s.71

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Tercümanlarının beratlarının olduğu defterlerinin zarar görmesi sonrasında tercümanlara yeniden berat verilmesi gerekli olup, İstanbul'da mukim Fransa, İngiltere ve Hollanda elçilerinin ne kadar tercümanları var ise kendilerine de o kadar sayıda tercümana berat verilmesi talep edilmektedir.

[52] d.253/def.346 s.71

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Venedikli Covan Mareski ve müstemen Arnavut Süleyman'ın sefineleri Bozcaada'dan Anadolu'ya doğru yol alırken Karsıtır'da bir korsan kalyonunun hücumuna uğramışlardır. Mezburlar esir edilip sefineleri Sakız'a ve ardından Hanya'ya gönderilmiş olup, serbest bırakılmaları için kaptan Elhâc Mehmed Paşaya ferman verilmiştir. Fakat Venediklinin sefinesi Hanya'dan sonra Tunus'a götürüldüğü için Mareski'nin salıverilmediğini bildirip serbest bırakılması hususunda ferman buyurulması niyaz olunmaktadır.

[53] d.253/def.346 s.73

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Veziriazama

Gelibolu'da demir atmışlar iken karaya çıkan iki askerden cizye talep edildiğini, kurtulmaları için tercüman kullarını esir aldıklarını bildirilmiştir. Ardından ahvali kadıya bildirdikleri ve kadının kendisine karışmaması hususunda ferman buyurulduğunu söylediğini ifade etmektedir. Cizyedârın aldığı yirmi altı kuruş cizyenin teslim edilmesini ve bu tür olayların engellenmesi ve cezalandırılması istenmektedir.

[54] d.253/def.346 s.75

Tarih evâ'il C. Evvel 1115 (M. 12-21 Eylül 1703) Andrea Kadısı Naibi Mehmed'den

Venedik'e tabi İstendil adasında yaşayan gayr-ı müslim kişilerin zevcelerini güzel diye alı koyan Yakomi, Peru, Yafi, Françesko ve diğer Peru'nun başbuğ Perveditora'nın balıkçıları olduğunu ifade eder. İstendil adası yakınındaki Andre adası zimmilerinden Agustin ve Cafi'nin de şahit olduğunu bildiren hüccettir.

[55] d.253/def.346 s.77

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Korsanlar tarafından kayığına el konulup ve eşyaları alınan, kaptan tarafından zindana konulan Venedikli tüccar Polihzoni ve yanındaki sekiz kişinin davasının Kadı Ali Efendi huzurunda görülmesi istenmektedir.

[56] d.253/def.346 s.79

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Evvelki hususu üzerine olup, mezbur tüccar ve adamlarına atılan iftira sonrası hapsedilmelerinin haklı bir gerekçesinin olmadığını, tercümanı dahi beklemeden onlara iftirayı atan iki korsanın şahitliği ile zindana koyduklarını belirtmektedir. Davanın Kadı Ali Efendi huzurunda görülmesi istenmektedir.

[57] d.253/def.346 s.81

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Polihzoni adlı Venedikli tüccarın İstanköy'de kayığına limon yüklediği esnada iki saldırgan tarafından beylik zindanına hapsedildiğini bildirip, teslimini ve ahitname-i hümâyûn mucibince tüccarların emniyet içinde olmaları ve rencide edilmemeleri rica olunmaktadır.

[58] d.253/def.346 s.81

Tarih 1116 (1704-1705) Sultan III. Ahmed'den Tersane Kethüdasına

Tersane-i Amire zindanında bulunan dokuz kişinin Venedik tercümanına teslim olunması buyurulmaktadır.

[59] d.253/def.346 s.83

[Tarihsiz] Kapıdan Paşa'dan Tunus Ocağı Dayısına

Kaptan Luka Marnin ve dokuz yoldaşı, Covan Marseki, Petro Yani Françesko, Petro Yakomi ve Antoni adlı Venediklilerin, farklı yer ve kişiler tarafından esir edildikleri mezburların adamları ve eşyaları ile teslim edilmesi hususunda yazılmış mektup suretidir.

[60] d.253/def.346 s.85

Tarih 6 Mayıs 1704 Tunus Kaptanından

Yukarıda zikrolunan esirlerin teslimi için Venedik elçisinin mektup gönderdiğini ve taraflarına teslim almak için vekil tayin edildiği yazmaktadır.

[61] d.253/def.346 s.85

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Esirler hususunda Tunus'a mektup gönderildiğini lakin hala Luka Marnin'in İstanköy'de Mehmed Beyin yanında ve kayıklarının Mikonoz adasında olduğunu bildirip teslimi için İstanköy kadısına ferman buyurulması arzu edilmektedir.

[62] d.253/def.346 s. 87

[Tarihsiz] Bosna Defterdarı Mehmed Paşa'dan Venedik Elçisine

Zadre İskelesi emini Çolak Ramazan Ağa'nın iki esir hususunda davasının olduğunu ve kendilerinden bu husus hakkında sordukları sorulara karşılık bir cevap beklediklerini yazmaktadır.

[63] d.253/def.346 s. 87

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Bosna Defterdarı Mehmed Paşa'ya

Evvelki metnin cevabı olup üzerine çalıştıkları lakin arada olan mesafe dolayısıyla ve ellerinde olmayan sebeplerden ötürü biraz bekletmek durumunda oldukları ve sabretmeleri gerektiğini yazmıştır.

[64] d.253/def.346 s.89

Tarih evâsıl C. Evvel 1115 (M. 21 Eylül-1 Ekim 1703) Felibe Kadısı Şaban'dan Veziriazama

Elçinin, Venedik reayasından üç kişinin Felibe'ye geldiğinde cizyedarlar tarafından haraç alındığını ilettiği mektubu üzere alınan haracın Ali Çavuş aracılığıyla teslim olunacağını bildirir.

[65] d.253/def.346 s.91

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Rinaldo Carli ve İsak Ralli ve Covan […] ve Kuirofudo Tarsia adlı tercümanlarının defter-i 'atîkin kaybı sonrası kayıtları silinmiş olduğunu lakin tercümanlık görevine devam ettiklerini bildirip, kendilerine berat buyurulması istenmektedir. Ayrıca kendilerine beratın bahşedilmiş olduğu, yalnızca elçi, baş tercüman ve üçüncü tercümana berat verilmesi üzere 27 Muharrem 1116 (1 Haziran 1704) tarihli buyuruldu bulunmaktadır.

[66] d.253/def.346 s. 93

Önceki üç kişiye verilen berattan sonra diğer iki kişiye de berat verildiğini bildiren 3 Safer 1116 (7 Haziran 1704) tarihli buyuruldu bulunur.

[67] d.253/def.346 s. 93

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Elçi yanında tercümanlık hizmetinde bulunan baş tercüman ve adamlarının elinde beratı olmasına karşı hala hizmeti başında olan dört tercümanın ikisine berat verilmiş ikisi ise beratsız olduklarını bildirir berât-ı şerîflerinin ihsan buyurulması rica edilmektedir.

[68] d.253/def.346 s.95

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Baş tercüman Tarsiye'nin yıllık aldığı iki bin medre[149] şarabın Una'ya nakli sırasında müdahale olunmaması babında ferman buyurulması istenmektedir.

[69] d.253/def.346 s.95

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Senede bir defa kendi paraları ile aldıkları on bin medre şarabın kaydını tutmakla beraber nakline engel olunmaması babında ferman buyurulması istenmektedir.

[70] d.253/def.346 s.97

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

[149] Şarap ölçeği, meyhânecilerin büyük fıçılardan şarap taşımak için kullandıkları altı okkalık kap. Kubbealtı Lugatı: Lugatim.com.

Istıranca köyünden pastırma yapmak için nakledecekleri domuzlara subaşı, yasakçı ve zabitlerin engel olmamaları istenmektedir.

[71] d.253/def.346 s.97

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Venedikli kaptan Luka Cuppa'nın İstla Doru sefinesi ile getirip götürdüğü malların gümrüğü ahitname mucebince alınarak yol izninin verilmesi arzu edilmektedir.

[72] d.253/def.346 s.99

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

İki devlet arasında yapılan sulhta savaş sırasında esir düşmüş olanların mübadele edilmesi hususunda anlaşmaya varılmış olmasına karşın İsper kazasındaki savaş esirlerinin halen mübadelesinin gerçekleşmemiş olduğunu bildirip mübadele için izinleri arzu edilmektedir.

[73] d.253/def.346 s.99

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Konsolos yahut hizmetkârlarının yiyecek ve içeceklerine karışılmaz ve gümrük alınmazken Venedikli Cantabasta'nın pişirdiği Frenk ekmeğine Galata muhtesibi ve ayan naibinin engel olduğunu bildirir ve mâni olunmaması için Galata Mollasına hitaben ferman buyurulması istenmektedir.

[74] d.253/def.346 s.101

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Venedik'e tabi Suda ve İsperlonka palankası sakinlerinin Girit adası sakinlerine satılması yasaklanmış olmayan malları satmalarına kimsenin engel olmaması hususu üzere Kandiye ve Hanya paşaları ve kadılarına ferman buyurulması istenmektedir.

[75] d.253/def.346 s.103

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

İzmir ve sair yerlerde Venedikli tacirlerden cizye talebinde bulunulduğunu bildirip ahitname gereğince tacirlerin cizye talebiyle rencide olunmaması arzu edilmektedir.

[76] d.253/def.346 s.105

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Venedikli kaptan Antonio Ferara ve Madona Bison gemilerine malların gümrüğü alındıktan sonra yol izni verilmesi arzu edilmektedir.

[77] d.253/def.346 s.107

Tarih evâhir-i Ramazan 1116 (M. 16-26 Ocak 1705) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den İzmir Kadısına

İstendil, Zaklise, Mora vesair Venedik'e tabi yerlerden gelen Venedikli tüccarlardan cizyedârların haraç aldığını yazdığı arzuhali üzere Venedik'ten Osmanlı topraklarına gelen yerleşmeden ticaret yapan kimselerden haraç alınmaması hükmedilmektedir.

[78] d.253/def.346 s.109

Tarih evâhir-i Ramazan 1116 (M. 16-26 Ocak 1705) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Kandiye ve Hanya Paşaları ve Kadılarına

Venedik elçisinin Venedik'e tabi Mora ve İsperlonka palankalarında ticaret maksadıyla gelip satış yapanlara mâni olunduğu bildirdiği arzuhali üzere Venedikli tüccarlara engel olmamaları hükmedilmektedir.

[79] d.253/def.346 s.111

Tarih evâhir-i Ramazan 1116 (M. 16-26 Ocak 1705) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den İzmir Kadısı, Kethüdası, Yeniçeri Serdarı, Vilayet Ayanı[150] ve Eşrafına

Venedik elçisinin İzmir konsolosu tercümanı, adamları, hizmetkârları ve sair Venedikliden haraç talep edildiğini bildirdiği arzuhali üzere ne ticaret maksadıyla gelen ne de konsolosluk hizmetinde bulunan kimselerden haraç talep edilmemesi, engellenmesi ve bu suretle kimsenin rencide edilmemesi hükmedilmektedir.

[80] d.253/def.346 s.113

Tarih evâhir-i Ramazan 1116 (M. 16-26 Ocak 1705) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den İzmir Konsolosu Tercümanına

İzmir konsolosu tercümanına verilen imtiyazları içeren berattır.

[81] d.253/def.346 s.115

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Askanio Gustiniani, yerine tayin olunan yeni elçi Carlo Ruzzini için yol izni istemektedir.

[82] d.253/def.346 s.117

Tarih evâhir-i Şevval 1116 (M. 15-24 Şubat 1705) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Venedik Hududundan İstanbul'a Kadar Karadan ve Deryadan Yol

[150] XVI. ve XVII. yüzyılda yerleşim merkezindeki kadı, molla, müftü, müderris, tarikat şeyhi gibi ilmiye mensupları, yeniçeri serdarı gibi kapıkulları, emekliler ve onların çocukları, esnaflar ve kuyumcu, sarraf, bezzaz gibi tüccarlar âyân sayılırdı. Bu kişiler "âyân-ı belde, âyân-ı memleket, âyân-ı vilayet, âyân ve eşraf" şeklinde zikredilirdi. XVIII. yüzyıla gelindiğinde vilayet âyanları devlet ile halk arasında aracı görevi gören ve hükümetin görev verdiği yeni bir zümreye dönüştü. Osmanlı Devleti'nde ayan ve eşrafın tanımı, kullanımı, Evliya Çelebi'nin seyahatnamesi üzerinden bu zümreye dair bilgi için. Bkz. Fatih Özdemir, *Evliya Çelebi'ye Göre Taşra Âyanları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli 2020.

Üzerinde Olan Beylerbeyi, Sancakbeyi, Kadı, Kethüda, Yeniçeri, Kale Dizdarları, Neferât Ağaları, İskele Eminleri, Vâkıf, Zabıt ve Vilayet Ayanlarına

Venedik elçisi Askanio Gustiniyani'nin bu göreve yeni tayin olan Carlo Ruzzini'nin İstanbul'a gelmek üzere yolda olduğunu bildirdiği arzuhali üzere elçinin yolculuğu esnasında kendi sorumluluklarındaki bölgelerde can ve mal güvenliğini sağlamaları hükmedilmektedir.

[83] d.253/def.346 s.119

Tarih evâhir-i Zi'l-ka'de 1116 (M. 16-26 Mart 1705) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Bosna Valisi İbrahim Paşaya

Tüccar Hüseyin'in Dubrovnik iskelelesinden Venedik'e gidip gelir iken İstirye civarında Fransız Moşo Forbin'nin [?] Venedik sefinesinden malları ve 3745 kuruş altınını aldığını ve kendini de üç ay zindanda tutuğunu, affedildikten sonra Venedik'teki Fransız elçisi aracılığıyla malları alındığı fakat bir akçesi ve bir habbesini vermediğini sunduğu arzuhali üzere Venedik Cumhuriyeti tarafından Dalmaçya zabıtlarına mektup gönderilerek ahvalin mahallinde çözülmesi hükmedilmektedir.

[84] d.253/def.346 s.121

[Tarihsiz] Venedik elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Minali ve Markezi adlı iki Venedikli tüccarın mallarını kaybeden Sakızlı Yakomi ve Şerik Ankoli'nin dükkânlarının mühürlenmesinin ardından dükkân içinde bulunan malların kaydedilmesi ve mahallinde kalması hususunda ferman buyurulması istenmektedir.

[85] d.253/def.346 s.121

[Tarihsiz] Venedik elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Manili ve Markezi adlı Venedikli iki tüccarın mallarını alıp kaybeden Sakızlı Yakomi ve Şerik Ankoli'nin dükkânlarının mühürlenmesinin ardından malları emanet edildiği kürkçü ve diğer zimmilere mallar ile huzura getirilmesi istenmektedir.

[86] d.253/def.346 s.123

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Francesko Sarsami mallarını Petro İspraniko'ya satmış olup, Petro eşyalarını sefinesine yükleyip Venedik'e dönmekte iken Osman adlı tacir tarafından gitmesi engellenmiştir. Taraflar Galata efendisi huzuruna celp etmiş lakin davaları Francesko'nun şahitliği olmadığı için bir sonuca ulaşamamış olduğunu bildirip Galata mollası huzurunda davanın sonlandırılması ve sefinenin Venedik'e yol almasını arzulamaktadır.

[87] d.253/def.346 s.125

[Tarihsiz] Venedik elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Venedik'e tabi Perasıt mahalinde ticaret için gelmiş olan Corci Macaru adlı Venedikli tüccarın Ülgünlü Halil Karani ve Recep adlı kardeşlerin bıçaklı saldırısı sonucunda öldüğünü bildirmektedir. Katillerin cezalandırılması, sınırlarının öte yakasında reayanın ve iskeleye gelen Venedikli tüccarların rencide edilmemesi hususunda İskenderiye ve İlbasan paşa ve kadılarına hitaben ferman buyurulması arzulanmaktadır.

[88] d.253/def.346 s.127

[Tarihsiz] Venedik elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Draç ahalisinden İbrahim Çelebi ve Hasan'ın üç bin akçe icar karşılığında Venedik Cumhuriyeti'nin Draç konsolosu Corco Kamono'ya (Giorgio Commano) verdikleri mülkte konsolos ölümü ardından mezbur arazideki mallarının mutasarrıflarının

manisiyle karşılaşılmaması için Draç kadısına hitaben ferman buyurulması istenmektedir.

[89] d.253/def.346 s.127

[Tarihsiz] Venedik elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Yine Venedik Cumhuru Draç konsolosu Corco Komano'nun Draç sakinlerinden merhum Hasan'ın oğlu ve Koya kazası sakinlerinde Ramazan Hoca'nın mülklerini icar karşılığı tasarruf etmiş olup, ölümü ardından mezbur arazideki haklarına mutasarrıflar tarafından mâni olunmaması hususunda Draç kadısına ferman buyurulması arzu edilmektedir.

[90] d.253/def.346 s.129

Tarih evâhir-i Zi'l-hicce 1117 (M. 5-14 Nisan 1705) Sultan III. Ahmed'den İskenderiye ve İlbasan Sancak Beylerbeylerine ve Draç ve Ülgün ve Bar kadılarına

Venedik elçisinin Venedikli kaptan Corci Macaru'nun ticaret için Draç'a geldiğinde Ülgünlü Hüseyin Reis'in neferlerinde Halil ve kardeşi Recep Venedikli sefiri dokuz yerinden bıçakla yaralamak suretiyle katledip düşmalık yaptıklarını bildirdiği arzuhali üzere hangi sancak yahut kazada bulunur ise alıkolunup, Divân-ı Hümâyûn'da hâzır olunması ve sadrazam ve kazasker huzurunda şer'le görülmesi hususunda hükümdür.

[91] d.253/def.346 s.131

Tarih evâ'il Muharrem 1117 (M. 25 Nisan-3 Mayıs 1705) Sultan III. Ahmed'den İskenderiye ve İlbasan Sancak Beylerbeylerine ve Draç Kadılarına

Venedik elçisinin Venedikli kaptan Corci Macaru'nun ticaret için Draç'a geldiğinde Ülgünlü Hüseyin Reis'in neferlerinde Halil ve kardeşi Recep tarafından dokuz yerinden bıçaklandığını bildirdiği arz-ı hâli üzerine karada ve denizde iki devletin topraklarında ticaret edenlere engel olunmaması, Venedik tüccarlarının emniyet içinde

alışveriş yapmalarının sağlanması ve mallarına veya adamlarına zarar vermemeleri ve incitilmemeleri hükmedilmiştir.

[92] d.253/def.346 s.133, 135

Tarih 1 Muharrem 1117 (M. 25 Nisan 1705) Galata Kadısı Şaban Efendi'den

Yasaf, Daniel, Ledaveram ve Ledyasaf adlı Yahudilerin hakları olan meblağı vermediğini beyan eden hüccettir.

[93] d.253/def.346 s.137

Tarih Muharrem 1117 (M. Nisan/Mayıs 1705)

Yukarıda zikrolunan Yahudiler ile yaşadıkları ahvalin kendi aralarında çözülerek sulha varıldığı bildirir.

[94] d.253/def.346 s.139

[Tarihsiz] Venedik elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Bir Ceneviz sefinesi Çandarya'ya giderken fırkata serdarı Muhammed Bey'in fırkatalarından dördüne rast gelmiş, mezbur fırkatalar tarafından ahzedilip Sakız'a götürülmüş olduğunu bildirip hangi mahalde bulunur ise reis, neferât ve eşyalarıyla birlikte teslim edilmesi babında Sakız mollası ve kadısına ve serdar Muhammed Bey'e hitaben ferman buyurulması istenmektedir.

[95] d.253/def.346 s.141

[Tarihsiz] Venedik elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Venedik tüccârlarından İlaryo ve Neftali Konliyan'ın Sakızlı Can Veldalaçi ve Anton ve Lerpastuvaki nâm zımmîlerden borçları olan 1902 kuruş karşılığında düzenledikleri borç senedi gereğince haklarını talep eylemektedirler. Lakin Sakızlı zimmîler borcu

vermekten kaçmaktadırlar. Tüccar halkına haksızlık edilmemesi ve haklarının verilmesi bâbında buyuruldu talep edilmektedir.

[96] d.253/def.346 s.143

Tarih R. Evvel 1117 (Haziran-Temmuz 1705) Draç Kadısı İbrahim'den

Venedik'ten Osmanlı Devleti'nin iskelelerine gelen tüccarların ödediği gümrük vergisi belli ve haricen vergi talep edilmez iken Osmanlı Devletinden giden tüccarın Venedik memleketlerinde ne halde olduğunun ahitnamede zikrolunmadığını bildirir. Bunun üzerine Draç kadısı İbrahim Osmanlı tebaasından tüccarların Draç iskelesinden Venedik iskelesine götürdükleri mallar için evvelde yüzde dört akçe verirler iken yüzde on ikiye çıktığı ve yine konsilyat vergisi ödemezlerken yüzde iki akçe vergi verdiklerini dile getirerek rencide olduklarını Osmanlı Devleti'ne bildirmesi için ısrarda bulunduklarını bildirir.

[97] d.253/def.346 s.145

[Tarihsiz] Venedik elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Beylik kalyon kaptanı Ahmed, Sakız limanında ticaret için gelen Venedik sefinesini basmıştır. Sakız mollası ise hususu bildirmesi için mektup yollayarak sefinenin limanda kalmasına ve bu yolla zarar görmesine sebep olmuştur. Zimmi ve Venedik tüccar sefinelerine ticaret için geldikleri iskelelerde saldırılmaması hususunda Sakız mollası ve kalyon serdarına ferman buyurulması istenmektedir.

[98] d.253/def.346 s.147

[Tarihsiz] Venedik elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Eğriboz ve Andros Adaları arasında Venedik sefinelerinden Domiko Kadnaço serdar olduğu sefinesine Trablus gemilerinden birisi sefineyi alıkoymuştur. Adı geçen sefineyi Trablus'a gönderme ihtimâlinin olması sebebiyle sefinenin içinde olan

malların ve eşyaların bulunduğu yerde alıkonması hususunda ferman buyurulması istenmektedir.

[99] d.253/def.346 s.147

[Tarihsiz] Venedik elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Venedik sefinelerinden kapûdân Domiker Kadnaço adındaki kaptan serdar olduğu sefînesiyle Venedik'den çıkıp İstanbul'a gelirken Trablus gemilerinden birisi tarafından Andros Adası yakınlarında alıkoymuş olduğunu bildirmekte ve ticaret ile uğraşan Venedik reâyâsının emniyet ve refahı için korsan hususunda verilen nişân-ı hümâyûna uygun olarak hareket edilmesini niyaz etmektedir.

[100] d.253/def.346 s.149

Tarih evâsıt-ı C. Âhir 1117 (M. 29 Eylül-9 Ekim 1705) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Cezayir Kıyılarındaki Kadı ve Kethüda Yerlerine, Yeniçeri Serdarları, Kale Dizdarları, İskele Eminleri, Vilayet Ayanı ve İş Erlerine[151]

Venedik elçisinin, Venedikli kaptan Domiker Kadnaço'nun Eğriboz ile Andros adaları arasında Trablus gemisine rastladığını, mezbur geminin sefinesini alıkoyduğu ahvali bildirdiği arzuhali üzere suçlu hangi taht-ı hükümet ve kazâda bulunur ise mal ve eşyalarına el koyup daha sonra ne şekilde ferman verilir ise ona göre harekete geçmeleri hükmedilmektedir.

[151] Osmanlı Devleti'nin kuruluş devrinde isimlerine pek rastlanmayan il eri adı, ilk defa 1326 yılında Bursa'nın fethi sırasında kullanılmıştır. Orhan Bey döneminde Bursa'nın fethinde yer aldıklarını zikreden yahut Fatih Sultan Mehmet döneminde Rumeli seferlerinde yer aldıklarını bildiren kaynaklar gibi askeri sınıf içerisinde yer almış oldukları fikrini veren bazı kaynaklar mevcut olmakla birlikte kuruluş dönemine dair görev tanımları tam manasıyla tespit edilememiştir. XVI. yüzyılda Celali ve Suhte ayaklanmalarının yarattığı karışıklık nedeniyle Anadolu'da ordunun cephede olduğu dönemlerde korumasız köy ve kasabaların asayişinin sağlanmasında rol almışlardır. Bkz. Mücteba İlgürel, "İl Erleri Hakkında", *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, sayı 12, 1998, ss.125-140. Belgelerimizde il erleri/iş erlerinin sınır bölgelerinde, korsanlık ve eşkıyalık olaylarının yaşandığı bölgelerde zikredilmesi çalıştığımız tarih aralığında da yine asayişin sağlanmasında rol oynadıkları göstermektedir.

[101] d.253/def.346 s.151

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Daha önce Venedik sefinesini ele geçiren Trablus kalyonunun Sakız muhafızı Abdullah Paşa tarafından alıkonulduğu haberi ulaşmış olup, Venedik tüccar gemisinin içinde ve karada olan bütün eşyalarının Venedik tarafından görevlendirilen kişiye teslim edilmesi, yağmalanan diğer eşyaların bulunması için incelenmesi yapılması, bulunduğunda görevlendirilen kişiye hepsinin teslim edilmesi hususunda ferman buyurulması arzu edilmektedir.

[102] d.253/def.346 s.152

Görüntü kalitesindeki bozukluk sebebiyle tam olarak okunamamış olup Trablusgarp fukarasının arzuhalidir. İspanyol, Venedik ve Felemenk gemilerinin kendi gemilerine ve leventlere zarar eriştirdiklerini dile getirmektedir.

[103] d.253/def.346 s.155

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Venedik körfezinde korsanlık yapan iki şitye[152] körfez muhafazası için bulunan Venedik gemileri tarafından kovulunca önce Draç'a kaçmış ve haklarında ferman çıkınca şityelerini bırakıp Trablus'a firar etmişlerdir. Bugüne kadar şikâyetlerini Sakız muhafızı Abdullah Paşa'ya iletmiş olup, fesat hareketlerde bulunan Trablus ve sairlerinin ele geçirildiği yerde Venedik gemilerinin ellerinden alınarak teslim edilmesi bâbında ferman buyurulması istenmektedir.

[104] d.253/def.346 s.157

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

[152] Şeytiye de denen brik cinsinden iki direkli yelkenli gemi. Kubbealtı Lugatı, http://lugatim.com

Daha evvel zikrolunmuş Trabluslunun ahzedip Sakız adasına götürdüğü Venedik gemisinin teslimi için verilen fermanın uygulanmasında gecikme olduğunu bildirip mezbur fermanın vücuda gelmesi istenmektedir.

[105] d.253/def.346 s.157

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Venedik ümerasının Sultan III. Ahmed'in culüsunu tebrik niyetiyle tayin olunan Karlo Ruccini'nin (Carlo Ruzzini) Boğaz Hisarı'ndan alınması için çektiri talep edilmektedir.

[106] d.253/def.346 s.159

Tarih 4 C. Âhir 1116 (M. 4 Ekim 1704) Novi Bakiyesi ile Çerinçe Kazası Mollası Mehmed bin Ahmed'den

1113 senesinde Marko İstokan ve yoldaşları Draç limanında iken sefinesi ahzedilip mallarına ve 7590 kuruş parasına el konulmuştur. 430 altın ve İstokan'ın gemisinin kendisine verilmesi ile karşı tarafın rızasına binaen sulh yapıldığını bildirir.

[107] d.253/def.346 s. 161-162

Tarih evâsıt-ı Şaban 1116 (M. 8-18 Aralık 1704) Bana Luka Kadısı Elhâc Mehmed'den Sultan III. Ahmed'e

Evvelde Dalmaçya sınırı çizimleri sırasında görüşmeye verilen uzunca arada Osmanlı Devleti'ne ait olan arazideki mahsulâtın Venedik tarafından alınıyor olduğu ve yaklaşık bu miktarın 10 kese akçeye yakın olduğu hesaplanmıştır. Bu meblağın istenmemesine karar verilmiştir.

[108] d.253/def.346 s.165

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

İstendil'e gider iken İstanköylü Muhammed Paşa'nın akrabası Hüseyin tarafından alıkonulup hala Tunus'da olan Venedikli tüccar Luka'nın iade edilmesi için Tunus valisine hitaben hüküm gönderilmesi rica edilmektedir.

[109] d.253/def.346 s.165

Tarih evâsıt-ı Şevval 1117 (M. 25 Ocak-4 Şubat 1706) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Tunus Valisine

Hâlâ Tunus'ta esir olduğu belirtilen Venedikli tüccar Luka'nın balyos yahut adamlarına teslim edilmesi ve Venedik veya herhangi bir memleketin tüccarlarının emniyet içinde gelip gitmesi, esir edilmemeleri ve rencide olunmamaları hususunda hükümdür.

[110] d.253/def.346 s.167

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Elindeki berât gereğince cizye talep edilmemesi ve geçişine engel olunmaması gereken Venedik reayasından Dimitri veled Petrara, Mora'dan (İstanbul'a) gelir iken Malkara cizyedârı tarafından esir edilip cizye alınmıştır. Mezbûr Venediklinin teslim ve cizyesini geri alması için Malkara kadısına hitaben hüküm verilmesi istenmektedir.

[111] d.253/def.346 s.167

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Venedik tüccarlarından Minemli ve Markezi bezirgân esnafından Azrail Kazan ile oğlu Yusuf adlı Yahudilere sattıkları kumaş karşılığı hakları 6410 kuruş olup, borçlarını ödemeden evvel tüccarlara zarar verip ve paralar ile saklandıkları haberinin gelmesi üzerine mezbûr bezirgân esnafının bulundukları bölgeye mahalle imamı marifetiyle bakılıp sultanın huzuruna getirilmesi istenmektedir.

[112] d.253/def.346 s.169

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Karcadağ nahiyesine tâbi' Usirnin karyesi sakinlerinden Dradu Poyus ve Guye Guzi karyesinden Marco Voçitin adlı eşkıyaların, Venedik'e tâbi' Kotor Kalesi halkını gece basıp 400 koyun ve 40 sığırlarını yağmalayıp çobanlarını katlettiği, benzer fesatlıkları gündüz vaktinde de yapmaya başlamalarını bildirir. Garbalan ahalisinin de mezbûr haydutları gördüğü, kendilerine ve Venedik'e tâbi başka yerlerde de can ve mallara zarar verdiklerini ve hatta hudutları ihlâl ederek aynı fesatlıkları Hersek sancağında da yaptıklarını bildirilip, mezkûr haydutların hareketlerinin defedilerek iki tarafın halkının istirahatlerinin sağlanması bâbında Rumeli beylerbeyilerine ferman verilmesi arzu edilmektedir.

[113] d.253/def.346 s.171

Tarih evâsıt-ı Zi'l-hicce 1117 (M. 25 Mart-4 Nisan 1706) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Rumeli Mutasarrıfı Vezir Hasan Paşa'ya

Yukarıda Venedik elçisinin arzuhalinde zikrolunan haydutluk ahvalinin, işaret edildiği üzere haberi olan Garbalan ahalisine sorup, zarar ve tecavüz tespit edilir ise iki neferin hapsedilip vaziyetin sultana bildirmesi hükmedilmiştir.

[114] d.253/def.346 s.173-174

Tarih evâsıt-ı C. Âhir 1117 (M. 29 Eylül-9 Ekim 1705) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Hanya Muhafızı Osman Paşa ve Hanya Kadısına

Venedik elçisinin Hanya, Hanya'ya tabi Seline ve Çukalanya ve Sakız adasında sakin kimseler tarafından buğday yüklü gemisinin önü kesilip mallarının bir kısmının alındığını bildirdiği arzuhali üzere, tüccarlarının geliş ve gidişlerinde zarara uğramamaları, korsanların zararından korunmaları için gemi reislerinde kefilliklerinin alınması, korsanlar tarafından esir edilmiş olan Venedik tüccar ve ahalisinin Osmanlı kalelerine sığındıkları takdirde esirlerin himaye edilmesi ve korsanların vardıkları

mahalde alıkonulmasına, ahvallerinin arz edilmesi ve haklarından gelinmesi, mevcut olan ahitname gereğince alınan eşyalarının verilmesi hükmedilmektedir.

[115] d.253/def.346 s.177

Tarih evâhir-i C. Âhir 1118 (M. 9-18 Ekim 1706) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Avlonya ve Delvine Mutasarrıfları ve Avlonya, Delvine ve Mızrak Kadılarına

1118 senesinde Venedikli San Corca Marçelyana'nın ticaret maksadıyla Mızrak kazasından Çenek limanına vardığında Delvine ahalisi tarafından gemisi basılıp ve eşyaları yağmalanmış ve ahval sultana arz edilmiştir. Hanya ahalisinin karadan ve denizden ticaret amacıyla gelen Venediklilere mâni olmaması, esir alınmaması ve emniyet içinde gidip gelmeleri için Tunus, Cezayir ve Trablus ocaklarının tembihlenmesini, gasp edilen eşyaların sahiplerine teslim edilmesi ve bundan sonra tecavüzlerin olmaması hususunda dikkatli olunması hükmedilmiştir.

[116] d.253/def.346 s.179

Tarih evâhir-i C. Âhir 1118 (M. 9-18 Ekim 1706) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den İnebahtı Sancağı Mutasarrıfı ve Kadısına

Eşkıyadan bazı gemilerin korsanlık için Venedik'e tabi Mora, İstendil ve Suda ve sair yerlerde halkı yağmaladıkları ve ardından Osmanlı limanlarına sığındıkları bildirilmektedir. Eşkıyaların tecavüzlerinin engellenmesi ricası üzerine iki tarafın tüccar ve ahalisinin gemilerine gelip giderken engel olunmaması, zarar verilmemesi ve eşkıyaları engellenmesi hükmedilmiştir.

[117] d.253/def.346 s.181-182

Tarih evâ'sıt Ramazan 1118 [M. 16-26 Aralık 1706] {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Draç, Avlonya ve Ülgün Kadıları, Kethüda Yerleri, Yeniçeri Serdarları, Kale Dizdarları, Vilayet Ayanı ve İş Erlerine

Venedik elçisinin Draç ahvalinde gerçekleşen korsanlık hususu bildirdiği arzuhâli üzerine Akdeniz'de gezen korsanların Venedik gemisini alıkoyup bir kale veya limana vardığında kabul ve himaye edilmemesi, "mabeynde karâr-dâde olunan sulh ü salâha muhâlif" hareket eden korsanların haklarından gelinmesi hususunda hükümdür.

[118] d.253/def.346 s.185

Tarih 10 Safer 1117 (M. 3 Haziran 1705) Elhâc Ali

Hüseyin ibn Süleyman, Süleyman ibn Mustafa ve Mehmed İbn Ahmed'in şahitliğini sunduğu, Venedik Cumhurunun elinde bulunan dokuz İslam esirinin kurtulması için Ali kaptan bin Mehemmed'in dokuz Venedikli esiri Yakomo Kaliçe'ye (Giacomo Galligi) teslim edildiğini, esirlerin alınması için anlaşılan yere bir kişinin tayin olunduğunu bildirir.

[119] d.253/def.346 s.187

Tarih 27 Safer 1119 (M. 30 Mayıs 1707) Galata Naibi Elhâc Hüseyin'den Galata Kadısı Abdurrahman'a

Belge ön yüzüne arka sayfasında yazan yazının mürekkebinin çıkması sebebiyle tam okunamamaktadır. Fakat İstanbul'da Laz Ahmed Ağa'nın hanesinde bulunan Rus taifesinden Nikola veled Apustol'un [?] Venedikli kaptan Anton'un gemisine haksız yere el konulduğunu anlattığı tespit edilmiştir.

[120] d.253/def.346 s.189

[Tarihsiz] Sadrazam'dan Delvine Sancak Beyi Ali Bey, Avlonya, Delvine ve Mızrak Kadılarına Mektup

Venedik elçisinin 1118 senesinde bir Venedik sefinesinin ticaret maksadıyla Mızrak kazasına tabi Çik [?] limanına geldiği Gumetaça Karkim adlı karye sakininin mezkur sefineyi bastığını bildirdiği arzuhali üzere ticaret için gelen Venedikli tüccar ve reayanın rahatsız edilip mani olunmaması ve esir edilmemesi hususunda Cezayir,

Trablus ve Tunus ocaklarının tembihlenmesi buyurulmuştur. Lakin hala hareketlerine devam eden şakilerin davalarının şerle görülmesi hususu üzerine sadır olmuş olan ferman mucibince sadır olan mektuptur.

[121] d.253/def.346 s.191

Tarih evâhir-i R. Evvel 1119 (M. 21 Haziran-1 Temmuz 1707) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Kaptan Paşaya

Venedik ümerasının siparişlerini getirmek için görevlendirilmiş olan Petro Kardana'nın sefinesi Malta olduğu ileri sürülerek Bozcaada ile Bababurga arasındaki mahalde İzmir çektirilerinden iki kıta çektirinin saldırısına uğradığını ve mezbur sefirin esir alındığını bildiren arzuhal üzere, Venedikli yahut başka memleketlerin sefinelerine saldırmamak ve esir almamak hususunda Cezayir, Tunus ve Trablus ocaklarının tembihlenmesi, alınan esirlerin serbest bırakılması hükmedilmiştir.

[122] d.253/def.346 s.193

Tarih evâsıt-ı Safer 1119 (M. 23 Mayıs-1 Haziran 1707) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Delvine Sancakbeyi Ali Bey, Avlonya, Delvine ve Mızrak Kadılarına

Venedik elçisinin 1118 senesinde bir Venedik sefinesinin ticaret maksadıyla Mızrak kazasına tabi Çik limanına geldiği Gumetaça Karkim adlı karye sakininin mezkûr sefineyi bastığını bildirdiği arzuhali eğer şekavetleri doğru ise aldığı her ne ise sahibine geri vermesini ve bir daha yaşanmaması için fesatlıkların engellemesi hükmedilmektedir.

[123] d.253/def.346 s.195

Tarih evâsıt-ı C. Evvel 1119 (M. 19-29 Ağustos 1707) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Mora'dan Asitane-i Saadete Kadar Olan Kadılara, Kethüda Yerlerine, Yeniçeri Serdarlarına, Vilayet Ayanları ve İş Erlerine

Elçinin Venedik beyzadelerinden Françesko Bragan'ın Mora'dan İstanbul'a doğru yola çıktığını bildirdiği arzuhali üzere taht-ı hükmet ve kazalarında yanındaki adamlarıyla birlikte mezbur beyzadeye taarruz edilmemesi, mal ve eşyalarına dokunulmaması yahut haraç isteğiyle rencide edilmemesi hükmedilmektedir.

[124] d.253/def.346 s.197

Tarih evâ'il-ı Recep 1119 (M. 28 Eylül-7 Ekim 1707) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Draç Kadılarına

Draç ve tevabi iskelelerindeki konsolosluk çalışanlarından haraç talep edildiği ve bu bağlamda rencide oldukları arz edilmiş ve bu husus üzerine konsolosun yanında olan Venediklilerden haraç talep edilmemesi ve bu sebeple rencide edilmemeleri hükmedilmiştir.

[125] d.253/def.346 s.199

Tarih evâhir-i Şevval 1119 (M. 14-23 Ocak 1708) {Konstantiniyye}Sultan III. Ahmed'den Kavala Sancakbeyi ve Kavala ve Taşoz Kadılarına

Elçi tarafından arzuhalde belirtilen Venedikli tüccarlardan haksız yere gümrük vergisi alındığı husus üzerine yöneticisi oldukları yerlerdeki iskelelere gelip giden tüccarlardan evvelde belirlenen gümrük vergisi hariç bir vergi veya ücret talep edilmemesi hususunda hükümdür.

[126] d.253/def.346 s.201

Tarih evâsıt-ı Zi'l-hicce 1119 (M. 3-13 Mart 1708) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Malkara Kadısına

Malkara cizyedarı tarafından esir edilen Venedik ulağı Dimitri da Petrira'dan ve Venedik'ten Osmanlı topraklarına yerleşmeden ticaret yapan kimselerden cizye talep edilmemesi, ulağı esir eden cizyedar karşı savunmada bulunur ise huzurda hazır edilmesi hususunda hükümdür.

[127] d.253/def.346 s.203

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

İskenderiye valisine hitaben Draç İskelesinde kayığını yükleyip Venedik'e giden Venedikli tüccar kayığına Dorkada[?] adası limanında engel olunup eşya, kıyafet ve paralarını alan Ülgünlü sefinelerin, aldıkları malları iade etmesi ve bu Ülgünlü sefinelerin haklarından gelinmesi hususunda hüküm verilmesi istenmektedir.

[128] d.253/def.346 s.205

Tarih evâhir-i C. Evvel 1120 (M. 7-17 Ağustos 1708) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den İzmir Kadısına

Venedik elçisinin Venedik'e tabi Cezayir[153] ve sair yerlerden ticaret için gelip giden reayadan yerleşik olmadığı halde türlü bahane ile haraç alındığını bildiren arzuhali üzere Osmanlı topraklarında ikamet etmeyen ticaret maksadıyla gelip giden Venedikli tüccarlardan haraç talep edilmemesi hususunda hükümdür.

[129] d.253/def.346 s.207

Tarih evâ'il R. Evvel 1120 (M. 21-31 Mayıs 1708) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den İstanbul Kadısına

Kanûn-ı kadîmde belirtilen gümrük vergisi haricinde gümrük emini tarafından vergi talep edildiğinin bildirildiği elçi arzuhali üzerine ziyade vergi ve haraç talep ederek Venedik tüccarının rencide olunmaması hükmedilmektedir.

[130] d.253/def.346 s.209

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

[153] Cezayir ve Cezayir-i Bahr-i Sefid eyaletinin Venedik'e ait olmağı muhakkak olduğundan burada adalar manası ile kullanılmıştır.

Venedik Cumhuriyeti tarafından yeni tayin olunan elçi Alvize Mocaniko (Alvise Mocenigo)'yu halen hizmetini sürdürmekte olan tercüman Dicaldi Karli'nin karşılaması için yol izni istenmektedir.

[131] d.253/def.346 s.211

Tarih evâ'il Ramazan 1120 (M. 14-23 Kasım 1708) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Asitane'den Venedik serhaddine varınca yol üzerinde olan Beylerbeyileri, Sancakbeyleri, Kadıları, Kethüda Yerlerine, Yeniçeri Serdarları, Kale Dizdarları ve Nezaret Ağalarına

Venedik elçisini karşılamaya çıkan tercümana ve beraberindekilere zarar ve kötülük eriştirmemeleri ve engel olamamaları bazı mahallerde ise onları korumaları hükmedilmiştir.

[132] d.253/def.346 s.213

Tarih 1 R. Evvel 1121 (M. 11 Mayıs 1709) Kaptan Paşa'dan Elhâc Mehmed, Patrona Mustafa Kaptan, Riyâle Hüseyin Kaptan vesair Sefine Kaptanları ve Cezayir Ocağı Kaptanına

İzmir'den hareketle Asitane'ye doğru seyredecek olan Venedikli San Pavlo kalyonuna Osmanlı deniz hududuna dâhil olması akabinde müdahale edilmemesi hususu üzere verilen buyuruldu suretidir.

[133] d.253/def.346 s.215

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Yeni tayin olunan elçi için tercüman ile çavuş, kapucu ve yasakçının Boğaz Hisarına gitmelerine yol izni istenmektedir.

[134] d.253/def.346 s.215

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Boğaz Hisarına gelecek olan Venedik elçisi için iki bölük çektiri tayin olunması istenmektedir.

[135] d.253/def.347 s. 2

[Tarihsiz] Sultan III. Ahmed'e

Venedik tüccar sefinesinin İnebolu körfezinde yaşadığı ahvalini daha evvel bildirmiş olduğu ve mezburun huzuruna varmasının ardından kendisinin de bilgilendirilmesinden memnuniyet duyacağını bildirir.

[136] d.253/def.347 s. 4-5

(1709) Sultan III. Ahmed'e

Osmanlı Devleti'nin Venedik limanında Ceneviz tüccar gemisinin alınıp esir tutulduğunu ve İnebolu Körfezindeki Venedik ümerasının azarlandığını arz etmektedir.

[137] d.253/def.347 s. 11-12

Tarih evâsıt-ı Zi'l-hicce 1121 (M. 10-20 Şubat 1710)

İnebahtı kazası sakinlerinden Süleyman Reis ticaret maksadıyla Venedik Körfezinde yol aldığı sırada firkateler tarafından Avlonya limanına gelirken saldırıya uğradığı, malları ve adamlarının zapt edildiğini bildirilmektedir. Avlonya sakinlerinden olan Ali Reis, Hasan, Ahmed, Murtaza ve diğer Ali'ye haber verilmesi ve sınırlarda gerçekleşen bu minvaldeki olaylar için mahallinde şer' ile davaların görülmesi ve dava neticesinin hem Asitane'ye hem de Venedik elçisine bildirmesi üzerine verilen emr-i şerifdir.

[138] d.253/def.347 s. 16

[Tarihsiz]

Kaptan-ı Hümayun kaptanının alıkonan Ceneviz kalyonu hususunda takriridir.

[139] d.253/def.347 s. 17

[Tarihsiz]

Cenevizli tüccar gemileri ve Osmanlı Devleti kalyonları arasında yaşanan olaya ilişkin olup aralarında bir çekişme olduğu anlatılmaktadır.

[140] d.253/def.347 s. 20-22

[Tarihsiz]

İnebolu Körfezinde Osmanlı Devleti zabıtları tarafından ahzedilen Ceneviz tüccar gemisi hususunda Kaptan-ı Hümayun kaptanının takriri üzerine suçlu kişilerin cezalandırılması istenmektedir.

[141] d.253/def.347 s. 27

[Tarihsiz] Anadolu Boğaz Hisarları Serdarı Mustafa Ağa'ya

Anadolu Boğaz Hisarı serdarı Mustafa'dan Boğaz Hisarına yeni atanan Venedik tercümanı Berusomoil Ruso [?] görev yerine gelene dek işleri kardeşi Alya Ruso'nun [?] yürütmesine izin verilmesi talep edilmektedir.

[142] d.253/def.347 s. 29

[Tarihsiz] Sultan III. Ahmed'e

Draç iskelesinde Venedik tüccarlarından belirlenen gümrük vergisi haricinde eminler tarafından daha fazla vergi talep edildiğini bildirip bu hususun defedilmesini talep edilmektedir.

[143] d.253/def.347 s. 32-33

[Tarihsiz] Sultan III. Ahmed'den Draç Kadısı ve Kethüdalarına, Yeniçeri Serdarı, Vilayet Ayanı ve İş Erlerine

Venedik elçisinin Draç iskelesinde ziyade talep edilen gümrük vergisine dair arzuhali üzerine malların değeri dışında gümrük alınmaması, belirlenen gümrük dışındaki malların miktarı için ise fazla olanların alınarak yine ziyade para talep edilmemesi hususunda hükümdür.

[144] d.253/def.347 s. 33

[Tarihsiz] Sultan III. Ahmed'e

Mektupları ile Venedik'e giden ulaklara engel olunmayıp yol izni verilmesi talep edilmektedir.

[145] d.253/def.347 s. 38-41

[Tarihsiz] Sultan III. Ahmed'e

Evvelde gerçekleşen ve Osmanlı Devleti'ne bildirilmiş olan Andros ve Girit'te Trabluslu tarafından esir edilen Venedik gemilerini, Ülgünlülerin Draç ahalisine karşı tecavüzleri, Osmanlı gümrük reislerinin ek gümrük taleplerinin bir neticeye bağlanmamış olduğu, Venedik generalleri yediyle korsanlarla mücadele edildiği bildirilip, Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuru arasında yaşanan hususlara dikkat ve özen gösterilmesi istenmektedir.

[146] d.253/def.347 s. 43

[Tarihsiz] Sultan III. Ahmed'e

Draç, Avlonya ve Ülgün ahalisi korsanlarının engellenmesi ve Mağribli korsanlara yardım edilmemesini, dostluğa binaen hareketlerinin engellenmesi hususunda İskenderiye ve İlbasan valileri ve Draç, Avlonya ve Ülgün kadılarına hitaben hüküm talep edilmektedir.

[147] d.253/def.347 s. 46-47

Tarih 1 R. Âhir1122 (M. 30 Nisan 1710) Sultan III. Ahmed'den İlbasan ile İskenderiye Sancakbeyine ve Avlonya ile Ülgün Kadılarına

Venedik elçinin arzuhalinde zikrolunan ahval üzere hem kendi halkları hem de Mağripli korsanlara yardım etmek suretiyle Venedik gemilere zarar verilmemesi hususunda hükümdür.

[148] d.253/def.347 s. 47

[Tarihsiz]

Venedik elçilerinin ihtiyacı olan sığır etinin teminini Yedikule kasaplarından Hasan kulları tarafından sağlanması talep edilmektedir.

[149] d.253/def.347 s. 49

[Tarihsiz]

Ağustos ayından evvel Arnavutluk kıyılarından Kalaveriye fırkatesinde Ülgünlüler tarafından esir edilen kırk kişi ve İspanya İnebolusu ahalisinden on üç kişinin Ülgünlülerden İspanya İnebolusu hâkimi Vicere tarafından kurtarıldığı bildirilip körfezdeki korsanlık faaliyetlerinin engellenmesi istenmektedir.

[150] d.253/def.347 s. 51

[Tarihsiz] Sultan III. Ahmed'e

Nisan ayında Midilli Adasında helak olan Venedik gemisinden kurtulan neferler azad edilip, Midilli nazırı tarafından kurtulan mallar ile İzmir konsolosu tarafından görevlendirilen kişilere teslim etmesi istenmektedir.

[151] d.253/def.347 s. 54-55

Tarih evâhir-i R. Evvel 1122 (M. 19-29 Mayıs 1710) Sultan III. Ahmed'den Midilli kadısına

Venedik elçisinin arzuhalinde zikredilmiş olan ahval üzere helak olan gemiden kurtulmuş olanlar azat edilip, kurtulan mallar ile görevlendirilmiş olan konsolosluk görevlilerine engel olunmayıp teslim edilmesi hükmedilmektedir.

[152] d.253/def.347 s. 58

[Tarihsiz] Kozine reayası Ruşi'den Sultan III. Ahmed'e

Ruşi adlı zımmî Temeşvar'da ticareti sırasında haksızlığa uğradığını, otuz bin kuruş nakidi ve eşyalarının Fransa vilayetinde hapsedilip kendisinin de Venedik'e götürüldüğünü anlatıp davanın huzûr-ı 'alî de görülmesini istemektedir.

[153] d.253/def.347 s. 62-65

[Tarihsiz]

Osmanlı serdarı Mehmed Paşa İspanya İnebolusu'ndan bir Venedik gemisini esir etmiş, Venedik elçisi durumu kaptan paşaya bildirmiş olmasına rağmen kendisi de serdara yardım ettiği için olay gün yüzüne çıkmamıştır. Daha sonra Karatuna limanında demir atmış olan Ceneviz gemisine hususan savaş kalyonlarıyla saldırmıştır. Bu olay sabık veziriazam Ali Paşa'ya bildirildiğinde ahval araştırılıp bilgiler toplanmış olup lakin bir sonuç çıkmamıştır. Osmanlı Devleti sorumluluğunda olan bu nevi ahvaller için pek çok defa fesatlık yapmış olan mezbur kişiye bir yaptırımda bulunulmadığı ve iki devlet arasındaki anlaşma ve dostluğa binaen gerekenin yapılması istenmektedir.

[154] d.253/def.347 s. 68-69

[Tarihsiz] Ülgünlü bezirgandan Veziriazama

Ticaret maksadıyla Ülgünden Venedik tarafına giden Ülgünlü tüccarlar, alışverişleri esnasında yaşanan ölümlü bir kavgada iftiraya uğrayarak maktulü Ülgünlü tüccarın öldüğü ileri sürülerek malları alınmış kendileri hapsedilmiştir. Bu ahval üzere ticaret için giden Ülgünlülerin bırakılması için Venedik elçisine ferman buyurulması, davalarının ise Divân-ı Hümâyûn'da yahut İskenderiye valisi ve kadısı huzurunda görülmesi istenmektedir.

[155] d.253/def.347 s. 72-73

[Tarihsiz] Sultan III. Ahmed'e

Fransız tacirleri Galata'da ikamet etmekte iken Yanıkkapı yakınlarında Fransız saatçisi Arlu'nun elinde izni mevcut iken mülkünde inşa etmek istediği binanın yapmasına karşı çıkıldığını, bu olaylar neticesinde eski Fransız sakinlerinde yerlerinden edildiğini bildirip engellenmesi hususunda Galata kadısına ve voyvodasına hitaben ferman verilmesi niyaz olunmaktadır.

[156] d.253/def.347 s. 74

[Tarihsiz]

Ticaret maksadıyla Galata'da iken vefat eden Venedikli tüccar Dalinci Yahudi'nin(?) eşyalarının müdahale edilmemesi ve Galata voyvodası tarafından esir edilen varisi kardeşinin oğlu Yesun'nun serbest bırakılması hususunda Galata voyvodasına hitaben ferman verilmesi rica olunmaktadır.

[157] d.253/def.347 s. 80

[Tarihsiz]

Venedik'e tab'i İspilit iskelesinde daha evvel Ülgünlülerin fesat hareketleri kale neferatı ve kadısına bildirilmiş, İskenderiye paşa ve kadısına ve Ülgün kadısına hitaben ferman buyrulmuş olmasına rağmen hareketlerini yineleyen Ülgünlülere karşı Bosna valisine hitaben ferman buyurulması niyaz olunmaktadır.

[158] d.253/def.347 s. 82-83

[Tarihsiz]

İspilit limanında vaki olan olay için Ülgünlülerle başa çıkmak ve ahvalin dinlenmesi için Dalmaçya generalinin İskenderiye paşası ve müsellimi ile görüştüğünü, emin ve müsellimlerin olaya dair şahitlik yapacaklarını bildirmektedir.

[159] d.253/def.347 s. 86

Tarih eva'il Ramazan 1122 (M. 24 Ekim-2 Kasım 1710) Sultan III. Ahmed'den İzmir kadısına

Venedik'e tâbi yerlerden İzmir'e gelenlerden cizyedarların haraç talep ettiğini bildirilen ve bu hususta hüküm verilmesi talep edilen Venedik elçisinin arzuhali neticesinde, yerleşmeyip ticaret maksadıyla gelip giden tüccarlardan haraç talep edilmemesi hükmedilmiştir.

[160] d.253/def.347 s. 88

Tarih evâ'il Ramazan 1122 (M. 24 Ekim-2 Kasım 1710) Sultan III. Ahmed'den Boğazhisarları Kadılarına ve Dizdarlarına

Boğazhisarından gelip geçen Venedik tüccarlarının işlerine bakmak için tayin edilen Antonio Bianki'nin[?] haraç yahut herhangi bir sebeple rencide edilmemesi hükmedilmiştir.

[161] d.253/def.347 s. 90

[Tarihsiz]

İspilit kalesi limanında iki Venedikliyi katleden Ülgünlüler kale hakimi sefine ve eşyalar Bosna defterdarı tarafından kayıt altına alınıp alıkonulduktan sonra durumu bildirmesi için Bosna valisi ve kadısına verilen ferman buyrulmuş iken, Ülgünlülerin kendi kabahatlerini örtmek için davanın İskenderiye ve Ülgün kadılarının görmesi için ferman talep ettiklerini bildirir. Tayin olunan çavuşların ahvali araştırırken mahalle

bizzat giderek incelenmesi, alıkonulanları teslim edilip suçluların cezalandırılarak Venedik hakimine de bildirilmesi arzu edilmektedir.

[162] d.253/def.347 s. 92

[Tarihsiz] Anadolu Boğazhisarı Serdarı Mustafa Ağa'ya

Venedik'ten gelen tüccar ve reayanın işleri için daha evvel tayin olunan tercüman Samuel Rosi'nin yerine atanan Antonio Biyanki'nin işleri yürütmesinde engel olunmayıp yardımcı olunması hususunda mektuptur.

[163] d.253/def.347 s. 94-95

Tarih evâ'il Ramazan 1122 (M. 24 Ekim-2 Kasım 1710) Sultan III. Ahmed'den Bosna Valisi ve Kadısına

Venedik elçisinin İspilit limanında yaşanan hadise ve Bosna defterdarı tarafından kayıt alınıp alıkonanlar hususunu bildirdiği arzuhali üzerine Venedik elçisi Alvise Mocenigo tarafından tayin olunan kişi ile Osmanlı Devleti tarafından tayin olunan çavuşun marifetleriyle adalet üzere hüküm verilip Osmanlı Devleti'ne bildirilmesi hükmedilmiştir.

[164] d.253/def.347 s. 97

[Tarihsiz]

Ülgünlüler, buğday ile yüklü iki büyük gemi İspilit limanında satış yaparlar iken Venedik reayasından iki kişiyi katletmişlerdir. İskenderiye mütesillimi tarafından mezbur limana araştırmak için bir kişi görevlendirilmiştir. Olayı işleyen Ülgünlü üç katil Venedik generali tarafından Kotor'da hapsedilmiştir. Suçsuz olanlar İskenderiye mütesellimi vekillerine teslim edilmiştir. Davanın mahallinde görülmesi için İskenderiye kadısı ve valisine hitaben ferman buyurulması talep edilmektedir.

[165] d.253/def.347 s. 102-104

[Tarihsiz] Sultan III. Ahmed'e

Evvelde İspanya gemilerine de saldırarak on üç neferlerini esir eden, körfezde gördükleri Venedik gemilerine hücum edip eşyalarını gasp edip gemideki neferleri esir alan, tarafeynin tüccarlarının ticaret yaptığı Venedik körfezinde korsanlık yapan Ülgünlülerin engellenmesi için ferman mevcut iken sair sebeplerle fermana karşı hareketlerine devam ettiren Muhammed Cacaya ve Ali ve Antulus ve Kanutokoya ve Hasan Reis Totola Reis Mehmed Hasan ve kardeşi Ali Yunus ve Hasan Reis ibn Ali adlı kişilerin engellenmelerini istemektedir.

[166] d.253/def.347 s. 108-109

Tarih evâhir-i Şevval 1122 (M. 12-21 Aralık 1710) Sultan III. Ahmed'den Sakız Muhafazasında Olan Vezir Musa Paşa'ya ve Sakız Kadısına

Venedik elçisinin Sakız adasına ticaret için gelen Venedik tüccarlarından Sakız cizyedarı tarafından alıkonulup cizye talep edildiğini bildirdiği arzuhali üzere yerleşmeyip ticaret için gelen Venediklilerden haraç talep edilmemesi gerekirken haraç alan cizyedar ne kadar haraç aldı ise sahiplerine geri vermesi ve haraç talebi ile tüccarların rencide olunmaması hükmedilmektedir.

[167] d.253/def.347 s. 112-113

Tarih evâhir-i Şevval 1122 (M. 12-21 Aralık 1710) Sultan III. Ahmed'den Avlonya Paşası Ali Paşa'ya ve Ülgün Kadısına

Venedik elçisinin Ülgünlü üç kişinin İspilit limanında satış esnasında iki Venedikliyi öldürdüğünü, katillerin Kotor'da hapsedildiğini bildirdiği ve davanın mahallinde görülmesini talep eylediği arzuhali üzere Ülgün'e varıp havali mahallinde şer' ile görüp huzura yazması hükmedilmiştir.

[168] d.253/def.347 s. 114

[Tarihsiz]

Ülgün kalesi sakinlerinden olan Muhammed Çaçapa ve Ali Dankolos ve Kanu Tutopa ve Hasan Reis Totola Reis Mehmed Hasan ve kardeşi Ali Yunus ve Hasan Reis ibn Ali isimli korsanların Venedik körfezindeki korsanlık hareketlerinin engellenmesi için Avlonya paşasına ve kadısına hitaben ferman buyrulması niyaz olunmaktadır.

[169] d.253/def.347 s. 116-117

Tarih evâ'il Zi'l-ka'de 1122 (M. 22-31 Aralık 1710) Sultan III. Ahmed'den Bosna Paşası ve Kadısına

Venedik elçisinin 1120 senesinde ticaret için gelen tüccar Zadral Aleksandre'ın[?] beyzâde Zülfikar tarafından katledildiği, tüccarın yanında bulunan altınının da aldığını bildirdiği arzuhali üzere ahvalin şer'le görülmesi hükmedilmektedir.

[170] d.253/def.347 s. 120-121

Tarih evâsıt-ı Zi'l-ka'de 1122 (M. 31 Aralık 1710 - 10 Ocak 1711) Sultan III. Ahmed'den Bosna Beylerbeyi payesiyle Avlonya mutasarrıfı olan Küçük Cafer Paşazâde Ali Paşa'ya

Muhammed Çaçapa ve Ali Dankolos ve Kanu Tutopa ve Hüseyin Topal ve Muhammed Hasan ve kardeşi Ali Yunus ve Hasan Reis ibn Ali isimli Ülgünlüler, Venedik körfezinde rast geldikleri Venedik gemilerine hücum edip mal ve eşyalarını alıp korsanlık yapmakta oldukları Venedik elçisi tarafından bildirilmişti. Bu kişilerin hareketlerinin engellenmesi için beraberinde Ülgün kadısı ve İskenderiye mütesellimi ile Ülgüne gidip, teftiş edip, suçları var ise gemilerini lağvedip, tecavüzlerini engellemeleri ve diğer kişilerinde tembihlenmesi hususunda hükümdür.

[171] d.253/def.347 s. 124-125

Tarih evâsıt-ı Zi'l-ka'de 1122 (M. 31 Aralık 1710 - 10 Ocak 1711) III.Ahmed'den Ülgün Kadısı ve İskenderiye Mütesellimine

Venedik elçisinin adlarını zikrettiği Ülgünlü korsanların, Bosna paşası ve Avlonya mutasarrıfı Küçük Cafer Paşazâde Ali ile mübaşeret edip tecavüzlerinin engellenmesi hususunda hükümdür.

[172] d.253/def.347 s. 128-129

Tarih evâ'il Muharrem 1123 (M. 19-28 Şubat 1711) III.Ahmed'den Yanya ve Delvine Sancağı Mutasarrıflarına ve Yanya ve Delvine Kadılarına

Venedik elçisi arzuhalinde 1120 senesinde Korca karyesi ahalisinde Venedik reayasının para, mal ve eşyalarının yağmalandığını bildirmiş olup yağmalanan para, mal ve eşyaların alınması, tecavüzlerini engellenmesi ve Venedik reayasının rencide edilmemesi hükmedilmiştir.

[173] d.253/def.347 s. 129

[Tarihsiz]

İskenderiye iskele emini tarafından Venedikli tüccarlardan alması gereken beş yüz akçe dışında akçe talebinin yasaklanarak İskenderiye valisine ve kadısına ferman buyurulması istenmektedir.

[174] d.253/def.347 s. 131

[Tarihsiz] Venedik Elçisi'nden

Preveze Körfezinde Hasan bölükbaşı Osmanlı Devleti'ne tabi Margariti (Margiliç) nahiyesinin ahalisiyle Venedik tüccar kayıklarını esir edip tüccarları yaralamış ve eşyalarını yağmalamış, ardından Aya Marcolu iki neferinde ellerinde olan altınları almıştır. Ahvali bildirip, araştırılması ve bölükbaşının el koyduğu her şeyi geri vermesi

sulha mugayir hareket etmelerini sağlamaları için Yanya kadısı ve valisine hitaben ferman buyurulması istenmektedir.

[175] d.253/def.347 s. 133

[Tarihsiz] Venedik Elçisi'nden

Girit adası ve Hanya'ya ticaret için gelen Suda İsperlonga palankası tüccarlardan cizyedarlar tarafından cizye talep edildiğini bildirip ahvalin defi için Girit ve Hanya paşaları ve kadılarına hitaben ferman buyrulması istenmektedir.

[176] d.253/def.347 s. 135

[Tarihsiz]

Venedik elçisi arzuhali olup Draç iskelesinde fazladan gümrük talebinde bulunan emin için Ülgün ve Draç ahalisinden Venedik konsolosuna şikâyetler gittiğini bildirip mezbur iskeleye gelen tüccarları ziyade gümrük talebi ile rencide edilmemesi hususunda İlbasan valisi, Draç kadısı ve eminine hitaben ferman buyurulması istenmektedir.

[177] d.253/def.347 s. 137

[Tarihsiz]

Ramazan ayının ortasında Akdenizde vaki Değirmenlik adası limanında Venedikli kaptan Luka Nerçi'nin gemileri lenger-endaz iken Eğriboz paşası Abdurrahman Paşa tarafından yoklanmış gemi içindeki üç kişinin sair yerlerinden reayası olduğu gerekçesi ile esir edilmiş olduğu bildirilip gereği gibi bu gemicilerin bırakılması talep edilmektedir.

[178] d.253/def.347 s. 139

Tarih evâsıt-ı Safer 1123 (M. 30 Mart-9Nisan 1711) {Davut Paşa Sahrası} Sultan III. Ahmed'den İlbasan Sancakbeyi ve Draç Kadısına

Venedik elçisinin arzuhali üzerine Memalik-i mahruse limanlarına gelen Venedik tüccarlarından kanun-ı kadîmde belirlenen miktar haricinde gümrük talebinde bulunmaması, kendi işleri için atanmış olan konsoloslarına tecavüzde bulunulmaması, var olan olumsuzlukların defedilmesi hükmedilmiştir.

[179] d.253/def.347 s. 141

Tarih evâsıt-ı Safer 1123 (M. 30 Mart-9Nisan 1711) {Davut Paşa Sahrası} Sultan III. Ahmed'den Girit ve Hanya Paşalarına ve Kadılarına

Venedik elçisinin Suda İsperlonga limanında tüccarlardan alınan cizye hususunu bildirdiği arzuhali üzerine yerleşmeyen ticaret için gelip giden Venedik reayasından cizye talep olunmaması hükmedilmiştir.

[180] d.253/def.347 s. 143

Tarih evâsıt-ı Safer 1123 (M. 30 Mart-9Nisan 1711) {Davut Paşa Sahrası} Sultan III. Ahmed'den İskenderiye Sancakbeyi ve Kadısına

Venedik elçisinin İskenderiye limanı emini tarafından alınan fazla gümrük vergisini bildirdiği arzuhali üzere gümrük vergisinin kanun-ı kadîm üzere alınmasını gayrı gümrük talebiyle Venedik tüccarlarının rencide edilmemesi hükmedilmiştir.

[181] d.253/def.347 s. 145

Tarih evâsıt-ı Safer 1123 (M. 30 Mart-9Nisan 1711) {Davut Paşa Sahrası} Sultan III. Ahmed'den Yanya Sancağı Mutasarrıfı ve Kadısına

Venedik elçisinin Preveze körfezinde Hasan bölükbaşı tarafından esir alınan Venedik kayığı hususunu bildirdiği arzuhali üzerine Hasan bölükbaşının aldığı bütün eşya ve

altınları sahiplerine vermesi ve bundan sonra Venedik reayasının rencide olmasına izin verilmemesi hükmedilmiştir.

[182] d.253/def.347 s. 147-149

Tarih evâ'il R. Âhir 1123 (M. 19-28 Mayıs 1711) Sultan III. Ahmed'den İskenderiye, İlbasan ve Ülgün Kadıları, İskenderiye ve İlbasan Sancakları Kassamlarına

Venedik elçisinin elli neferatı ile Draç limanına gelen bir sefine ve altı bölük Ülgün sefinesinin Bornin limanında Keluvik adlı Venedik kaptanı sefinesine hücum ettikleri ve kaptanın firar ederek kurtulduğunu bildirdiği arzuhali üzerine hangisi bu suçluları bulur ise mahalinde şerle görülüp cezalandırılması hususunda verilen hükümdür.

[183] d.253/def.347 s. 152

[Tarihsiz]

Venedik ümerası ve barış için görev yapan adamlarının buz ihtiyacının karşılanması için ahidname-i hümâyûn istenmektedir.

[184] d.253/def.347 s. 153

Tarih evâ'il Recep 1123 (M. 15-24 Ağustos 1711) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Yanya ve Delvine Sancağı Mutasarrıfları ve [?]

Venedik elçisinin Delvine kazasından beş neferin Venedik körfezinde Venedik reayası ve tüccarının kayıklarını yağmaladıkları ve adamlarını esir ettiklerini bildirmiş olduğu arzuhâl üzere esir ettikleri kişilerin serbest bırakılması için para talep ettikleri ahvali doğru ise 'ahd-nâme-i hümâyûna muhâlif harekette bulunan zikrolunan suçlular için verilen hükümdür.

[185] d.253/def.347 s. 159-161

[Tarihsiz]

Trablusşam'dan İstanbul'a gelirken türlü fesatlıkla karşılaşan ve içindeki adamları ve eşyaları ile alıkonulan şeytiye hususunda Venedik Cumhuru tarafından Venedik balyosuna Osmanlı Devleti'ne bildirmesi için gönderilen ihbarın tercümesidir.

[186] d.253/def.347 s. 162

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Venedik elçisinin Üsküp'e gelen üç tüccarın cizyedâr tarafından hapsedilip on sekiz kuruş cizye aldığını bildiren arzuhalidir.

[187] d.253/def.347 s. 163

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

İstendil reayasından Nicolo Armakoli ticaret için Kavala'ya vardığında Kavala paşasının harbi nitelikle olmaları bahanesiyle sefineyi esir aldığını ve defaatle Venedikli tüccarlar olduklarını hem kendileri hem Fransız konsolosu tarafından beyan edilmiş olduğunu bildirerek gereğinin yapılması için ferman buyurulması niyaz olunmaktadır.

[188] d.253/def.347 s. 165

Tarih evâhir-i Zi'l-ka'ide 1123 (M. 30 Aralık 1711- 9 Ocak 1712) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den İlbasan Sancak Beyi Zeynel Mehmed Paşa ve İlbasan ve Draç Kadılarına

Kendi konsoloslarında davası olan bir kişinin hapsetmemesi ve evlerini mühürlememesi, konsolosları veya tercümanları ile olan davalarda ise İstanbul'a havale edilmesi gerektiğini bildiren hükümdür.

[189] d.253/def.347 s. 167

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden

Venedik elçisi, Venedik körfezinde bir kıta korsan kalyonunun balıkçı kalyonlarını yağmalaması ve akabinde yaşanan takip ve teslim sonrasında Osmanlı Devleti'nin izin ile hareket ettiğini savunan korsan hususunda, hangi tarafta görülür ise haklarından gelinmesini, bugüne değin korsanlık yapan Ülgünlerinin fesat hareketlerinin engellenmesini istemektedir.

[190] d.253/def.347 s. 168

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Venedik elçisi, 1120 (1708/1709) senesinde Delvine sancağına tabi Koriçe [?] ahalisi bazı kişilerin karşı kıyılarındaki dalyanları[154] basıp yağmalayıp ahalisine saldırdıklarını bildirip gasp edilenlerin geri verilmesi ve saldırılarının engellenmesi için buyuruldu istemektedir.

[191] d.253/def.347 s. 169

Tarih evâsıt-ı Zi'l-ka'ide 1123 (M. 20-30 Aralık 1711) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Kavala Kadısına

İstendil ceziresinden Venedikli tüccar Nicolo Armakoli'nin ticaret için vardığı Kavala'da esir edildiğini bildirdiği arzuhali üzerine el konulan her ne ise teslim olunması hususunda hükümdür.

[192] d.253/def.347 s. 171

Tarih evâsıt-ı Zi'l-ka'de 1123 (M. 20-30 Aralık 1711) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Üsküp Kadısı ve Nazırına

Venedik elçisinin 1120 senesinde ellerinde emr-i şerifi olan ulaklardan Üsküp kazası cizyedârı tarafından 18 kuruş haraç alındığını ahvalinin bildirilmesi üzere cizyedârın

[154] Denizlerin, sahile yakın olan dalgaların hücumuna ve akıntıya karşı korunmuş yerlerinde, göl ve nehirlerin ağızlarında balık yakalamak için suyun içinde hazırlanan düzenek. Kubbealtı Lugatı, http://lugatim.com/s/dalyan

aldığı haracın geri verilmesi bundan sonra herhangi bir şekilde rencide edilmemeleri hususunda hükümdür.

[193] d.253/def.347 s. 173

Tarih evâsıt-ı Zi'l-hicce 1123 (M. 19-29 Ocak 1712) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Hanya Muhafazasında Olan Abdullah Paşa'ya ve Hanya Kalesi Dizdarına

Venedik elçisinin Ülgünlü korsanların Venedik körfezinde balıkçı kayıklarına yaptıkları saldırıları bildirdiği arzuhali üzere zarar ve ziyan eriştiren neferlerin Hanya kalesine hapsedilmesine dair hükümdür.

[194] d.253/def.347 s. 175

Tarih evâsıt-ı Zi'l-hicce 1123 (M. 19-29 Ocak 1712) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den İlbasan Sancakbeyi Mehmed, İskenderiye Sancakbeyi Tahir, İskenderiye, İlbasan ve Ülgün Kadılarına ve Kale Dizdarlarına

Venedik elçisinin tüccar Keluvin'in Ülgünlü kulları oğlu Recep ve Süleyman tarafından sefinesine saldırıldığı, altın ve mallarının yağmalandığını bildirdiği arzuhali üzere ahitnameye hilâf hareket eden şakilerin aldıkları para, eşya ve sefinelerinin hepsinin teslim edilmesinin ardından hapsedilmeleri ve hallerinin bildirilmesi hükmedilmiştir.

[195] d.253/def.347 s. 177

Tarih evâ'il Safer 1124 (M. 10-19 Mart 1712) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den İskenderiye Sancakbeyine ve Kadılarına

Venedik elçisinin, Venedik'ten ellerinde emr-i şerîfleri var iken ulaklardan haraç talep edildiği ve engellendiğini bildirmiş olduğu arzuhali üzere muhalif hareket edenlerin engellenmesi ve ellerinde emr-i şerifi olan bu ulakların emniyet içinde gelip gitmelerinin sağlanması hususunda hükümdür.

[196] d.253/def.347 s. 179

Tarih evâsıt-ı Safer 1124 (M. 19-29 Mart 1712) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Foça Kalesi Dizdarına

Venedik elçisinin Foça limanında lenger-endaz olan Cezayir-i Garp kalyetalarının, İzmir limanından yüklenmiş ve çıkmak üzere olan bir kıta Venedikli tüccar sefinesi ile yine İzmir-İstanbul taraflarına gelmekte olan bir kıta tüccar sefinesine saldırmamaları için kefilliklerinin rica ettiği arzuhali üzere korsan gemilerinin reislerinden Venedik sefinelerine zarar vermemeleri hususunda kefilliklerinin alınması hükmedilmektedir.

[197] d.253/def.347 s.181

[Tarihsiz]

Belgenin üzeri çizilmiş olmakla birlikte Venedik körfezinde Ülgünlerin yaptığı korsanlığın denetimi için Karacadağ'da bulunan dergah-ı ali kaptanbaşısı İbrahim Ağa ve diğer kaptan Baki Mehmed Ağa'nın mahale tayin olunmaları ve çalışmaları ile rahatlamış iken hala 8 kıta fırkatanın Venedik körfezinde korsanlık yaptığını bildirip engellenmesi rica olunmaktadır.

[198] d.253/def.347 s. 183

Tarih evâhir-i R. Âhir 1124 (M. 27 Nisan-7 Mayıs 1712) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Draç Kadısı ve Vilayet Ayanına

Venedik elçisinin Peksemat ve Mahlumerçaline adlı Venedik sefinelerin Venedik körfezinde Trablusgarplı korsan kalyonları tarafından alı konulup Draç limanına götürüldüğünü bildirdiği ve limandaki konsolosun limanın zabıtlarından sefinelerin kurtarılması için yardım istediğini fakat yardım alamadığını aktardığı arzuhali üzere, Venedik gemilerine zarar verilmemesi ve tekrarının yaşanmaması için suçluların cezalandırılması hususu üzerine verilen hükümdür.

[199] d.253/def.347 s. 185

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Draç konsolosu yanında tercümanlık hizmetinde olan Atnas Delrinkos'a göreve başladığından beri verilmemiş olan beratın bahşedilmesi hususunda Venedik elçisinin arzuhalidir.

[200] d.253/def.347 s. 185

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Venedik elçisi Alvise Mocanigo, Venedik tüccarı Anton Burudin'in ticaret için gittiği Ohri sancağına tabi İşim kalesi iskelesinde kale dizdarı İbrahim Ağa ve Biram adlı kişiler tarafından esir edildiğini bildirir. Adı geçen kişiler tarafından el konulan 50 altın ve kurtulması için alınan 1000 kuruşun geri alınması ve Venedikli tüccarların emniyet içinde ticaret yapmalarını istemektedir.

[201] d.253/def.347 s. 187

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Draç iskelesinde konsolos olan Petro Ruzzi'nin Draç kalesi topcubaşısı Mustafa Ağa'dan 100 frank altın alacağı olduğu, ödeyemeden öldüğü için vasisi Mehmet Efendi'nin ödemesi gerektiği fakat bu miktarın ödenmediğini bildirip Venedik konsolosunun altınlarının verilmesi niyaz olunmaktadır.

[202] d.253/def.347 s. 187

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Draç iskelesine ticaret için gelen Venedikli sefinelerin konsilyat (konsolosluk) hakkı hususu üzerine Venedik elçisinin arzuhalidir.

[203] d.253/def.347 s. 189

Tarih evâ'il C. Âhir 1124 (M. 15-25 Temmuz 1712) {Konstantiniyye}Sultan III. Ahmed'den Draç Kadısına

Venedik elçisinin Draç iskelesinde yaşayan Venedik tüccarının kendisinin olan yüz frank altın hakkını talep ettiği arzuhali üzere şer ile davasının görülüp tüccarın altınlarının verilmesi hususu üzerine verilen hükümdür.

[204] d.253/def.347 s. 191

Tarih evâsıt-ı C. Âhir 1124 (M. 15-25 Temmuz 1712) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Draç Kadısı ve Gümrük Memuruna

Venedik elçisinin Draç iskelesinde konsilyat hakkı hususunu bildirdiği arzuhali üzerine Ayamarko bayrağı ile gelen Venedikli yahut sair memleketli tüccarın, konsoloslarına verecekleri konsilyat hakkı için engel olunmamasını içeren hükümdür.

[205] d.253/def.347 s. 193

Tarih evâsıt-ı C. Âhir 1124 (M. 15-25 Temmuz 1712) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Ohri Sancağı Mutasarrıfı ve Kadısına

Venedik elçisinin Venedikli tüccar Anton Burudin'in ticaret için gittiği Ohri sancağına tabi İşim kalesi iskelesinde kale dizdarı İbrahim Ağa ve Biram adlı kişiler tarafından esir edilip altınlarının alındığını bildirdiği arzuhali üzerine, dizdarın görevine son verilmiştir. Şer' ile davası görülüp her ne aldı ise sahibine aynîyle geri verdikten sonra hapsedilmesi ve ahvalin bildirilmesi üzere verilen hükümdür.

[206] d.253/def.347 s. 195

[Tarihsiz] Sultan III. Ahmed'e

Venedik elçisi, Zaklise ceziresi sakinlerinden Cani Muçaki adlı Venedik reayası şeytiyesinin Rumelide vaki Misukiki'de [?] çıkan rüzgâr neticesinde karaya vurduğunu, mezbur yerde zabıtın şeytiyeyi zabt edip bir fıçı regvan (yağ) aldığını

sonrasında ise tüccarı salıvermek için 183 altınını aldığını bildirmektedir. Elçi alınan regvan ve altınların geri verilmesi için Ağrıboş (Eğriboz) paşa ve kadısına hitaben ferman buyurulmasını istemektedir.

[207] d.253/def.347 s. 199-200

Tarih evâsıt-ı C. Âhir 1124 (M. 15-25 Temmuz 1712) Sultan III. Ahmed'den Ülgün Kadısı, İskenderiye Sancağı Mütesellimi ve Vilayet Ayanları ve İş Erlerine

Venedik elçisinin defaatle Venedik körfezinde korsanlık faaliyetinde bulunduklarını bildirdiği Ülgünlü korsanlar hakkında Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuru arasında olan sulh ve dostluk mucibince herkese ibret olması maksadıyla kapıcı başı marifetiyle korsanlık yapan ve Venedik tacirlerine zarar eriştiren her kim olursa olsun hapsedilip izin dışı olan kalyetalerının ahzedilmesi ve gerektiği takdirde de uyarılması gerekenleri tembihlemekten geri kalmaması hususunda verilen hükmün suretidir.

[208] d.253/def.347 s. 205-206

[Tarihsiz] Ülgün Kadısı, İskenderiye Sancağı Mütesellimi, Vilayet Ayanları ve İş Erlerine

Korsanlık için yedi kalyeta donatıp Venedik körfezine giden ve ahidnâme-i hümâyûna hilaf harekette bulunan Ülgünlü korsanların kapucubaşı İbrahim ve Mahmud mübaşeretiyle ibret-i âlem için haspedilmesi, kalyetalarının lağvedilmesini ve tekrarının yaşanmasına izin verilememesi hususunda buyuruldudur.

[209] d.253/def.347 s. 209-210

Tarih evâsıt-ı Zi'l-ka'de 1124 (M. 9-19 Aralık 1712) Ülgün Kadısı, İskenderiye Sancağı Mütesellimi, Vilayet Ayanları ve İş Erlerine

Korsanlık için yedi kalyeta donatıp Venedik körfezine giden ve 'ahd-nâme-i hümâyûna hilaf harekette bulunan Ülgünlü korsanların kapucubaşı İbrahim ve Mahmud mübaşeretiyle ibret-i âlem için haspedilmesi ve kalyetalarının lağvedilmesi

hususunda Ülgün kadısı ve İskenderiye sancağı mütesellimine gönderilen buyuruldudur.

[210] d.253/def.347 s. 215

Tarih evâ'il Ramazan 1124 (M. 2-11 Ekim 1712) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Hanya Paşası Abdullah Paşa'ya

İngiltere elçisi Roberto Sutton'nun Lombroza adlı sefinenin kaptanı Petro Davis Girit yakınlarında Suda limanından geçer iken Osmanlı kaptanı İbrahim Paşa tarafından şeytiyeye el koymak maksadıyla hücum ettiğini bildirdiği arzuhali üzere, Osmanlı Devleti ile İngiltere arasındaki sulh gereğince mezbur kaptanların tembihlenmesi ve bu minvalde tecavüzlerin engellenmesi hükmedilmiştir.

[211] d.253/def.347 s. 217-218

Tarih evâ'il Muharrem 1125 (M. 28 Ocak-6 Şubat 1713) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den İzmir Kadısına

Venedik elçisinin, İzmir iskelesindeki Venedik konsolosunun yedinde emr-i şerifi olmasına karşın ticaret için gelen Venedikli tüccarlardan cizyedâr tarafından haraç talep edildiğini bildirdiği arzuhali üzere, yerleşmeyip ticaret için gelip giden tüccarlardan haraç yahut başka sebeplerle ek ücret talep edilmemesi hükmedilmiştir.

[212] d.253/def.347 s. 230

Tarih evâ'il Muharrem 1125 (M. 28 Ocak-6 Şubat 1713) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den İzmir Kadısına

Venedikliler arasında vaki olan bir anlaşmazlıkta davanın konsolosları tarafından görülmesine mâni olunmaması hususunda verilen hükümdür.

[213] d.253/def.347 s. 231

Tarih evâhir-i Muharrem 1125 (M. 16-26 Şubat 1713) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den İstanbul'dan Uzirin'e Değin Kadılar, Kethüda Yerleri, Yeniçeri Serdarları, Vilayet Ayanları ve İş Erlerine

Venedik elçisinin gönderdiği arzuhali üzerine Uzirin'e giden Venedikli tüccar Lonel ve yanındaki hizmetkârına yolda mal ve kıyafetlerine karışılmaması ve emniyet içinde yol almasının sağlanması hususunda verilen hükümdür.

[214] d.253/def.347 s. 232

[Tarihsiz] Sultan III. Ahmed'den Sakız Kadısına

İngiltere elçisi Robert Sutton'un İngilizlerin Sakız adasında mezarlıklarının olmadığını bildirdiği arzuhali üzere işaret ettiği Rum ahalinin tasarruflarından bir harabe mahallin mezarlık olarak tahsisine müdahale olunmaması hükmedilmektedir.

[215] d.253/def.347 s. 233

[Tarihsiz]

Venedik elçisinin ticaret maksadıyla Osmanlı topraklarına gelmiş ve vefat etmiş kişilerin ardında kalan eşyaları Venedik elçisi tarafından alınması gerekirken Mora sakinlerinden Moro adlı bezirgânın ölümü ardından eşyalarını Çadırcı Mehmed'in aldığını ve eşyaları eşine vermediğini bildiren arzuhalidir.

[216] d.253/def.347 s. 234

[Tarihsiz]

Venedik elçisi ticaret maksadıyla Osmanlı topraklarına gelmiş ve vefat etmiş kişilerin ardında kalan eşyaları Venedik elçisi tarafından alınması gerekirken Mora sakinlerinden Mirdem(?) adlı bezirgânın Limonos(?) adasında ölümünün ardından eşyalarını Çadırcı Mehmed Ağa'nın aldığını bildirip teslim edilmesi hususunda buyruldu ihsan olmasını niyaz etmektedir.

[217] d.253/def.347 s. 239

Tarih evâsıt-ı C. Âhir 1125 (M. 4-14 Temmuz 1713) {Edirne} Sultan III. Ahmed'den Venedik'den İstanbul'a Karada ve Deryada Yol Üzerindeki Beylerbeyi, Sancakbeyi, Kadılar, Kethüda Yerleri, Yeniçeri Serdarları, Kale Dizdarları, Asker Ağaları, İskele Eminleri, Havas ve Evkaf Divanları, Zabıtları ve Vilayet Ayan ve İş Erlerine

İstanbul'da elçilik görevini tamamlayan Venedik elçisi Alvise Mocenigo'nun yerine Venedik Cumhuru tarafından tayin olunan yeni elçinin İstanbul'a yolculuğu boyunca kendi sorumlulukları altında olan yollarda elçinin maiyetindeki kişiler ve eşyalarla birlikte korunup emniyet içinde gelmesini sağlamaları hususunda hükümdür.

[218] d.253/def.347 s. 242

Tarih 5-10 Recep 1125 (M. 28 Temmuz-2 Ağustos 1713)

Rus taifesinden el-seyid Mehmet Çelebi'nin İnebolu kalesi komutanının hekim başı Manvil Siyale[?] ile duruşması olup Karadeniz sahilinde buğday ihracı yapan tüccarların korsanlara rast geldiklerini bin üç yüz kuruşu alınan Kerko'nun davasının hüccetidir.

[219] d.253/def.347 s. 246

[Tarihsiz]

Venedik elçisinin, dört yıl önce Dimmo'nun Ayamarko'da bir kayık reisi ve ortağıyla haksızlığa uğradığını öne sürerek münakaşada bulunduğunu ve önce Osmanlı Devleti'ne, sonuç bulamayınca Venedik'e mektup ve şikâyetlerde bulunarak dava ettiğini yazmıştır. Fakat haksız olduğu halde Dimmo'nun hala davasını gütmekte olduğu, şimdi tekrardan Osmanlı Devleti'ne şikâyette bulunmuş olduğunu, Dimmo hakkında elinde yeni bir haber olmadığını ve mezburun arz eyleyeceği kâğıt ve şikâyetlerine verilen cevaplar olarak iddia edeceği mektupların sahih olma ihtimalinin de olmayacağını bildirdiği arzuhaldir.

[220] d.253/def.347 s. 247-248

[Tarihsiz] Sultan III. Ahmed'e

Bosna ahalisinden Süleyman'ın küçük baş hayvanlarının bir mikdarını nakit bir miktarını taksit ile Venedik'e tabi Zadran sakinlerinden Anton ve kardeşi Valentin'in satılmıştır. Lakin Anton ve kardeşinin gemisi hareket ettikten sonra eşyalarına el konulmuştur. Tarafların davalarının olduğunu, bunu izleyen süreci anlatmaktadır.

[221] d.253/def.347 s. 252

[Tarihsiz] Sultan III. Ahmed'e

Osmanlı Devleti'ne tercüman olarak giden adamlarının ne halde oldukları hususunda bilgi almak istenmektedir.

[222] d.253/def.347 s. 254

[Tarihsiz] İstanbul Cizyedârı Mehmed Ağa'dan

İzmir konsolosunun kendisine gönderdiği, yanında bulunan tercüman ve hizmetkârlarının cizye talebiyle rencide olduklarını bildirdiği mektubun üzerine konsolos tercüman ve hizmetkarlarından cizye talep edilmemesi ve rencide olunmamaları hususu üzerinedir.

[223] d.253/def.347 s. 254

Tarih evâhir-i Şevval 1125 (M. 9-18 Kasım 1713) {Edirne} Kaptan-ı Deryaya

Venedik'e tabi Sinin kalesinden üç neferin Hanya'ya giderken Mehmed Reis tarafından kalyetalarının ahz edildiğini bildirdiği arzuhali üzere ahvalin etraflıca araştırılmasını eğer doğru ise südde-i sa'adete bildirilmesi ve emr-i şerife göre hareket edilmesi buyurulmaktadır.

[224] d.253/def.347 s. 256

Tarih evâhir-i Zi'l-ka'de 1125 (M. 8-18 Aralık 1713) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den İstanbul'dan Venedik'e Karadan ve Deryadan Yol Üzerindeki Beylerbeyi, Sancakbeyi, Kadılar, Kethüda Yerleri, Yeniçeri Serdarları, Kale Dizdarları, Asker Ağaları, İskele Eminleri, Havas ve Evkaf Divanları, Zabıtları ve Vilayet Ayan ve İş Erlerine

Venedik elçisi Alvise Mocanigo'nun gönderdiği arzuhalinde yeni tayin olduğunu bildirdiği Adrea Memo'nun gelişi için tercüman, çavuş, kapıcıbaşı ve yeniçeri tayin olunduğunu ve geliş gidişleri esnasında sorumlulukları altında olan yollarda elçi ve maiyetindekilerin güvenliklerinin sağlanması hususunda verilen hükümdür.

[225] d.253/def.347 s. 259

Tarih evahîr Zi'l-ka'de 1125 (M. 8-18 Aralık 1713) Sultan III. Ahmed'den Kapdan-ı Derya Elhâc Mehmed'e

İstanbul'a gelmekte olan yeni elçi Adrea Memo'yu Boğazhisarı'ndan almak için çektiri talebi üzere iki kıta çektirinin Boğazhisarı'nda elçiyi beklemesi hususu üzerine hükümdür.

[226] d.253/def.347 s. 261

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Üç yıl evvel Ayşe hatunun arzuhalinde bahsedilen bir Venedik şeytiyesini yağmalayan kaptanın bulunduğu, Osmanlı Devleti'ne nice arzuhaller yazıldığı halde şeytiyenin içinde olanların Venedik'e teslim edilmediğini bildirip Venedik Cumhuriyetinin ahvalin üstlenilmesi gerektiğini ve gereğinin yapılmasını rica ettiği arzuhaldir.

[227] d.253/def.347 s. 263

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Yanya reayasında Dimmo dört yıl evvel Aya Mavra'dan navlun[155] ile malzemelerini yükleyip Ancona'ya varmış ve oradan bir miktar çuka, kırmız[156] ve kebe[157] almış ve tekrar Aya Mavra'ya geldiğinde navlunu vermediği gerekçesiyle kayık reisi ile tartışmış, altını ve malları rehin alınmıştır. Haksızlığa uğradığı gerekçesi ile hem Osmanlı Devleti'ne hem Venedik Cumhuruna yaptığı şikâyetler ve dava süreci hakkında Venedik elçisinin cevabı ve takrîridir.[158]

[228] d.253/def.347 s. 265

[Tarihsiz]

Yukarıda bahsi geçen olay neticesinde mahalinde araştırıldığı ve Dimmo'ya yapılan tacizlerin son bulunması yazmaktadır.

[229] d.253/def.347 s. 266

[Tarihsiz]

Tacir Dimmo davası hakkında Venedik elçisinin cevabı ve takrîridir.

[230] d.253/def.347 s. 267

[Tarihsiz]

Elhâc Ali ve Elhâc Salih'in Venedik elçisine gönderdikleri arzuhallerine Venedik elçisinin cevabı olup, Venedik elçisinin Yasef ve Uram adlı Yahudilere kefil olan Daniel'in, iflas ettikten sonra firar eden Yahudi tüccarların mahzenlerindeki eşyalarını zapt ettirdiğini lakin 9 sene önceki bu olaya dair kefilin Galata mahkemesinde taksitle ödemesi kararının çıkması hususundan başka haberleri olmadığı beyan edilmiştir.

---

[155] Gemiye yüklenen malın taşıma ücreti.
[156] قرمز Küçücük bir cins böcekten çıkan ve güzel kızıl renk veren bir nevi boya, lâ'l. Şemsettin Sami, Kamus-u Türki.
[157] كبه Çobanların ve köylülerin giydikleri ve yere serdikleri yünden kaba aba. Şemsettin Sami, Kamus-ı Türki.
[158] 219 numaralı belge yine aynı konu üzerinedir.

[231] d.253/def.347 s. 268-269

Tarih evâ'il C. Evvel 1126 (M. 15-24 Mayıs 1714) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den İstanbul, Galata, Kudüs-i Şerif, Halep, Mısır, Trablusşam ve İzmir Kadıları, Antalya, Beyrut, İskenderiye, Dimyat ve … Kadıları ve Kuşadası Naibine

Memalik-i mahrûsede müslim yahut gayrı müslim tüccar veyahut barış maksadıyla bulunan kimsenin zarar görmemesi hususunda hükümdür.

[232] d.253/def.347 s. 271

[Tarihsiz] Venedik Elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Venedik elçisi, Venedikli Civone Kumano (Giovanni Cumano) İlbasan Sakızından Girko'nun kardeşleri Papa Nicola ve Papa Apostola'da 1222 kuruş alacağı olduğunu bildirip hakkının teslim edilmesi için İlbasan valisi ve Draç kadısına hitaben ferman verilmesini istemektedir.

[233] d.253/def.347 s. 272-273

[Tarihsiz] Sultan III. Ahmed'e

Venedik elçisi, Selanik ve Draç iskelelerine varan Venedikli tüccarların iskelelerde mal alır ve indirirken yahut kifâf-ı nefsleri için dururlarken Ülgünlüler tarafından rahatsız edildiklerini bildirir. Engellenmesi için Selanik, Ohri ve İlbasan valilerine ve kadılarına hitaben ferman verilmesini istemektedir.

[234] d.253/def.347 s. 274

[Tarihsiz] Venedik elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Draç iskelesinde bulunan Venedik konsolosu Petro Rosa'nın Draç kalesinin topçubaşısı olan Mustafa Ağa'dan alacağı olduğunu, istediğinde ise Mustafa Ağa'nın ödemekten kaçtığını bildirip konsolosun hakkının verilmesi için Ohri ve İlbasan valilerine hitaben ferman verilmesi rica edilmektedir.

[235] d.253/def.347 s. 274-275

[Tarihsiz] Venedik elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Venedik elçisinin, Venedikli tüccarın mallarından alınan gümrük yüzde beş iken Selanik, Draç ve sair iskelelerde tüccarları ziyade gümrük talebiyle rencide olduğunu bildiren arzuhalidir.

[236] d.253/def.347 s. 277

[Tarihsiz] Venedik elçisinden Sultan III. Ahmed'e

Evvelinde çok defa Ülgünlü korsanların Venedik körfezinde korsanlık yaptıkları Venedik elçisi tarafından Osmanlı Devleti'ne bildirilmiştir. Bu minval üzere önce kapucubaşı İbrahim ve ardından kapucubaşı Mahmud görevlendirilerek sakinlik sağlanmış iken yine 8 kıta fırkate ile Venedik körfezinde korsanlık yaptıkları haberinin geldiği bildirilip tekrardan engellenmeleri niyaz olunmaktadır.

[237] d.254/def.348 s. 1-4

[Tarihsiz] {Konstantiniyye}

Venedik elçisi daha önceden Dalmaçya sınırını belirlemek için tayin olunmuş murahhaslar arasında bazı anlaşmazlıklar olduğunu yazmıştır. Osmanlı Devleti murahhası olan Mehmet Efendi'nin[159] de bu konuda mektuplarının geldiği belirtilmiştir. Ayrıca İmoski (İmoçka) kalesinden başka Arsanu (Arzano) ve Praloga kalelerine ve Unisa (Uniste) ve İsteremçe ve Taskovaç mahallerinde iddia ve tartışmaları anlatmakta, alâ-hâlihî esasınca belirlenmesi, kale ve palankalarının yıkılması ve tez vakitte sınır çizimlerine son verilmesi için tembihlendikleri yazmaktadır.

[159] Mevkufatçı Siyahi Hacı Mehmet Efendi.

[238] d.254/def.348 s. 9-14

[Tarihsiz] Venedik elçisinden Paşaya

Bosna'da Venedik Cumhuriyeti tarafında olan mahallerin gizlice zabt olunduğunun yazılması üzerine hususun vaziyetinin görüşmesi talebinde bulunduğu mektuptur.

[239] d.254/def.348 s. 13-14

[Tarihsiz]

Venedik elçisinin, korsanlığa çıkıp Venedik sefinelerine zarar veren Ülgünlü kalyetalarının def olunması hususunda arzuhalidir.

[240] d.254/def.348 s. 14-15

Tarih evâhir-i Zi'l-hicce 1131 (M. 3-13 Kasım 1719) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Ülgün, Draç ve Avlonya, İlbasan ve Sair Leb-i Deryada Vaki Kadılara

Venedik elçisinin, ticaret için adı geçen kazalara varan Venedikli tüccar Prastla'nın kifâf-ı nefsleri için paraları ile satın aldıkları erzaklarını Ülgünlü korsanların ahzettiğini bildirdiği arzuhali üzere Venedikli yahut başka memleketten ticaret için gelen kimsenin kötülükle karşılaşmaması ve rencide edilmemesi hususunda verilen hükümdür.

[241] d.254/def.348 s. 25-26

[Tarihsiz] Sadrazam Kethüdasından Venedik Elçisi Carlo Ruzzini'ye

Venedik elçisinin evvelde Dalmaçya taraflarında yürütülen sınır çizimleri hususunda Osmanlı Devleti'ne yazdığı tezkireler neticesinde Reis Efendi'nin evinde görüşme sağlanacağına dair mektup.

[242] d.254/def.348 s. 28-29

[Tarihsiz] Venedik Elçisi Carlo Ruzzini'den Kethüda'ya

Dalmaçya hududunda yaşanan sıkıntılar üzerine Reis Efendinin hanesinde yapılacak görüşmeye davet mektubuna cevabıdır.

[243] d.254/def.348 s. 31-32

[Tarihsiz] Venedik Cumhurundan Kaptan Paşa ve Sair Paşalara

Osmanlı Devleti'nin müzakere daveti üzerine gerçekleşecek olan görüşme hususunda tarafeynin reayasının refahının tahsis edilmesi ve Carlo Ruzzini'nin sözlerinin kendi sözler gibi kabul edilmesi niyaz olunan mektuptur.

[244] d.254/def.348 s. 32-33

[Tarihsiz] Şeyhülislam'a

Venedik elçisi Carlo Ruzzini'nin İstanbul'a tayin olunduğu, elçiden yardımlarının esirgenmemesi ve sözlerine kendi sözleri gibi itibar edilmesi niyaz olunmaktadır.

[245] d.254/def.348 s. 34-35

[Tarihsiz] Venedik Cumhurundan Veziriazam İbrahim Paşa'ya

Mabeyindeki dostluk ve sadakatin devamı için yeni atanan elçi Carlo Ruzzini'nin görevini yapmasına müsaade ve yardım edilmesi niyaz olunmaktadır.

[246] d.254/def.348 s. 36-39

Tarih evâsıt-ı Zi'l-hicce 1134 (M. 1-11 Ekim 1722) Sultan III. Ahmed'den İskenderiye Sancağı Mutasarrıfı Arslan Paşa'ya

Tüccarları rahatsız eden Ülgünlüler defaatle emr-i şerif ve Venedik Cumhuru ile olan sulh neticesinde korsanlık hareketleri engellenmiş ve yeni şekavetler yapmaları

yasaklanmışken, Bayram Paşa'nın rehaveti neticesinde tekrardan korsanlık olayı cereyan etmiş olup İskenderiye mutasarrıfına gönderilen şekavet yapmaya ruhsat vermeyip hareketlerine engel olunmasını ve suçluların affetmeksizin gereken cezaları almaları ve zinhar ihmal edilememesi hususunda hükümdür.

[247] d.254/def.348 s. 44

[Tarihsiz]

İzmir, Draç ve sair limanlara gelen Venedik tüccarlarını hala korsan saldırılarına uğramakta olup gümrük vergisi için ise yüzde üç akçe verilmekte olup ziyade teklifte bulunulduğu bildirilmektedir. Bunun üzerine "*ahid-nâme-i hümâyûnun on beşinci ve yirminci maddesi*" uyarınca def olunmasını niyaz olunmaktadır.

[248] d.254/def.348 s. 46-47

[Tarihsiz] Veziriazama

Pasarofça Antlaşması İngiltere ve Nederlanda'nın elçileri aracılığıyla son bulmuş ve Osmanlı Devleti'ne esir düşmüş olan Venedikli esirlerin hürriyetini sağladıktan sonra ehl-i İslâmdan Venedik'e esir düşmüş olan kişilerin yine aynı şekilde iadesi konusunda anlaşılmış olup hala salıverilmemiş Venedikli esirlerin yola çıkmaları için izin verilmesi hususundadır.

[249] d.254/def.348 s. 50-52

Tarih evâ'il Muharrem 1132 (M. 14-23 Kasım 1719) İstanbul'dan Venedik'e Cezayir-i Bahr-i Sefid ve Leb-i Derya'da Bulunan Kadılar, Kethüda Yerleri, Yeniçeri Serdarları, İskele Eminleri, Vilayet Ayanı ve İş Erlerine

Venedik elçisinin Pasarofça Antlaşması mucibince Osmanlı Devleti'ne esir düşmüş olan Venediklilerin halen hürriyetlerine kavuşmadıklarını bildirdiği arzuhali üzere sorumluluğu altında bulunan iskelelerde Venedik'e gitmek üzere yola çıkan esirlerin

cizye ve yahut herhangi bir şekilde rencide olmamaları ve emniyet içinde varmaları hususunda hükümdür.

[250] d.254/def.348 s. 54-58

Tarih C. Evvel 1113 (M. Ekim-Kasım 1701)

Venedik elçisi Lorenzo Soranzo'nun Sultan Murat zamanında korsanlık hususu için gönderdiği arzuhali üzere nişan-ı hümâyun yeniden düzenlenmesi için ferman verilmişti. Pasarofça Antlaşma sonrasında yeniden verilen 'ahd-nâme-i hümâyûn gereğince Venedik'ten Osmanlı Devleti'nin liman ve vilayetlerine gelen tüccarlara mâni olunması, Akdeniz'de gezen korsanların ise kal'a altına vardıklarında gemi reislerinin kefillerinin alınması, Venedikli tüccar gemi veya reayasını esir aldılar ise âzâd edilmeleri, Venedik tüccar ve reayasına zarar eriştiren korsanların yakalandıkları takdirde isim ve resimleri ile Osmanlı Devletine arz edilmesi hususundadır.

[251] d.254/def.348 s. 64-65

Venedik esirlerinin yola çıkmış olmalarından şükran duyduklarını, umulanın Osmanlı Devleti ile dostluğun ve sulhun devamı olduğunu belirtiği Dalmaçya mahallinde yürütülen sınır çalışmaları ve sorunların sonuçlanması için ise görüşmelerin yapılmasının hususundadır.

[252] d.254/def.348 s. 67-72

Tarih evâ'il Safer 1132 (M. 14-23 Aralık 1719) Sultan III. Ahmed'den İlbasan Sancağı Mutasarrıfı, İzmir ve Draç Kadıları ve İskele Eminlerine

Venedik elçisinin, Venedik tüccarlarının, beylerinin ve reayası sefinelerinin mezkûr iskelelerde hala korsanlık faaliyetleriyle karşılaştıklarını ve belirlenen gümrük miktarından ziyade talepler olduğunu bildirdiği arzuhali üzere, gümrük vergileri hususunda diğer memleketlerin tüccarlarından alınan gümrük miktarı harici (ki bu miktar yüzde üçtür) gayrı sebeple vergi talep edilmemesi, korsanlık hususu için ise Cezayir, Tunus ve Trablus ocaklarının tembihlenmesi ve Ülgünlülerin korsanlık için

açıldıkları kalyetalarının lağvedilmesi, hareketlerinin engellenmesi, verdikleri zararları kendileri ödemeleri ve şer‘en cezalarının verilmesi hususları üzerine hükümdür.

[253] d.254/def.348 s. 81-82

Tarih evâsıt-ı Safer 1132 (M. 23 Aralık 1719-2 Ocak 1720) Sultan III. Ahmed'den Draç Kazası Naibi Molla Nazır-ı İlmiyye

Kaptan Süleyman Paşa'nın Tunus ocağına verilen mühimmatı almak için İstanbul'a gelen kalyonun, sefer sırasında rast geldiği Venedik sefinesini ahzettiğini, hava muhalefeti sebebiyle Draç limanına sığındıklarını ve Venedik'in ahz edilen sefineyi almak için Draç limanına geldiğini arz ettiği mektubu üzerine, alıkonan sefinenin teslimi ve henüz belirlenmemiş olan sınırlara belirlendikten sonra tecavüz etmemek şartıyla yolların tahliye olunması hükmedilmiştir.

[254] d.254/def.348 s. 85-88

Tarih evâ'il Safer 1132 (M. 14-23 Aralık 1719) {Konstantiniyye}

Venedik elçisinin İzmir limanına tayin olunan konsolosları Françesko Kortaçi (Francesco Cortazci)'e berât-ı şerîf verilmesini rica ettiği arzuhali üzere mezbûr konsolosun İzmir limanınandaki işler ve limana gelen musalihleri görmesi için nişanı hümâyûnu verdiğini, ol mahalde hava muhalefeti yahut korsanlık sebebi ile Osmanlı limanından mahsur ve esir kalmış Venediklilere mani olunmayıp Venedik konsolosuna teslim edilmesi, tüccarlardan ziyâde gümrük vergisi ve haraç talep edilememesi, kendi aralarında bir husumet vaki olduğunda davalarının konsolos tarafından görülmesine mâni olunmaması, ticaretleri ve seyr-ü seferleri esnasında emniyette olmaları ve kendi akçeleriyle narh-ı rûzîlerini sağlamaları hususları üzerine hükümdür.

[255] d.254/def.348 s. 94-97

[Tarihsiz] Veziriazama

Ülgün kalesinin muhasarası hususu üzerine olup Pasarofça Antlaşmasında Venedik sınırlarına dahil olan bu kaleye, boşaltmaları için tayin olunan Venedik komutanına dizdarın Osmanlı Devleti'nden kendilerine haber gelmediğini ancak doğruladıktan sonra kaleyi terk edeceklerini söylemiştir. Osmanlı Devleti'nden beklenen mektupları gecikmiş olup tarafeynin arasında gerginlikler yaşandığını bildirmektedir. Ayrıca mezkûr kalenin sahilinde Venedik beylerinin fırkatelerinin parçalandığı, mektubun vusul bulduğu esnada yaşanan şiddetli rüzgar ve hava muhalefetini bahane göstererek fermana hilaf davranıp kaleyi teslim etmede geciktikleri ve hatta tecavüzlerde bulunduklarını zarar ve ziyan verdikleri ve birkaç esir aldıklarını bildirdiği ve âlâ-hâlihî üzere mutabık kalıp arz edilen bu hususlar için gereği gibi ferman buyurulması istenmektedir.

[256] d.254/def.348 s. 100-103

[Tarihsiz] Venedik Elçisi Giovanni Emo'dan Sadrazam Efendiye

Mankine nam zimminin korsanlar ile yaşadığı bir sıkıntı neticesinde mektup tahrir ettiğini bildirir ve bu mektubun dergâhında kabulünü arzular.

[257] d.254/def.348 s. 104-105

[Tarihsiz] Veziriazama

İngiltere ve Nederlanda elçilerinin arabuluculuğu ile anlaşmaya varılmış olunduğu esirler hususu üzerine ferman-ı âlî-şan verildiği lakin hilâf hareketlerde bulunanların olduğunu bildirip anlaşma ve fermana bağlı kalınması niyaz edilmektedir.

[258] d.254/def.348 s. 106-107

[Tarihsiz] Sultan III. Ahmed'e

Kaptan Mustafa, Tunus reayası ile Venedik körfezinde korsanlığa çıkmış ve Venedik reayasından Tayoma Tasebuk'ın sefinesine hücum etmiş ve Draç iskelesine götürmüştür. Kaptan Prota Venedik konsolosuna Draç limanına vardığında zabıtlardan

korsanlığa dair yeni şikâyetler aldığını bildirmiştir. Zapt edilmiş sefinenin teslimi, zarar ve ziyanının karşılanması, Draç iskelesinde korsanlığın yaşanmaması, Draç kale dizdarına ve Ülgünlülerin hakkında gelinmesi hususunda da İskenderiye kadısına hitaben ferman verilmesi istenmektedir.

[259] d.254/def.348 s. 110-111

Tarih 5 Şevval 1132 (M. 10 Ağustos 1720) Sultan III. Ahmed'den Tunus Kaptanına

Bundan akdem el konulan buğday taşıyan Venedik kayığının teslim edilmesi ve Draç limanına gelen Venedikli gemilerine müdahale edilmemesi, müdahale cesareti gösterildiğinde de hem ocakları hem de Osmanlı Devleti tarafından cezalandırılacaklarının bildiren hükümdür.

[260] d.254/def.348 s. 114

[Tarihsiz] Reis Efendi'ye Gönderilen Mektup Sûreti

Tersane-i Amire'de tutulan Venedik esirlerinin İngiltere ve Nederlanda elçilerinin aracılığıyla serbest kalmaları için ferman verildiği, elçinin saray-ı âlî'de sultan ile müşerref olduğunda yoğunluk sebebiyle birkaç gündür bekleyen Venedik tüccar kalyonlarının geçişlerine ruhsat verilmesi ve elçinin getirdiği temessüğün ret ve teslim olunmamasını niyaz edilmektedir.

[261] d.254/def.348 s. 115-117

Tarih evâ'il-i R. Evvel 1132 (M. 12-21 Ocak 1720) Sultan III. Ahmed'den Gelibolu ve Lapseki Kadıları, Kara Zabıtları ve İş Erlerine

Venedik elçisi Carlo Ruzzi'nin iki ay evvel şiddetli rüzgâr sebebiyle helak olan Venedik sefinesindeki 8 neferi Ülgünlülerin sulha mugayir esir aldıklarını bildirdiği arzuhali üzere esir olan neferlerin İnebolu veya karşı yakada araştırılması ve kimin yanında bulunurlar ise onların İstanbul'a gönderilmesi hükmedilmektedir.

[262] d.254/def.348 s. 119-120

Tarih evâhir-i Safer 1132 (M. 2-11 Ocak 1720) Sultan III. Ahmed'den Delvine Sancakları Mutasarrıfı, Kadısı, Vilayet Ayanı, İş Erleri ve Kara Zabıtlarına

Venedik elçisi Carlo Ruzzini'nin âlâ-hâlihî iktizasınca Venedik tarafında kalan Vafrondos [?] kalesi hududunda her taraftan bir saatlik arazi mesafe tayin olunmuş iken bazı kimselerin hudutlara tecavüzlerde bulundukları ve ahalisinden esir aldıklarını bildirip, sulha mugayir hareket etmeleri için ferman rica eylediği arzuhali üzere tecavüzlerin engellenmesi hükmedilmektedir.

[263] d.254/def.348 s. 123-124

Tarih evâsıt-ı R. Evvel 1132 (M. 21-31 Ocak 1720) Sultan III. Ahmed'den İskenderiye Sancağı Mutasarrıfı, İstanbul'dan Venedik Sınırına Kadar ki Kadı Kethüdaları, Yeniçeri Serdarları, Kara Zabıtları, Vilayet Ayanları ve İş Erlerine

Venedik'ten mektup getiren ulakların İskenderiye'den gelip geçerken rencide edildiklerini bildirilen arzuhal üzere, hangi taht-ı hükümetten geçiyor ise taarruz ve geçişine muhalefet olunmaması, haraç talep edilememesi ve emniyet içinde yol almalarının sağlanması hükmedilmektedir.

[264] d.254/def.348 s. 126-127

Tarih 21 R. Evvel 1132 (M. 1 Şubat 1720) Donanma-yı Hümâyûn Kalyonlarının Bahr-i Sefîd Muhafazasında Olan Kaptanlar, Cezayir-i Garb, Tunus ve Trablusgarb Ocakları Kalyonlarının Kaptanlarına

Mukim Venedik elçisi tarafından kendi memleketine gitmek ve tekrardan İstanbul'a dönmekle görevlendirilmiş olan Venedikli Nikola İvanovik'in Novkumarçiv adlı sefinesine yalnız bu defaya mahsus yolculuğu boyunca "ocaklarımız musâlahaya dâhil değildir deyü" fesatlık eriştirilmemesi hususunda buyuruldudur.

[265] d.254/def.348 s. 129-132

[Tarihsiz]

Trablusgarb'daki Fransız Konsolosu küttâphanesinden gelen takrir özetinin tercümesi olup, sultana tuz tahmili yaparken tüccarlarının engellenmesi, mallarının gasp edilmesi ve neferlerinin esir alınması gibi çeşitli sıkıntılar yaşandığı ve bu durumlarda Nederlanda, İngiltere ve Fransız konsolosların aracılığına başvurduklarını bildirir.

[266] d.254/def.348 s. 137-138

[Tarihsiz] Veziriazama

Venedik'e doğru yola çıkmış olan tüccar Milo veled İvo[?], Maran kalesi[?] yakınlarında çıkan kuvvetli rüzgâr sebebiyle lenger-endâz iken Venedik çektirileri tüccarı esir almıştır. Evvela 40 gün, ardından Venedik'e götürüp 7 ay daha zindanda tutulduğunu ve mallarını gasp edildiğini, daha sonra tüccarın bir şekilde zindandan çıktığını anlatmaktadır. Venedik'te kalan eşyalarının geri alınmasını istemektedir.

[267] d.254/def.348 s. 140-141

[Tarihsiz] Sinin, Bar ve Gayrı Kalelerin Dizdarı Mustafa'dan

Bir önceki metinde zikrolunan ahval üzerinedir.

[268] d.254/def.348 s. 141

Tarih R. Evvel 1132 (M. Ocak/Şubat 1720) Sinin, Bar ve Gayrı Kalelerin Dizdarı Mustafa'dan

On iki nefer ağasının mutabık olduklarını ve kethüdanın Venedik elçisine haber göndermesini buyurduğunu bildirir.

[269] d.254/def.348 s. 145-147

Tarih evâ'il-i C. Evvel 1132 (M. 11-20 Mart 1720) Sultan III. Ahmed'den İskenderiye Sancağı Mutasarrıfına

Venedik elçisi Carlo Ruzzini'ye mezbûr tüccarın Venedik'te kalan eşya ve mallarının teslim edilmesi için mektup gönderilip yanındaki adamları ile eşyaları teslim alması hükmedilmiştir.

[270] d.254/def.348 s. 151-152

[Tarihsiz] Veziriazama

Venedik'e ait bir tüccar gemisinin önce kaptan Mustafa tarafından ahzedilip başka bir limana götürdüğü ardından teslim olunması babında verilmiş olan ferman gereğince teslim almak için Draç kalesine gidildiğini lakin mezkûr gemiden dizdar Hasan Ağa ve Ülgünlülerin bir miktar altın ve gemi içindeki eşyaları aldıktan sonra tüccar gemisini teslim ettikleri haberini almıştır. Ahvalin konsolos yediyle arz olunduğunu belirtmiştir.

[271] d.254/def.348 s. 155

[Tarihsiz]

Bir önceki belgede bildirilen 1132 (1719-1720) senesinde yaşanmış olan ahvalin üzerinedir. Tunus kaptanı Mustafa, Onbaşı Mustafa, Yoldaş Osman, Şerif Ali, Vali Hüseyin Mehmed Hoca, Bölükbaşı Ali, Onbaşı Abdi ve Onbaşı Kızoğlu Mehmed'in imzaları bulunmaktadır.

[272] d.254/def.348 s. 156-157

[Tarihsiz] Draç Dizdarı Hasan ve Draç Beyzâdesi Hüseyin'den

Alı konulup içinden altınları alınan Venedik gemisi ahvaline dair taraflarına teslim olunması üzerinedir.

[273] d.254/def.348 s. 159-163

[Tarihsiz]

Pasarofça Antlaşması sonrası yapılan sınır görüşmelerinde anlaşma ve ala hâlihî iktizasınca Venedik elçisi ile yapılan müzakereler neticesinde, Arsanu (Arzano), Perveluga, Uniste, İsteremçe ve Toskavaç'ın Osmanlı Devleti'ne bırakılması şartıyla Popov'un Venedik'e teslimine izin verilmiştir. İskenderiye sancağına tabi İspençe ve Nihay ve Seliştan (Şeştan) ve Nikosi karyelerinin Venedik Cumhuriyetine bırakılması iddia edilmiş fakat ahitnamede bu mahaller ile ilgili bir açıklama olmadığı için bölgede sınır çizimlerinde tartışılarak çözülmesi emredilmiştir. Perveluga kalesi etrafında hatt-ı pergari ile bir saatlik mesafe oluşturularak Osmanlı Devleti zabtında kalması, İmoçka'dan Taşkovaç'a kadar olan sınırın tespitinin yapılmasını, Gabele ve Karacadağ karyelerinin Venedik Cumhuriyetine mi Osmanlı Devleti'ne mi kalması gerektiğinin yerinde araştırılarak karar verilmesi emredilmektedir.

[274] d.254/def.348 s. 171-173

Tahriren fî evâ'il-i Recep 1132 (M. 9-18 Mayıs 1720) Sultan III. Ahmed'den İskenderiye Mutasarrıfı ve Draç Kadısına

Venedik elçisinin, dizdar Mustafa'nın Venedik gemisini ahzedip başka bir limana götürmesi ardından verilen ferman gereğince teslim edilmesi talebi için Draç'a gidildiğinde Dizdar Hasan ve Beyzade Hüseyi'nin gemiden bir miktar altın alıp bu altınları da Ülgünlülere sattığını bildirdiği arzuhali üzere mezbur korsanların himaye olunmaması ve limana kabul edilmemesi, aldıklarını tahsil etmesi hususunda verilen hükümdür.

[275] d.254/def.348 s. 177-179

Tarih evâ'il-i Recep 1132 (M. 9-18 Mayıs 1720) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den İskenderiye Mutasarrıfı ve Draç Kadısına

Venedik'ten ticaret için gelen gemilerden ahitnamede belirtilmiş olan yüzde üç gümrük vergisinden fazlasını yahut harici başka vergi talebinde bulunulmaması buyrulmuşken Draç Kalesi dizdarının limana demir atan her Venedikli tüccar gemilerinden avarya[160] namıyla gayrı vergi talebiyle tüccarları rencide olduğu bildirilen Venedik elçisinin arzuhali üzere mezkûr dizdarın uyarılması, tekrarlar ise hakkından gelinmesi üzere verilen hükümdür.

[276] d.254/def.348 s. 183-186

Tarih evâhir-i R. Âhir 1132 (M. 1-10 Mart 1720) Sultan III. Ahmed'den Trablusgarp Beylerbeyisi, Valisi, Zabıtları ve İhtiyarlarına

Kaptan vezir Süleyman Paşa'nın Pasarofça Antlaşması sonrası anlaşmaya muhalif olarak Venedik Cumhuriyeti ile Tunus, Cezayir-i Garp ve Trablusgarp ocakları arasında sınır ihlali ve tüccar gemilerine saldırıp ahz edilmeleri hususları üzerine iki devlet arasında ellerinde kalmış olan mahallerin isimlerini zikrederek hududun tayin olunduğunu bildirdiği arzuhali üzere tespit edilmiş olan sınırı korumaları ve hilafına rıza göstermemeleri hükmedilmektedir.

[277] d.254/def.348 s. 192-196

Tarih evâhir-i C. Evvel 1132 (M. 30 Mart- 9 Nisan 1720) Sultan III. Ahmed'den Yanya Mutasarrıfına

Preveze kalesi canibinde Garp ocaklarında zabıt ve voyvodalarından Hüseyin ve Süleymanın sığ Yunda sularından Narda iskelesine geçiş yapmak isteyen ticaret sefinelerini ahzettiği yahut haraç talep edildiğinin bildirilmiştir. Buna binaen müdahalenin sonlandırılması ve Narda iskelesine tütün getiren tüccarlardan belirlenmiş olan gümrük vergisi haricinde talepte bulunmaması, mezbur hususu sınır tespiti için tayin edilmiş olan Mora Defterdârı Osman Paşa ve İstanbul'da ki Venedik elçisine de bildirilmesi hükmedilmiştir.

[160] Deniz kazâlarında gemi ve yükün uğradığı hasar ve bunlarla ilgili giderler, hasârât-ı bahriyye.

[278] d.254/def.348 s. 202-204

[Tarihsiz] Sultan III. Ahmed'e

Venedik beyzâdelerinden Semitecolo'nun çektirisi Vafrandos [?] kalesine geldiğinde Merkas[?] sakinlerinden Mehmed Çelebi'nin merkumun gemisine duhul olduğunu ve bey ile adamlarını alıkoyduğunu, ayrıca 500 Venedik altına el koyduklarını bildirdiği, Mehmed Çelebi'nin aldığı altını teslim etmesi, Mehmed Çelebi ve kendine tabi diğer eşkıyaların hareketlerinin engellenmesi hususunda arzuhaldir.

[279] d.254/def.348 s. 206-207

[Tarihsiz] Kaptan-ı Derya Süleyman Paşa'dan Cezayir-i Garp Beylerbeyisi ve Dayısı, Zabıtları ve Yoldaşlarına

Anlaşma sonrası belirlenmiş olan Devlet-i Aliye ve Venedik Cumhuru arasındaki sınırlara dikkat edilmesi ve Venedik gemilerine taraflarından saldırıların olmaması üzere gönderilmiş olan fermana mugayir hareket edilmemesi hususunda mektuptur.

[280] d.254/def.348 s. 210-211

[Tarihsiz] Kaptan-ı Derya Süleyman Paşa'dan Trablusgarb Beylerbeyisi, Zabıtları, İhtiyarları ve Yoldaşlarına

Evvelki metinle aynı husus üzerinedir.

[281] d.254/def.348 s. 211-212

[Tarihsiz] Kaptan-ı Derya Süleyman Paşa'dan Tunus Beylerbeyisi ve Dayısı, Zabıtları, İhtiyarları ve Yoldaşlarına

Evvelki metinle aynı husus üzerinedir.

[282] d.254/def.348 s. 212-214

[Tarihsiz] Sultan III. Ahmed'e

Venedik ile olan sulha karşın Arnavutluk taraflarında Yanya ve Delvine sancakları kıyılarında eşkıyaların Venediklileri esir edildiğini bildirir ve Beyşehir, Tırhala, Yanya ve Delvine sancaklarına hitaben emr-i şerîf verilmesi hususundadır.

[283] d.254/def.348 s. 214-216

Tarih evâ'il-i Şaban 1132 (M. 8-17 Haziran 1720) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Avlonya Sancağı Mutasarrıfı, Yanya ve Delvine Sancağı Mutasarrıfları ve Kadıları, Beyşehir Knez başı Paşası(?) ve Tırhala Sancağı Mütesellimine

Venedik ile olan sulha karşın Arnavutluk taraflarında Yanya ve Delvine sancakları kıyılarında eşkıyaların Venediklileri esir edildiğini bildirdiği arzuhali üzere, haramilerin karada ve denizdeki eşkıyalık faaliyetlerinin engellenmesi, elde ettikleri mallar ve esir ettikleri kişilerin Müslüman oldu ise azat edilmesi diğer esirlerin Venedik'e teslim edilmesini, haramilerin haklarından gelinmesi hususunda verilen hükümdür.

[284] d.254/def.348 s. 221-223

Tarih evâ'il-i Şaban 1132 (M. 8-17 Haziran 1720) {Konstantiniyye} Cezayir Sahilindeki Kale Muhafızlarına, Mora'da Moton ve Avarin ve Sair Kalelerin Beylerbeyileri, Kadıları, Kale Dizdarları ve İskele Eminlerine

Venedik elçisini sulha rağmen hala ocak bayraklı firkete ve gemileri ile korsanlığa çıkıp Venedik Körfezi, Zaklise ve Kefalonya vesair yerlerde ticaret için Osmanlı topraklarına gitmekte olan Venedik gemileri Mora adası sahilinde beklerlerken gemilerinin ahz edilip adamlarının esir edildiğini bildirdiği arzuhali üzere, Venedikliye verilmiş olan ahitname mucibinde Akdeniz'de ticaret yapan kimseye zarar verilmemesi için gemi reislerini kefillikleri alınması ve Venedikli tüccar gemileri ile kalelerine gelen eşkıyaların salınmayıp geminin emniyete alınması hususunda hükümdür.

[285] d.254/def.348 s. 227-229

Tarih evâ'il-i Şaban 1132 (M. 8-17 Haziran 1720) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Yanya ve Avlonya Sancağı Mutasarrıfı Vezir Osman Paşa'ya ve Kadısına

Venedik elçisinin beyzâdelerinden Semitecolo'nun çektirisi Vafrandos[?] kalesine geldiğinde Merkas[?] sakinlerinden Mehmed Çelebi'nin merkumun gemisine saldırdığı ve bey ile adamlarını alıkoyduğu, ayrıca 500 Venedik altına el koyduklarını bildirdiği arzuhali üzere, eğer arzuhalde yazanlar doğru ise mezkûrun aldığı altınların tamamını tahsil etmesi ve ardından hakkından gelinmesi hususunda hükümdür.

[286] d.254/def.348 s. 234-236

Tarih evâ'il-i Şaban 1132 (M. 8-17 Haziran 1720) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Trablusgarp Beylerbeyi ve Trablusgarb Ocağı Dayısına

Venedik elçisinin Olivir Lusti adlı Venedikli kaptanın tuz tahmil etmek için Trablusgarp'da Revan iskelesine vardığında demir atmış iken Trablusgarp ocağından iki kıta kalyonun mezbur tüccar kalyonunu dostane davranarak başka Trablus limanına götürdüğünü ve ahz edip kaptanı esir ettiğini bildirdiği arzuhali üzere iddialar doğru ise mezkûr geminin ve esir edilen kaptanın teslim edilmesi hükmedilmiştir.

[287] d.254/def.348 s. 240

Tarih 12 Şaban 1132 (M. 19 Haziran 1720) Venedik Elçisine

Süleyman Ağa'nın Zaklise zabıtının elinde olan kayığının ağaya ulaştırılması için yazılmış mektuptur.

[288] d.254/def.348 s. 242-244

[Tarihsiz]

Evvelki belgede bahsi geçen mektup üzerine olup taraflarına iletilen talebi teftiş edip ona göre hareket edileceğini bildirir.

[289] d.254/def.348 s. 245-246

[Tarihsiz] Sultan III. Ahmed'e

Ahmed Ağa tarafından fırtına sebebiyle Mora yakınlarındaki Krasene'de[?] karaya vurmuş olan Kefelonyalı bir kıta Venedik gemisi ve yine seyir halinde iken mezbur gemiye yardım etmek niyetinde olan Zaklise'den çıkan diğer geminin ahz ve adamlarını esir edilmiş olduğunu ve Ahmed Ağa tarafından 100 altın vermeleri şartıyla serbest bırakılacaklarını söylediğini bildirip, esirlerin ve mallarının iade edilmesini, bu tür hareketlerin engellenmesini istemektedir.

[290] d.254/def.348 s. 247-248

[Tarihsiz] Sultan III. Ahmed'e

Venedik tarafından tüccar ve reayasının işlerini görmesi için Mora'da vaki Balya Yadun'a[?] konsolos tayin olunan Antonio Biancki'e bazı mahal ve hususlarda işini yapmasına izin verilmediği hususunu dile getirmiştir. Konsolosun engellenmemesi babında Mora muhafızına, vali ve kadısına hitaben hüküm verilmesi niyaz olunmaktadır.

[291] d.254/def.348 s. 250-252

Tarih evâhir-i Şaban 1132 (M. 27 Haziran-6 Temmuz 1720) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Mora Beylerbeyisi ve Gaston Kadısına

Venedik beylerinin Osmanlı topraklarına gelen gemileri muhalif hava şartlarından dolayı helak olur ise kurtulan adamları ve eşyalarının Venedik Cumhuruna teslim edilmesi üzere akd olunmuş ahitname mucibince gemi reisi ve takımının Venedik'e teslim edilmesi ve bu tür durumların yaşanmasının engellenmesi hususunda verilen hükümdür.

[292] d.254/def.348 s. 256-258

[Tarihsiz]

Veziriazama yazılmış, Venedik'e ait esirler esirlerin isim ve resmleri ile kaydedildiğini bildiren mektuptur.

[293] d.254/def.348 s. 261-263

Tarih evâ'il Ramazan 1132 (M. 7-16 Temmuz 1720) {Konstantiniyye} Sultan III. Ahmed'den Mora Beylerbeyi, Kadıları, İskele Eminlerine

Venedik elçisinin Mora'ya konsolos tayin olunmuş olan Antonio Bianchi'nin Venedik tüccar ve reayasının işlerini görmesine engel olunduğunu bildirdiği arzuhali üzere konsolosun işlerine müdahale edilmemesi hususunda verilen hükümdür.

[294] d.254/def.348 s. 266-267

[Tarihsiz] Sipahi Mehmed Paşa'ya[161]

Bosna sınırının tespiti için tayin olunmuş olan Sipahi Mehmed Paşa'nın sınır tespitinde yaşananları yazdığı mektubu üzere Osmanlı Devleti'nde mukim Venedik elçisi ile müzakereler yapıldığını ve alâ-hâlihî üzere yapılması için bir ferman buyurulduğunu, bu fermana göre hareket etmesi ve tez vakitte görüşmelerin tamamlanması buyurulmaktadır.

[161] Mevkufatçı Siyahi Mehmet Efendi.

SONUÇ

Osmanlı Devleti, yeni yüzyıla Akdeniz ve Balkan topraklarında birden fazla cephede yaşanan uzun savaşlar ve toprak kayıpları, artan vergi yükü altında ezilen halk ve oluşan kaos ortamında güçlenemeye çalışan yerel yöneticilerin isyanları ile başladı. Sultan II. Mustafa döneminin yetenekli sadrazamı Amcazade Hüseyin'in gayretleri ile zararın etkisi en aza indirilse de Osmanlı Devleti'nde liyakat sisteminin bozulmasının bariz örneklerinden Feyzullah Efendi Olayı (Edirne Vak'ası)'nın getirdiği kriz ve nihayetinde sultanın tahtan indirilmesi Osmanlı Devleti'nin iç ve dış politikasının yeniden şekillenmesine yol açmıştır.

Amcasının yerine tahta geçen Sultan III. Ahmet cülusu sonrası tahtının güvenliğini sağladıktan sonra Batıda denge politikasını yürütecek ve 1710 yılında kuzeydeki rakibi Rus Çarlığı ile yaşanacak Prut mücadelesine kadar sulhu koruyacaktır. Azak kalesinin geri alınması ile güç bulan Osmanlı ordusu, zamanla değişen dış politikada Osmanlı Devleti nezdinde konumunu her daim koruyan Venedik Cumhuriyetine karşı Karlofça Antlaşması ile terk ettiği Mora'yı geri alma istediğiyle sefere çıkmıştır.

Akdeniz ticaretinin getirisini tekeline almak isteyen Venedik Cumhuriyeti ise, Levante'de savaşın mı barışın mı getiri sağlayacağını düşünerek hareket ediyordu. Osmanlı Devleti kurulmadan evvel üstünlüğü ele alabilmek adına kendi anakarasında rakiplerine karşı mücadeleyi, Bizans ve Anadolu'da ticareti için diplomasiyi sürdürdü. Osmanlı-Venedik ilişkisini bir bakıma Selçuklu Devleti ile olan ilişkilerin devamı gibi görmek de yanlış olmayacaktır.

Nitekim iki Türk devletiyle Venedik arasında dönemsel farklılığa rağmen gaye ticaret ve kazançlardı. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ve ardından Balkan toprakları, Arnavutluk sahilleri ve Akdeniz adalarında hızlı ilerleyişi onları sınırdaş ve baş düşman yaptı. Bizans İmparatorluğunun zayıflığı Venedik'e yeni ittifak arayışlarına

yöneltti. Nihayetinde yanılmayan Venedik Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti ile dört yüzyıl sürecek diplomasinin temelini kurdu.

Osmanlı-Venedik ilişkilerinin ilk dönemi sakindir. Hâlâ Akdeniz'i tekeline almaya gayret eden Venedik-Ceneviz mücadelesi, Osmanlı Devleti'nin Trakya ve Rumeli topraklarında ilerlemeleri, Venedik Cumhuriyeti için Osmanlı/Türk tehdidini ve sınırındaki düşmanı tanıma merakını doğururken, boğazlar ve birkaç önemli ticaret merkezinin Osmanlıların eline geçmesi Osmanlı-Venedik mücadelelerini doğuracaktır. Nitekim İstanbul'un fethi sonrasında Osmanlı donanmalarının Ege adalarını alması ve Akdeniz'de ilerleyişi neticesinde Akdeniz havzası, etkisi, kazanç ve kayıpları sebebiyle sınıflandırılmış 7 savaşa sahne olacaktır. Bu savaşlar fiziki olarak kazanç ve kayıpların yanında, özellikle İnebahtı Bozgunu (1571) sonrası İtalya ve Hristiyan devletler nezdinde evvelinde oluşan korku ve endişenin sonunu ifade edecek ve Osmanlı imajına da tesir edecektir.

Tüm bu süreç bize Osmanlı-Venedik ilişkilerinin "barış- savaş-barış" ekseninde ilerlediğini gösterdi. Şüphesiz kopma dönemlerine de tanık olunmaktadır. 1714-1718 son Osmanlı-Venedik savaşında İstanbul'da ikamet eden balyos Andera Memo'nun hapse atılması ve yeni bir elçi atanana kadar diplomatik temasın kesilmesi söz konusudur. Genel itibariyle daha evvel de elçinin casuslukla suçlanması ve Venedik'e gönderilmesi yahut elçilik görevini kabul etmeyen Frencesco Bernando'nun oluşturduğu boşluk, Venedik tarafından fevkalade elçiler vasıtasıyla kapatılmaya çalışılmıştı. Nitekim ticaret ve savaş zamanı dışında dostluğun Venedik'e getirisi su götürmez bir gerçektir. Savaşın ve anlaşma masasının soğuk ve resmi yüzünün tam karşısında birebir ilişkilerde sıcak ve dostane hava, kendini Pasarofça Antlaşması sonrası sınır çizimlerinde gösterdiği gibi, iki ülkenin başından beri bir arada yaşamanın getirdiği zorluğun örneğidir.

Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarına kadar indirgenebilecek olan Venedik Cumhuriyeti ile askeri ve diplomatik ilişkileri savaşın ve mücadelenin sonsuz varlığı içinde ticaret, aradaki köprü olacaktır. Ticaret için Osmanlı kent ve limanlarına gelen

Venedik tüccarlarına verilen imtiyazlar, zaman zaman taktiksel olarak göz yumulan yahut otoritenin zayıflaması ile önüne geçilemeyen bir sorun olarak karşımıza çıkan korsanlığın ve devlet görevlilerince gerçekleşen haraç taleplerinin önünde tutulacak ve gölge düşürülmemeye çalışılacaktır.

Çalışmamız içerisinde yer alan belgeler başta Osmanlı topraklarında yaşanan korsanlık faaliyetleri, gümrük vergisi ve cizye hususu üzerinde geniş bir çalışma alanı tanımaktadır. Ayrıca Osmanlı-Venedik ilişkisine, sınırlar, eşkıyalık, borç ve alacak-verecek konularının tesirini de göstermiştir. Belgeler arasında yalnızca Venedik Cumhuriyeti değil önemli diğer Akdeniz devleti İspanyollar ile Osmanlı tebaası arasında yaşanan problemler, ticaret sebebiyle Osmanlı topraklarında bulunan Venedik tacirinin Yahudilerle yaşadığı problemler de mevcuttur. Belgelerin, İstanbul'da ikamet etmekte olan bir Fransız'ın kendi evi sınırları içerisinde yaşadığı mağduriyeti konu edilmesi, elçilik ihtiyacı olan maddelerin zikredilmesi gibi konu bakımından çeşitliliği barındırması, askeri ve diplomatik alanda sağladığı katkı yanı sıra sosyal ve ekonomik hayata dair de bilgeler verir.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

Archivio di Stato di Venezia [ASVe], *Carte Turche*, d.253/def. 345, 346, 347, def.254/def. 348.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi [BOA], *MD*, n.129.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi [BOA], *A.DVN.DVE.d*, n. 16/4.

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi [TSMK], *Esna-yı Müsâlahada Tevarüd Eden Mekatib*, Revan, n.1949.

Araştırma ve İnceleme Eserler

ABOU-EL-HAJ Rıfa'at Ali, *Modern Devletin Doğası: 16. Yüzyıldan 18. Yüzyıla Osmanlı İmparatorluğu*, çev. Oktay Özel, Canan Şahin, İmge Kitapevi, Ankara 2000.

ACIPINAR Mikail, "Kriz ve Savaş Arasında 1641 Tarihli Venedik Ahitnamesi", *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, sayı 1, Temmuz 2015, ss.177-197.

ACIPINAR Mikail, "Osmanlı Venedik Deniz Ticaretinde Deniz Yollarının Güvenliği Sorunu: Mora Kıyıları Örneği", *Journal of Turkish Studies*, vol.53, Aralık 2020, ss.5-22.

ALLAHVERDİ İbrahim, *Tolstoy'un Gizli Raporlarında Osmanlı İmparatorluğu*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2009.

AHISKALI Recep, "Rami Mehmed Efendi", *TDVİA*, cilt 34, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2007, ss. 449-451.

ATÇIL Zahit, "Osmanlı Venedik İlişkileri ve Osmanlı Tüccarları", *Toplumsal Tarih*, sayı 275, Kasım 2016, ss.36-40.

BERTELE Tommaso, V*enedik ve Konstantiniyye: Tarihte Osmanlı-Venedik İlişkileri*, çev. Mahmut H. Şakiroğlu, Kitap Yayınevi, İstanbul 2012.

BOMBACİ Alessio, “La Collezione Documenti Turchi dell’Archivio di Stato di Venezia”, *Rivista degli Studi Orientali*, sayı 24, 1949, s.95-107.

BOSTAN İdris, *Adriyatik’te Korsanlık; Osmanlılar, Uskoklar, Venedikliler (1575-1620)*, Timaş Yayınları, İstanbul 2009.

BOSTAN İdris, “Akdeniz’de Korsanlık: Osmanlı Deniz Gücü”, ed. İdris Bostan, Salih Özbaran, *Türk Denizcilik Tarihi*, Deniz Basımevi Müdürlüğü, İstanbul 2009.

BOSTAN İdris, “Gemi Yapımcılığı ve Osmanlı Donanmasında Gemiler”, ed. İdris Bostan, Salih Özbaran, *Türk Denizcilik Tarihi*, Deniz Basımevi Müdürlüğü, İstanbul 2009, s.325-339.

BOSTAN İdris, *Osmanlılar ve Deniz*, Küre Yayınları, İstanbul 2007.

BOSTAN İdris, *Osmanlılarda Deniz Sınırı ve Karasuları Meselesi*, ed. Özlem Kumrular, *Türkler ve Deniz*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2007, ss. 29-46.

BRACEWELL Catherine W., *16. Yüzyılda Adriyatik’te Korsanlık ve Eşkıyalık Senjli Konsanlar*, çev. Mehmet Moralı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2009.

BUOZİ Brahim, *XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Garp Ocaklarının Avrupa Ülkeleri ile Siyasi ve Ticari İlişkileri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2002.

ÇETİN Atilla, “Garp Ocakları”, TDVİA, cilt 13, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1996, s.382-386.

DOĞAN Güner, “Balkanlarda Bir Osmanlı Muhaddidi: Mevkufatçı Siyahi Hacı Mehmed Efendi, Mektupları ve Son Osmanlı-Venedik Sınırı”, *Doğu Batı*, sayı 91, 2019-2020, s.40-64.

DOĞAN Güner, “Balkanlarda Osmanlı-Venedik Hakimiyet Mücadelesi ve Kara Savaşları (1645-1721)”, *Türk- İtalyan Müşterek Harp Tarihi*, Milli Savunma Üniversitesi, İstanbul 2020, s.117-131.

DOĞAN Güner, “Savaştan Uzlaşmaya: İnebahtı Deniz Savaşı Öncesi ve Sonrasında İtalyan Yazınında Türkler”, *Turkish Juornal of History*, sayı 76, 2022, ss.164-180.

DOĞAN Güner, "İstenmeyen Barış Pasarofça'da Osmanlı-Venedik Diplomatları ve Diplomatik Tavırları", *Harp ve Sulh: 300. Yılında Pasarofça Antlaşması Uluslararası Sempozyumu*, Milli Savunma Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2019, ss. 111-127.

DOĞAN Güner, *Venediklü İle Dahi Sulh Oluna: 17. Ve 18. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik İlişkileri*, İletişim Yayınları, İstanbul 2017.

DURSTELER Eric R., *İstanbul'daki Venedikliler: Yeniçağın Başlarında Akdeniz'de Millet, Kimlik ve Bir Arada Varoluş*, çev. Taciser Ulaş Belge, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2012.

ERDOĞAN Meryem K., "Mülteci Bir Macar Prensi ve Terekesi Rakoczi Jozsef", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı 23, Mayıs 2011, ss.81-102.

GÖKBİLGİN M. Tayyip, Venedik Devlet Arşivindeki Türkçe Belgeler Koleksiyonu ve Bizimle İlgili Belgeler, Belgeler, cilt V-VIII, sayı 9-12, 1968, s.1-132.

HÖTTE H.H.A., *Atlas of Southeast Europe: Geopolitics and History 1699–1815*, ed. Béla Vilmos Mihalik, Brill.

İLGÜREL Mücteba, "İl Erleri Hakkında", *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, sayı 12, 1998, ss.125-140.

KILIÇ Orhan, "Beylerbeyilerden Dayılara Cezayir-i Garp Vilayeti/Eyaleti'nin Yönetimi ve Yöneticileri", *Cappadocia Journal of History and Social Sciences*, vol. 9, 2017.

KUMRULAR Özlem, *Türk Korkusu: Avrupa'da Türk Düşmanlığının Kökeni*, Doğan Kitap, İstanbul 2008.

KURTARAN Uğur, "Sultan Birinci Mahmud Dönemi Osmanlı-Rus Siyasi İlişkileri", *Belleten*, cilt 79, sayı 285, 2015, ss.589-610.

MUMCU Serap, *Venedik Balyosunun Defteri (1589-1684)*, Edizioni Ca'Foscari, Venezia 2014.

MONTAGU Lady, *Türkiye Mektupları 1717-1718*, çev. Aysel Kurutluoğlu, Kervan Kitapçılık.

ORAL Özgür, “Garp Ocaklarının Avrupa Ülkeleri ile Siyasi ve Diplomatik İlişkileri: Venedik Cumhuriyeti Örneği”, *Coğrafya, Tarih ve Uluslararası Hukuk Boyutlarıyla Küresel ve Bölgesel Denklemde Ege ve Doğu Akdeniz*, Ekim 2021, ss. 167-192.

ORAL Özgür, “Pasarofça Antlaşmasında Korsanlık Meselesinin Ele Alınışı ve Deniz Sınırı Uygulamaları”, *Harp ve Sulh: 300. Yılında Pasarofça Antlaşması Uluslararası Sempozyumu*, Milli Savunma Üniversitesi, İstanbul 2019, ss. 151-168.

ÖZCAN Abdulkadir, “II. Mustafa”, *TDVİA*, cilt 31, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2020, ss.275-280.

ÖZDEMİR Fatih, *Evliya Çelebi’ye Göre Taşra Âyanları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli 2020.

PAKALIN M. Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I*, MEB Yayınevi, İstanbul, 1993.

PARLAZ Selim, “Ceneviz Arşiv Belgelerine Göre Garp Ocaklarının Akdeniz’deki Korsanlık Faaliyetleri”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı 69, 2021, s.252-267.

PEDANİ Maria Pia, *I Documenti Turchi dell’Archivio di Stato di Venezia*, Venezia: Ministero per i beni Culturali e Ambientali-Ufficio Centrale per i beni Archivistici,1994.

PEDANİ Maria Pia, *“Osmanlı Padişahının Adına” İstanbul’un Fethinden Girit Savaşı’na Venedik’e Gönderilen Osmanlılar*, çev. Elis Yıldırım, TTK Yayınları, Ankara 2011.

PEDANİ Maria Pia, *Doğu’nun Kapısı Venedik*, çev. Gökçen Karaca Şahin, Küre Yayınları, İstanbul 2015.

PITCHER D. Edgar, *Osmanlı İmparatorluğu’nun Tarihsel Coğrafyası*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2019.

RICCI Giovanni, *Türkler ve Deniz: İtalya’dan Bir Bakış 15.-18. Yüzyıl*, ed. Özlem Kumrular, *Türkler ve Deniz*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2007, ss. 163-173.

SCHEFER M. Charles, *Osmanlı Devleti’nde Fransız Elçiliği: Marki De Bonnac Tarihi Hatırat ve Belgeleri*, çev. Ali Şevket Bizer, TTK Yayınları 2017.

SOYKUT Mustafa, *Papalık ve Venedik Belgelerinde Avrupa'nın Birliği ve Osmanlı Devleti (1453-1683)*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2007.

ŞAKİROĞLU Mahmut H., "1503 Tarihli Türk Venedik Antlaşması", *VIII. Türk Tarih Kongresi*, cilt 3, Ankara 1983, s. 1559-1569.

ŞAKİROĞLU Mahmut H., "II. Selim'in Venedik Cumhuriyeti'ne Verdiği 1567 ve 1573 Tarihli Ahidnâmeler", *Erdem*, cilt 2, sayı 5, 1986, ss.527-554.

ŞAKİROĞLU Mahmut H., "Venedik Devlet Arşivinde Bulunan İstanbul Balyosu Arşivi Üzerinde Bir Araştırma", *Studia Turcologica Memoriae Alexii Bombaci Dicata*, Istituto Universitario Orientale Seminario di Studi Asiatici, sayı XIX, Napoli 1982, s. 469-480.

ŞAKİROĞLU Mahmut H., "Venedik Devlet Arşivi'nde Kanuni Sultan Süleyman Dönemine Ait Yeni Belgeler", *IX. Türk Tarih Kongresi*, TTK Yayınları, cilt II, Ankara 1988, s. 875-878.

ŞAKİROĞLU Mahmut H., "Venedik Devlet Arşivi ve Kitaplıklarından Türk Tarihi ve Kültürüne Ait Kayıtlar", *Erdem*, cilt 3, sayı 7, Ankara 1987, s. 111-134.

ŞAKİROĞLU Mahmut H., ''Venedik Devlet Arşivi ve Kitaplıklarından Türk Tarihi ve Kültürüne Ait Kayıtlar-II", *Erdem*, cilt 6, sayı 17, Ankara 1990, s. 437-480.

TAYŞİ M. Serhan, "Feyzullah Efendi", *TDVİA*, cilt 12, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1995, ss.527-528.

TOPSAKAL İlyas, "Tarihi Süreçte Rusya-Türkiye İlişkileri", *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, cilt 3, sayı 2, 2016, ss. 33-53.

TURAN Şerafettin, *Türkiye-İtalya İlişkileri I*, TTK Yayınları, Ankara 2020.

TURAN Şerafettin, "Fatih Sultan Mehmet'in Galatalılara Verdiği Fermanın Türkçe Metinleri", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, cilt 14, sayı 25, 1981, ss. 211-224.

TURAN Şerafettin, "Venedik Devlet Arşivinde Bulunan İstanbul Balyosu Arşivi Üzerinde Bir Araştırma", *Istituto Universitario Orientale Seminario di Studi Asiatici*, sayı XIX, ss.469-480.

TURAN Osman, *Selçuklu Tarihi Araştırmaları*, TTK Yayınları, Ankara 2014.

TURAN Osman, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Evraklar*, TTK Yayınları, Ankara 1988.

TÜZEL Ali, *Osmanlı-Macar İlişkileri ve Macar Milli Arşivinde Bulunan Osmanlıca Belgeler Kataloğu (1536-1728)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı 2019.

UZUNÇARŞILI İsmail H., *Osmanlı Tarihi: İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne Kadar,* cilt 2, TTK Yayınları, Ankara 2019.

UZUNÇARŞILI İsmail H., *Osmanlı Tarihi: XVIII. Yüzyıl*, cilt 4, TTK Yayınları, Ankara 2011.

UZUNÇARŞILI İsmail H., *Osmanlı Tarihi; Karlofça Anlaşmasından XVIII. Yüzyılın Sonlarına Kadar,* cilt 4, TTK Yayınları, Ankara 2011.

UZUNÇARŞILI İsmail H., *Osmanlı Tarihi: XVI. Yüzyıl Ortalarından XVII. Yüzyıl Sonlarına,* cilt 3, TTK Yayınları, Ankara 2019.

WİLLİAMS Haydn, Turquerie: 18. Yüzyılda Avrupa'da Türk Modası, çev. Nurettin Elhüseyni, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2015.

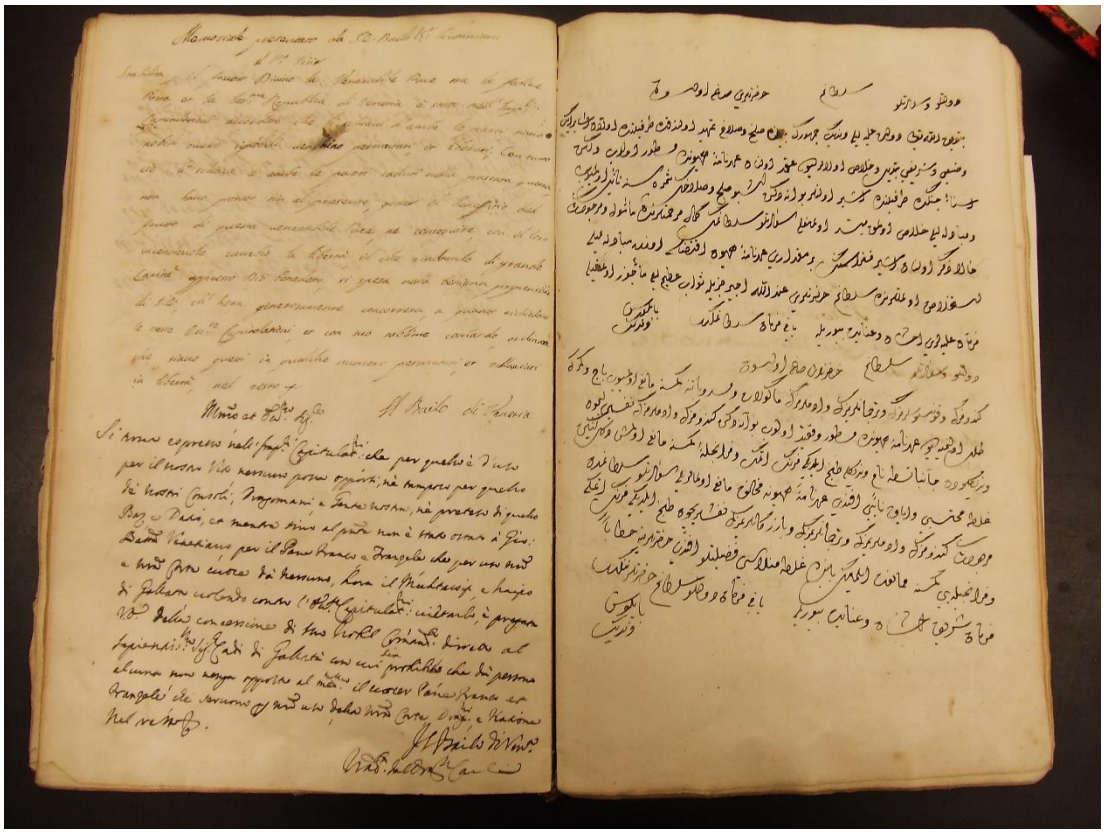
YEŞİL Fatih, "Pasarofça Antlaşması ve Osmanlı Diplomasisindeki Değişim", *Harp ve Sulh: 300. Yılında Pasarofça Antlaşması Uluslararası Sempozyumu,* Milli Savunma Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2019, ss. 103-109.

YÜCEKAYA Hüsnü, "Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı-Venedik Ticareti", *Journal of History School,* sayı 15, 2022, s.1-24.

ZARARSIZ Abdullah, *16/4 Düvel-i Ecnebiye Defteri "Venedik Ahidname Defteri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2015.

EKLER

EK 1: Konsolosluğun İhtiyacı Olan Ekmeği Üreten Cantabasta'ya Engel Olunduğunu Bildiren Arzuhaldir.

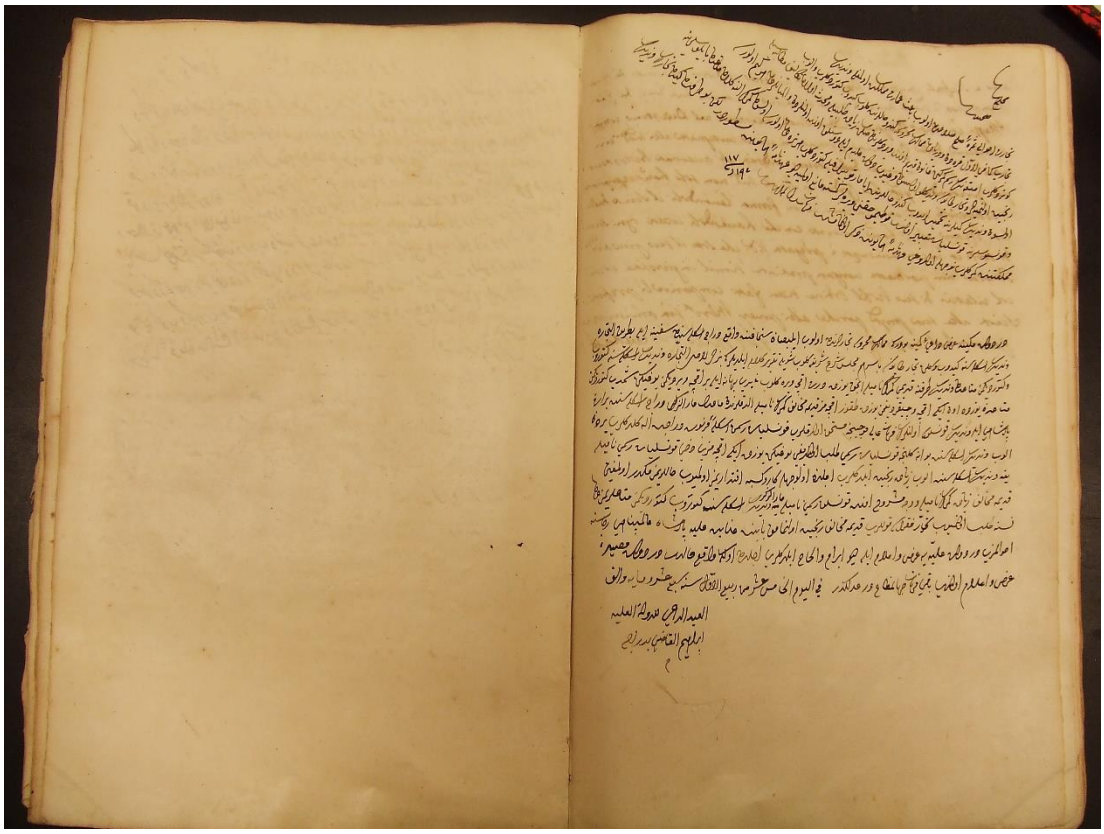
[73] d.253/def.346 s. 52a latince s. 52b

Devletlü ve sa'âdetlü sultanım hazretleri sağ olsun.

Kendümizin ve konsoloslarımızın ve tercemânlarımızın ve adamlarımızın me'kulât ve meşrubâtına kimesne mâni' olmayub bâc ve gümrük taleb olunmaya deyü 'ahd-nâme-i hümâyûnda mastûr ve mukayyed olub bu ana değin kendümizin ve adamlarımızın nefsi içün Venediklüden Canbasta nâm Venedikli tabh eylediği Frenk ekmeğe ve Françalaya kimesne mâni' olmuş değil iken Galata muhtesibi ve 'ayân nâ'ibi efendi 'ahd-nâme-i hümâyûna muhâlif mâni' olmalarıyla sa'âdetlü sultanımdan mercûdur ki kendümizin ve adamlarımızın ve tercemânlarımızın ve bezirgânlarımızın nefsleriçün tabh eylediği Frenk ekmeği ve Françalaya kimesne mumâne'at eylememek bâbında Galata monlası fazîletlü efendi hazretlerine hitâben fermân-ı 'âlî-şan ihsân ve 'inâyet buyurula. Bâkî fermân sultanım hazretlerinindir.

Baylos-ı Venedik

EK 2: Venedik Limanlarına Giden Osmanlı Tüccarlarının Gümrük ve Konsilyat Vergisi ile Rencide Olduklarını Bildirir.

[96] d.253/def.346 s. 74a

Mahall-i Mahrûse

Ticâret ahvali semere-i sulh-i salâhda olub bâis ‘imâret-i memleket olmağla Venedik tüccârı kemâ-fi’l-evvel karadan ve deryadan memalik-i mahrûseme kendü hâllerinde gelüb gidüb getürdükleri ve alub götürdükleri emti‘ânın resm-i gümrüğü kanûn-ı kadîm üzere virdiklerinden sonra ziyâde talebiyle ve muhdes olan tekâlif-i mutâlebesiyle rencîde olunmayalar ve tüccâr ta‘ife Venediklü olsun ve gayrı Devlet-i Aliyyem ile dostluk üzere olanlardan ve olmıyandan her kim olursa olsun Venedik gemilerine tahmîl idüb kendü hâllerinde Ayamarko bayrağıyla getürdükleri her nereden olursa olsun gümrük alınagelen metâ‘dan baylosuna ve konsoloslarına konsilyât ta‘bîr olunan [...] hakkını vireler kimesne mâni‘ olmaya deyü ‘ahd-nâme-i hümâyûnda mastûrdır lakin bu tarafdan giden tüccârın Venedik memleketinde

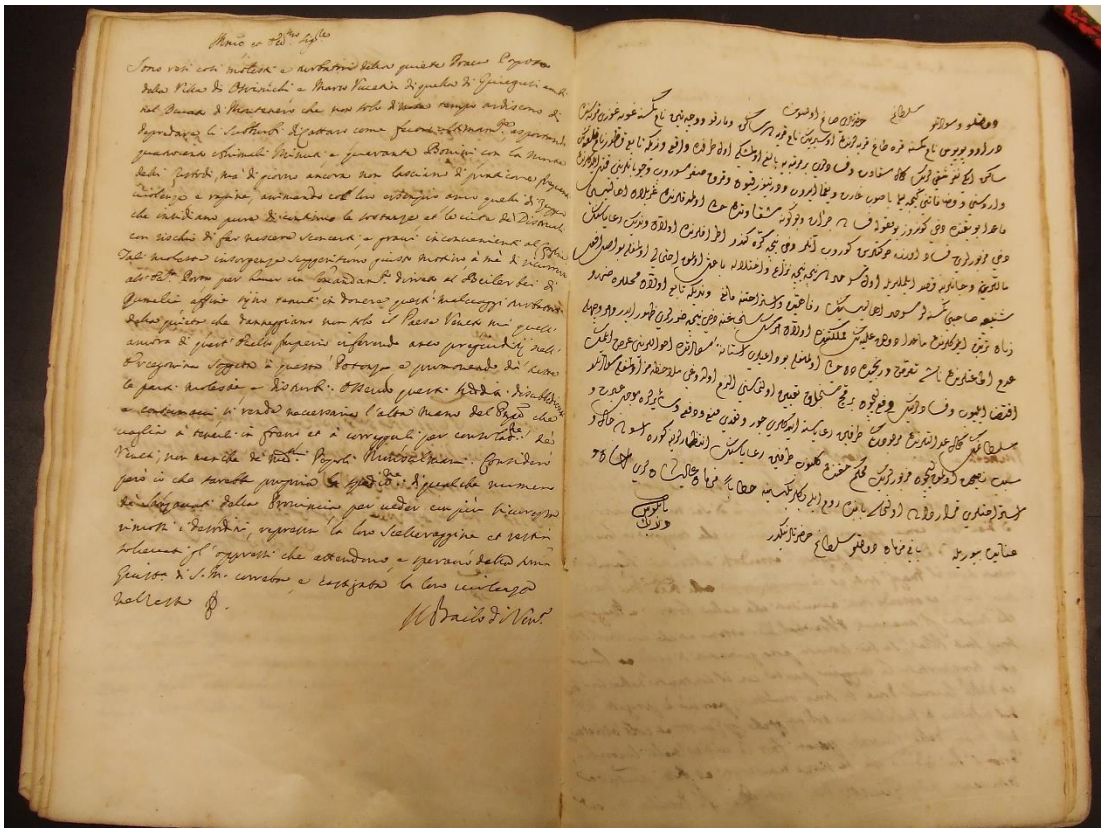
gümrükleri ne vechle olduğu ‘ahd-nâme-i hümâyûn da zikr olunmamışdır. Fermân sultanımındır.

Fî 19 Rebiü’l-evvel sene 117

Der-i devlet-i mekîne arz-ı dâ‘i-i kemine budur ki; memalik-i mahrûse tüccârlarından olub İlbasan sancağında vâki‘ Draç iskelesinde sefine ile bi-tarîkü’l-ticâret Venedik iskelesine gidüb gelen tüccâr tâ’ifesi [...] meclis-i şer‘-i şerîfe gelüb şerile takrîr-i kelâm eylediler ki bizler [...]i’t-tüccâra Venedik iskelesine getirüb ve götürdüğümüz metâ‘dan Venedik tarafına karışmamak nâmıyla ancak yüzde dört akçe viregelüb gayrı bahâne ile bir akçe virdiğimiz yoğ iken şimdi getürdüğümüz metâ‘dan yüzde on iki akçe ve çıkardığımız yüzde dokuz akçemiz kadîm-i muhâlif gümrük nâmıyla aldıklarından mâ‘adâ mâru’z-zikr Draç iskelesinde berât-ı padişâhim ile Venedik konsili [?] olanların fermân-ı ‘alî mûcebince müstehak oldukları konsiliyât resmi iskele-i mezbûr Draç’da alageldikleri yerden alub Venedik iskelesine bu ana gelince konsiliyât resmi taleb olundığı yoğiken yüzde iki akçemizi dahî konsiliyât resmi nâmıyla yine Venedik iskelesine alub ziyâde rencîde eyledikleri ecilden ol vechle kâr ü kisbe iktidârımız olmayub hâllerine mukadder olmağın kadîm-i hilâf ziyâde gümrük nâmıyla ve vech-i meşrûh üzere konsilik resmi nâmıyla mâru’z-zikr Venedik iskelesine götürüb getirdüğümüz metâ‘larımızdan nesne taleb olunmayub tüccâr fukarâsı kulları kadîm-i muhâlif rencîde olmamak bâbında ‘inâyet-i aliyye padişâh-i alem-penâhî ricâsına ahvâlimizi Der-i Devlet-i Aliyye’ye arz u î‘lâm eyle deyü ibrâm ve ilhâh eyledikleri eclden evvelki vâki‘ [...] der-i devlet-i masîr arz ü î‘lâm olundu bâkî fermân cihân-nümâmdır adlindir. fî el-yevmü’l- hâmis şehr-i min Rebiü’l-evvel sene seb‘a ve ‘aşere ve mi’e ve elf.

El-‘abdu’l-dâ‘î el-Devlet-i Aliyye İbrahim el-kâdî-ı Draç.

EK 3: Dradu Payus, Guye Guzi ve Marco Voçitin'in Haydutluk Yaptığını, Hudutları İhlal Ettiğini ve Her İki Ahaliye'de Zarar Verdiğini Bildirir.

[112] d.253/def.346 s. 87a latince s. 87b

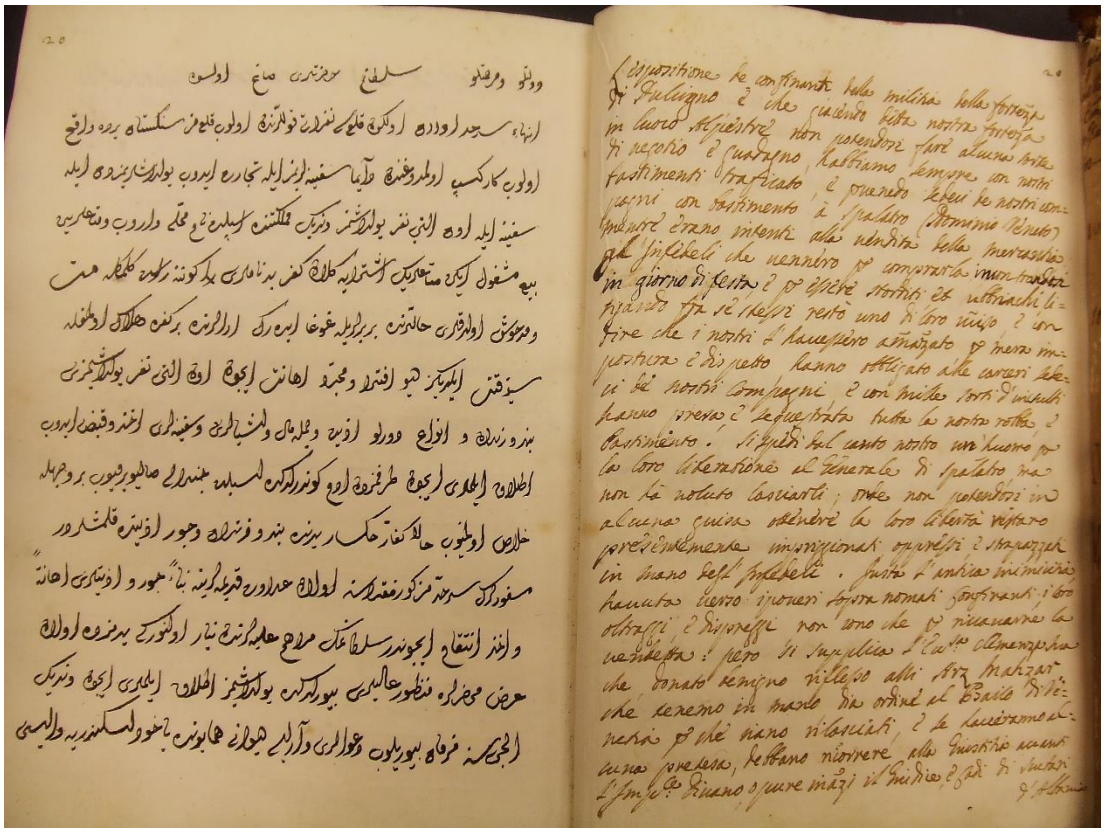
Devletlü ve sa'âdetlü sultanım hazretleri sağ olsun.

Dradu Poyos nâm kimesne Karadağ karyelerinden Usirin nâm karyede sâkin ve Marco Voçanin nâm kimesne Guyaguzi karyesinde sâkin iki nefer şakîlerin kemâl-i […] ve fesâdları bir mertebeye bâliğ olmuşki ol tarafda vâki' Venedik'e tâbi' Kotor nâm kal'anın varoşunu(?) ve muzâfâtını gice ile basub gâret ve yağma idüb ve dörtyüz koyun ve kırk sığır sürüb ve çobanlarını katl eyledikden mâ-'adâ bu yakında dahî gündüz bu makule fesâda cürret ve bu güne şekâvetde […] olmadıklarından garibân ahâlîsi dahî mezbûrların fesâd üzere hareketlerini görüb anlar dahî niçe kere kendü etraflarında olan Venedik re'âyasının mallarına ve canlarına kasd eylemeleriyle ol serhadda niçe niçe nizâ' ve ihtilâle bâ'is olmak ihtimâli olmağla bu […] şeytiye sâhibi kimesneler serhad ahâlîsinin refâhiyyet ve istirâhatine mâni' ve Venedik'e tâbi' olan mahallere zarar ve ziyân tertib eylediklerinden mâ-'adâ Devlet-i Aliyye'nin memleketinde olan Hersek Sancağına dahî niçe zararları zuhur ider ve her vechle adem-i itâ'atlarından nâşî ta'arruz ve rencîdeden […] olmağla bu dâ'ileri asitâne-i

sa‘âdetde ahvâllerini arz eylemek iktizâ eyleyüb fesâdlarının def‘içün birkaç […] ta‘yîn olunmasının elzem olduğu mülâhazamız olmağla sa‘âdetlü sultanımın kemâl-i ‘adâletlerinden mercûdur ki tarafeyn re‘âyâsına etdikleri cevr ve te‘addî men‘ ü def‘ ve sâ’irlere mü‘eccel gayrı ve sebeb-i nasîhat olmak içün mezbûrların muhkem haklarından gelüb tarafeyn re‘âyâsının intizârlarına göre […] hâl ve istirâhatları karâr-dâde olunması bâbında Rumili beylerbeyisine hitâben fermân-ı ‘âlî-şanları ihsân ve ‘inâyet buyurula. Bâkî fermân sultanım hazretlerinindir.

Baylos-ı Venedik.

EK 4: Ülgünlü Bezirgan'ın Veziriazama İftiraya Uğradığını Bildiren Arzuhalidir.

[154] d.253/def.347 s. 65-66

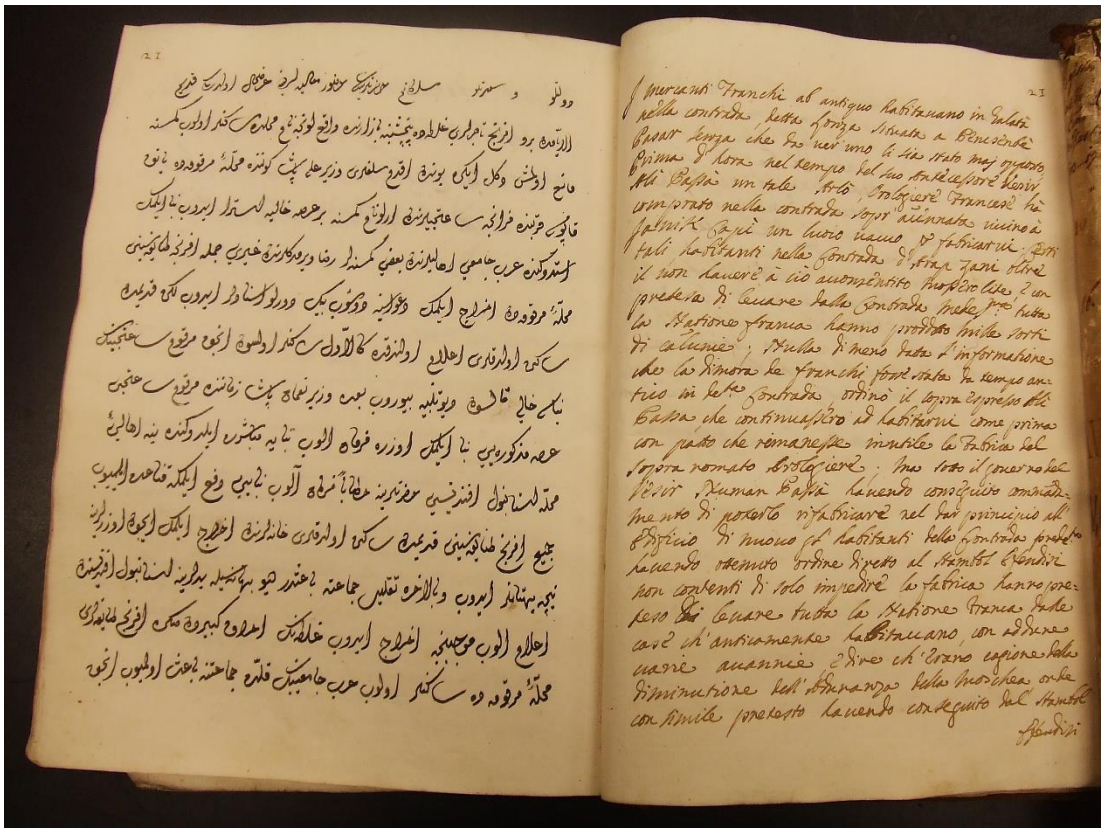
Devletlü merhametlü sultanım hazretleri sağ olsun.

İnhâ-yı serhad olan Ülgün kal'ası neferâtı kullarından olub kal'amız sengistân yerde vâki' olub kâr (ü) kesb olmadığından dâ'imâ sefinelerimiz ile ticâret idüb yoldâşlarımızdan ile sefine ile on altı nefer yoldâşımız Venedik memleketinde İspelet nâm mahalle varub ve metâ'larını bey' meşgûl iken metâ'ların iştirâ'ya gelen küfr bednâmları […] gününe rast gelmeğle mess ü […] oldukları hâllerinde birbirleriyle gavga iderek aralarında bir kefere helâk olmağla siz katl eylediniz deyü iftirâ' ve […] ihânet içün on altı nefer yoldâşımızı bend ü zindân ve envâ'i dürlü eziyyet ve cümle eşyâları ve sefineleri ahz ü kabz idüb ıtlâk eylemeri içün tarafımızdan âdem gönderdikde İspelet cenerali salıvirmeyüb ber-vechle hilâf olmayub hâlâ küffâr […] yeddinde bend ü zindan ve cevr ü eziyyet kılmışlardır. Mesfûrların serhadd-ı mezkûr fukarâsına olan 'adâvet-i kâ'îmlerine binâ'en cevr ü eziyyetleri ihâneten ve ahz- intikâm içündür. Sultanımın merâhim-i 'âlîlerinden niyâz olunur ki yeddimizde olan 'arz-ı mahzarlara manzûr-ı 'âlîleri buyruldukda yoldaşımız ıtlâk eylemeleri içün Venedik ilçisine fermân

buyurılub da‘vâları […] divân-ı hümâyûnda yahûd İskenderiye vâlîsi ve kâdîsı huzûrlarına murâfa‘-i şer‘ ve ihkâk-ı hak olunması bâbında fermân sultanımındır.

Bende-gân-ı fukarâ-i kal‘a-i Ülgün.

EK 5: Fransız Saatçi Arlu ve Galata'da İkamet Eden Fransızların Yerlerinden Edildiğini Bildiren Arzuhaldir.

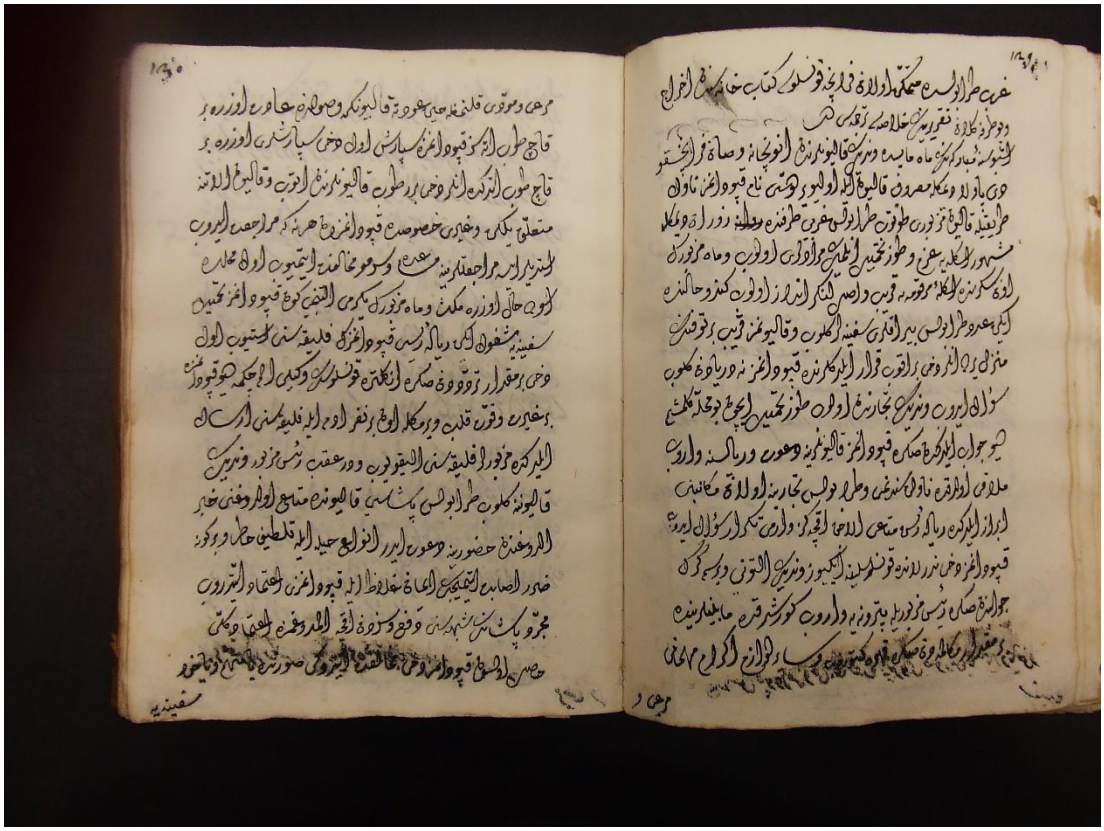

[155] d.253/def.347 s. 69-70

Devletlü ve sa'âdetlü sultanım hazretlerinin huzûr-ı ma'âlîlerine 'arz-ı hâl oldığı kadîmü'l-eyyâmdan berü Efrenc tâcirleri Galatada Pencşenbe Bâzarında vâki' Lonca nâm mahallde sâkinler olub kimesne mâni' olmuş değil iken bundan akdem selefleri Vezir Ali Paşa gününde mahalle-i merkûmede Yanıkkapısı kurbunda sâ'atçilerden Arlu nâm kimesne bir arsa hâliyâ […] idüb binâ' eylemek istedüğinden Arab Câmi' ahâlilerinden ba'z-ı kimesneler rızâ virmediklerinden gayrı cümle Efrenc tâ'ifesini mahall-i merkûmeden ihrâc eylemek da'vâsına düşüb bin dürlü isnâdlar idüb lakin kadîmde sâkin oldukları i'lâm olundukda ke'l-evvel sâkinler olsun ancak merkûm sâ'atçinin binâ'sı hâlî kalsun […] buyurub ba'de Vezîr Numan Paşa zamanında merkûm sâ'atçi arsa-ı mezkûreyi binâ' eylemek üzere fermân alub binâ'ya mübâşeret eyledüğinde yine ahâli-yi mahalle İstanbul efendisi hazretlerine hitâben fermân alub binâ'yı def' eylemeğe kanâ'at eylemeyüb cemî' Efrenc tâ'ifesini kadîmden sâkin oldukları hânelerden ihrâc eylemek içün üzerlerine niçe bühtânlar idüb bi'l-âhire taklîl cemâ'ate ba'îsdir deyü bahânesiyle yeddlerine İstanbul efendisinden i'lâm alub

mûcebince ihrâc idüb Galata'nın ihrâk-ı kebîrden sonra Efrenc tâ'ifeleri mahall-i merkûmede sâkinler olub Arab Câmi'nin kıllet-i cemâ'atine ba'îs olmayub ancak mücerred ol arsayı binâ' eylemeğe mübâşeret olunduğundan olub bu […] tüccârlarımız perişân olmağın sa'âdetlü devletlü sultanım hazretlerinin merâhim-i 'amîmelerinden mercûdur ki kadîmden berü sâkin oldukları üzere sâkinler olub kimesne mâni' olmamak bâbında fazîletlü Galata kâdîsına ve voyvodasına hitâben fermân-ı şerîf ihsân buyurula. Bâkî.

EK 6: Trablusgarp'taki Fransız Konsolosluğundan Gelen Takririn Tercümesi

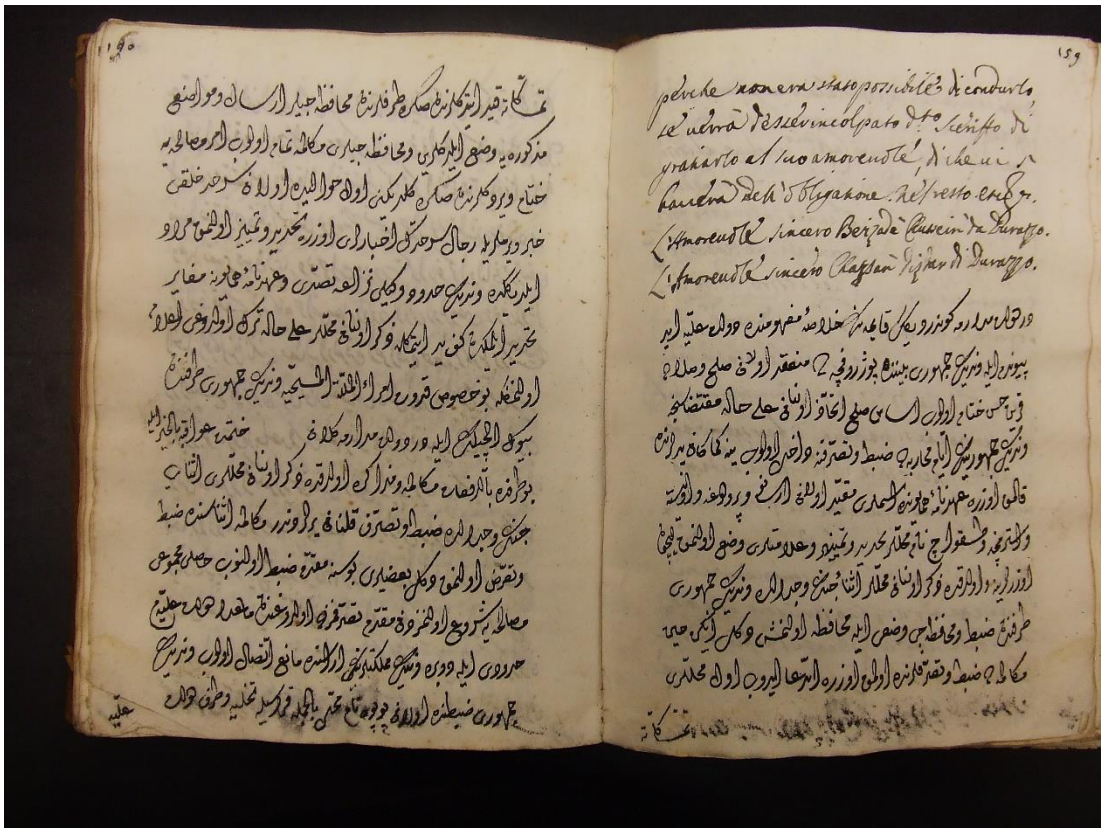
[265] d.254/def.348 s. 129-132

Garb-ı Trablusda mütemekkin olan França küttâbhânesinden ihrâc ve bu tarafa gelen takrîrin hülâsa-ı tercemesidir.

İşbu sene-i mübârekinin mâh-ı Mayısda Venedik kalyonlarından Anunçanı ve San Françesko Dipadala dimekle marûf kalyon ile Olivir Dusti nâm kapudânımız […] tarîkiyle kalyon-ı mezbûrı tutub Trablusgarbı tarafından Rozan(?) dimekle meşhur iskeleye […] ve tuz tahmîl itmek murâdları olub ve mâh-ı mezbûrun on sekizinde iskele-i merkûmeye karîb vâsıl lenger-endâz olub kendü hâlinde iken […] Trablus bayrakları sefineler gelüb ve kalyonumuza karîb bir tüfenk menzili yerde anlar dahî bırakub karâr eylediklerinde kapudânımız ne deryadan gelüb su'âl idüb Venedik tüccarından olub tuz tahmîl içün bu mahalle gelmişim deyü cevâb eyledikden sonra kapudânımız kalyonlarına da'vet ve […] varub mülâki oldukda navlunısından mı(?) ve Trablus tüccarına olan mesâkinini ibrâz eyledikde riyâle re'ise metâ'yı alacak akçeniz var mı tekrâr su'âl idüb kapudânımız dahî Nederlanda konsolosına iki yüz Venedik altunı virsem gerek cevâbından sonra re'is-i mezbûr ile patronuna varub görüşdükde mâ-beynlerinde bir mikdâr mükâlemeden sonra kahve getirüb ve sa'ire

levâzım ikrâm mihmânı mer‘î ü mü‘eddî kalınmağla hîn-i ‘avdete kalyonuna vusûlünde ‘âdet üzere birkaç top atasız kapudânımızda sipariş-i evvel dahî siparişleri üzere birkaç top atdıkda anlar dahî bir top kalyonlarından atub kalyon âlâtına mute‘allik yelken ve gayrı husûsda kapudânımızdan her ne ki mürâca‘at idüb isterler ise mürâca‘atlerine müsâ‘ade ve ser-i mû muhâlefet itmeyüb ol mahalde […] hâl üzere meks ve mâh-ı mezbûrun yirmi altıncı günü kapudânımız tahmîl-i sefineye meşgûl iken ve riyâle re’is kapudânımızın filikasını isteyüb ol dahî bir mikdâr tereddüdden sonra İngiltere konsolsun vekili alacak mı deyü kapudânımızda bir gayret […] kalıb virmeğle on bir nefer adem ile filikasına irsâl eyledikde mezbûrlar filikasını alıkoyub ve der-‘akab re’is-i mezbûr Venedik kalyonuna gelüb Trablus Paşası kalyonda metâ‘ olunduğunu haber alduğunda huzûruna da‘vet ider envâ‘ hile ile taltîf-i hâtır ve bu güne değin zarar isâbet itmeyeceğin […] ile kapudânımızı i‘timâd itdirüb mücerrid paşanın şubhesini def‘ ve sizden akçe almadığımıza i‘timâd külli hâsıl olsun kapudânımız dahî muhâlefet itdüği sûretde ya mütehhem ve yahût sefineye tahmîline mumâne‘at iderler mulâhaza ise anlar ile yelken açub Trablusa karîb geldiklerinde mezbûrlar top atub Venedik sefinesinin bir mikdâr tâ’ifesini kendü kalyonlara tevzî‘ ve kendü levendâtlarından altmış levend mikdârı Venedik kalyonuna vaz‘ eylediklerine kapudanımızda bi’l-külliye sû-i kasdları tamâmen olub ve mâh-ı mezbûrun yirmi sekizinci günü Trablus limanına dâhil ve paşa-yı muşârün-ileyh huzûruna kapudânımızı ihzâr eylediklerinde […] İskelesine dâhil olmanızdan mukaddem kalyonlarımız sizi rû-yi deryâya şikâr ve ahz oldukları malûmumuzdur deyü hitâb itmeğle bu def‘a şikârınız siz ve cümlesini esir ve malı ve sefinelerini ahz ve zabt itdikde Trablusda meks iden França konsolosı kral tarafından irâd ve istirdâdları mürâca‘at ve sa‘y ve hilâf -ı ‘adet ve mugâyir şer‘-i şerîf olunduğunu i‘lâm ve ifâde etdüğünden mâ-‘adâ kapudânımız dahî iskele-i mezbûreye tuz tahmîl için tüccara dâ’imâ emniyet olub bu ana dek bir ferda zarar tertîb itmemeğle bizi esir ve mal ve sefinemizi bu minvâl üzere ahz min-külli ol vech ‘adete muhâlif ve şer‘-i şerîfe mugayirdir deyü […] çekdüğü […] mukayyed […] kabulde vâki‘ olmayub lâ-ilâc minvâl muharrer üzere mecmu‘a esir oldukları devletlü sa‘âdetlü sultanım hazretlerinin huzûr-ı ‘âlîlerine ifâde olundu. Bâkî.

EK 7: Pasarofça Antlaşması Sonrası Yapılan Sınır Görüşmelerinde Tespitin Alâ-Hâlihî Maddesi Gereğince Yapılması Üzere Verilen Buyuruldu

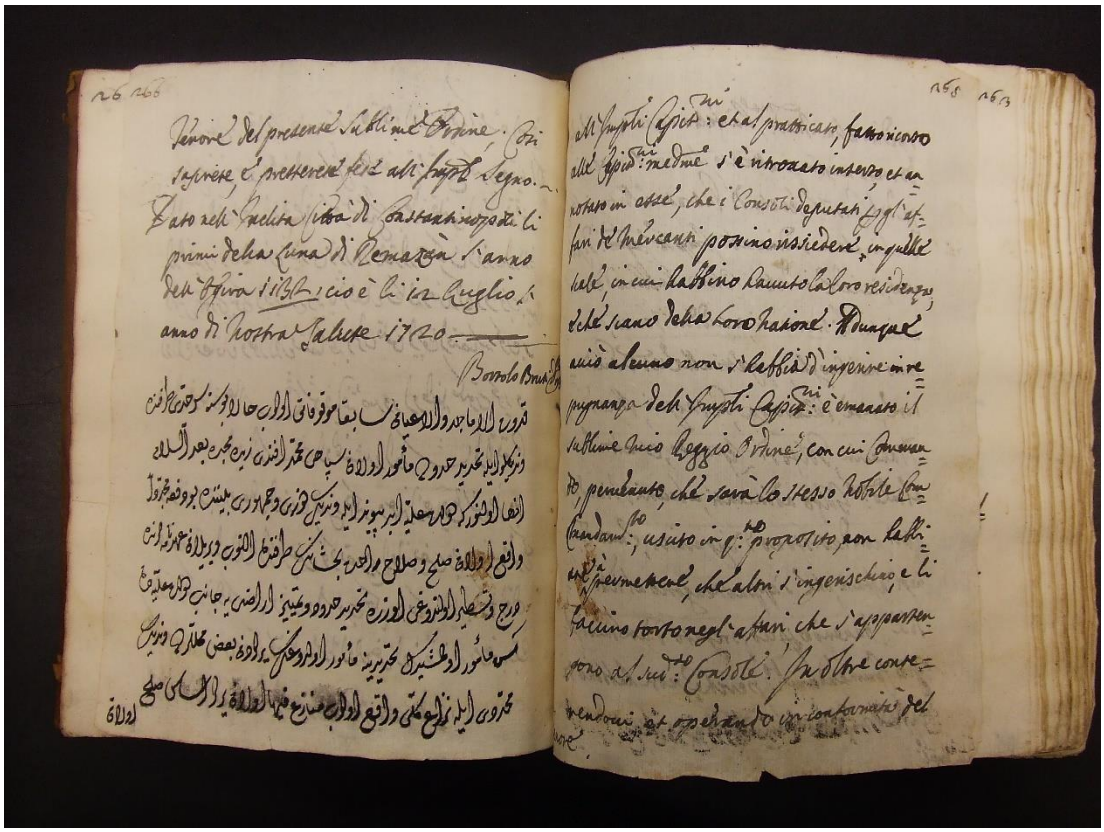
[273] d.254/def.348 s. 159-163

Der-i devlet-medârıma gönderdiği(?) kâ'imenin hülâsa-ı mefhûmunda Devlet-i Aliyye ebed-peyvendim ile Venedik Cumhuru beyninde Pojarofçada mün'akid olan sulh ü salâhda karîn-i hüsn-i hitâm olub esâs sulh-i ittihâz olunan alâ-hâlihî muktezâsınca Venedik Cumhurunun eyyâm-ı muhârebede zabt ve tasarrufuna dâhil olub yine kemâ-kân yeddlerinde kalmak üzere 'ahd-nâme-i hümâyûnda isimleri mukayyed olan Arsanu ve Preduga ve Unsiye ve İsteremçe ve Taskovaç nâm mahaller muhaddid ve temyîzler ve 'alâmetleri vaz' olunmak içün üzerlerine vardıkda zikr olunan mahaller esnâ-ı cenk ü cidâlde Venedik Cumhuru tarafından zabt ve muhâfazacı vaz'ı ile muhâfaza olunmuş değil iken hîn-i mükâlemede zabt ve tasarruflarında olmak üzere iddi'â idüb ol mahalleri temessükâta kayd itdiklerinden sonra taraflarından muhâfazacılar irsâl muvâza'a-**ı** mezkûreye vaz' eyledikleri muhâfazacıları mükâleme tamâm olub emr-i musâlahaya hitâm virdiklerinden sonra geldiğini ol havâlide olan serhad halkı haber virmeleriyle ricâl-i serhaddin ihbârları üzere tahdîd ve temyîz olunmak murâd eyledüğünde Venedik hudûd vekîli niza'-ı tasaddî ve 'ahd-nâme-i

hümâyûna mugâyir tahrîr eylemekden … itmeğle zikr olunan mahaller ‘alâ-hâlihî terk olunduğu i‘lâm olunmağla bu husûsu kıdvetü ümerâi’l-milleti’l-Mesîhiyye Venedik Cumhuru tarafından büyük ilçilik ile der-i devlet-medârıma gelen hutimet avakıbuhu bi’l-hayr ile bu tarafda bi-d-def‘ât mükâleme ve müzâkere olundukda zikr olunan mahalleri esnâ-yı cenk ü cidâlde zabt ve tasarruf kılınan yerlerdendir. Mükâleme esnâsında zabt ve tasarruf olunmak değil ba‘zıları bu sene mukaddem zabt olunub hâslı mecmû‘-ı musâlahaya şurûh olunmamızdan mukaddem tasarrufumuzda olduğundan mâ-‘adâ Devlet-i Aliyyem hududu ile … Venedik memleketlerinin arasında mâni‘ ittisâl olub Venedik Cumhuru zabtında olan Popoh nâm mahal bi’l-cümle karasıyla tahliye ve taraf-ı Devlet-i Aliyyeye teslîm olunmak üzere esnâ-ı mükâlemede Dvlet-i Aliyyem murahhas ve vekilleri tarafından mutâlebe olundukda bâlâda isimleri mezkûr olan yerler cumhurun zabtında olub esâs muktezâsınca dahî kalmak iktizâ iderken zikr olunan mahaller bâlâ nizâ‘ kemâ-kân zabt ve tasarrufumuzda kalmak şartıyla Popoh’nun teslîmine cevâz gösterilmiştir(?) bu madde ber-vechle tegayyur kabûl itmez deyü cevâb virüb tekrar zikr olunan havâsında(?) Preluga kal‘ası giriz-gâh havâss-ı âmm olub … olduğunu vukûfı olanlar ihbâr eylediklerinden nâşî mutâlebe olundukda etrafında hatt-ı pergârıyla bir sa‘atlik arazî ile kule-i mezbûr taraf-ı Devlet-i Aliyyemde kalmak üzere ilçi-yi mumâ-ileyh cevâz göstermeğle mâ-‘adâsında ‘ahd-nâme-i hümâyûnun tegayyurına imkân olmayub bundan mâ-‘adâ İskenderiyye sancağında vâki‘ İspençe ve […] ve Seliştan karyeleri ve […] ve Karacadağ kazâsında Braki(?) ve Popo ve Maine ve Nikosi karyeleri içün Venedik hudûd vekili Cumhur zabtında olmak üzere iddi‘â ve esâs muktezâsınca yine tasarruflarında kalmak üzere tahrîr ve temyîz ile vaz‘-ı ‘alâi’m olunmak üzere nizâ‘ı […] itmeğle tefahhus eyledikde zikr olunan mahaller Cumhur tarafında olmayub komiserin iddi‘âsını hilâf vâki‘ olunduğu İskenderiye ve Ülgün yar cânibinde muhzır ve iki kıt‘a kadı arzı ve ol vakt İskenderiyye sancağı mutasarrıfı olan Kurd/Kürd Mehmed Paşa dahî mektûblarıyla inhâ itmeğle ahalisinin inhâları üzere tahdîd-i mürûr eyledikde komiser-i mesfûr […] olmamağla muvâza‘-ı mezkûre tarafında tahdîd olunmayub sonra görülmek üzere ‘alâ-hâlihî terk olduğun i‘lâm itmeğle bu husûsu dahî ilçi-yi mumâ-ileyh ile müzâkere olundukda zikr olunan mahaller kable’l-musâlaha Cumhur tarafından zabt olunub el-hâletü hazihi ‘ahd-nâme-i hümâyûn şürûtu üzere yine tasarrufunda kalmak iktizâ ider lakin Nikosi ve İspençe ve […] Selistan karyeleri Venedik hudûduna bir mikdâr ba‘îd olmak takrîbiyle dostluğa

bina’en kema-fi’l-evvel Devlet-i Aliyyem zabtında kalsun mâ-‘adâsı Venedik kılâ‘ndan Kotor ile Budva kal‘aları vasatında vâki‘ olub Cumhur hudûdu ittisâlinde olmayub ‘alâ-hâlihî esâsı üzere Cumhur zabtında kalur deyü kat‘-ı kelâm idüb lakin bu mahaller içün ‘ahd-nâme-i hümâyûnda bir dürlü tasrîh vâki‘ olmayub mahallinde hudûd vekilleri isbât ve ilzâm ile birbirlerin iskât iderek görecekleri mevâddan olmağla bila-tahrîr olunduğu üzere İskenderiye Sancağında olan dört aded karyeleri taraf-ı Devlet-i Aliyyemden zabt eyleyüb yine livâ-ı mezbûrede […]sıyla Karacadağ kazâsında olan mahaller ‘ahd-nâme-i hümâyûn şurûtu üzere Devlet-i Aliyye tarafında kalması mı iktizâ ider yohsa Cumhur tarafında mı kalmak iktizâ ider gereği gibi temyîz eyledikden sonra her niçe iktizâ ider ise ‘ahd-nâme-i hümâyûna muvafık olan vechle tahdîd ve tefrîk eyleyüb bu husûsa tafsîl olunduğu vechle faysâl ve İmoçka kal‘asından Toskavaça varınca olan nizâ‘da dahî bilâ-tahrîr olunduğu üzere Prevelog kal‘ası bi’l-hatt-ı pergeri bir sâ‘atlik arazî ile Devlet-i Aliyyemde kalmak üzere takdîd eyledikden sonra mâ-‘adâsında ‘ahd-nâme-i hümâyûn mûcebince amel ve hareket eylemek bâbında fermân-ı ‘âlî-şan sâdır olmuşdur. Buyurdum ki;

EK 8: Bosna Sınırının Tespiti için Görevlendirilen Sipahi (Siyahi) Mehmed Paşa'ya Verilen Buyuruldu

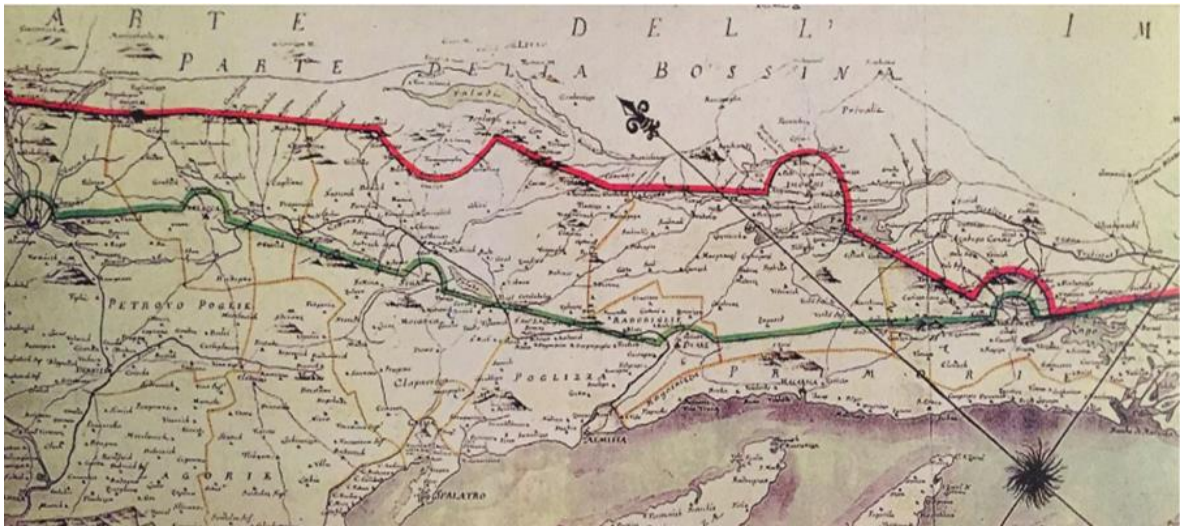

[294] d.254/def.348 s. 266-267

Kıdvetü'l-emâcid ve'l-'ayân sâbıkan mevkûfâtı olub hâlâ Bosna serhaddi tarafında Venediklü ile tahdîd-i hudûda me'mûr olan Sipahi Mehmed Efendi zîde […] ba'de's-selâm inhâ olunur ki; Devlet-i Aliyye ebed-peyvend ile Venedik doju cumhurı beyninde bu def'a müceddeden vâki' olan sulh ü salâh rahât-ı bahşânın(?) tarafından alınub virilen 'ahd-nâmelerinden derç ve tastîr olunduğu üzere tahdîd-i hudûd ve temyîz-i arâziye cenâb-ı Devlet-i Aliyyeden […] me'mûr olmuşıdın. Tahdîdine me'mûr olduğın yerlerden ba'z mahallerde Venedik muhaddidi ile nizâ'-ı külli vâki' olub münâza'un-fîh olan yerler esâs sulh olan 'alâ-hâlihî kavlî mûcebince Devlet-i Aliyye tarafında kalmak iktizâ eyledüğün muş'ir ahâli-yi vilâyetin […] 'arz u mahzarları ve senin dahî mufassal ve meşru' mektub ve kâ'imelerin vârid oldukda ilçi ile bu tarafda söyleşmek ber-taraf kılınmak üzere tevfîk olunmuşidi. El-hâletü hazihi husûs-ı mezbûr der-i devlet-medârda meks üzere olan Venedik Cumhuru büyük ilçisi ile bi'd-defâ'ât mükâleme ve müzâkere olunub mâ-beynde olan mesâfat ve muvâlât muktezâsınca ber-taraf kılınmak içün iktizâsına göre bir kıt'a fermân-ı 'âlî-şan şeref-

yafta sudûr olmağla mektûb tahrîr ve ile irsâl olınmışdır. İn-şâa'llahu te'âlâ vusûlunde mûceb emr-i 'âlî üzere 'amel ve hareket ve 'ahd-nâme-i hümâyûn şürûtı ve bu def'a sâdır olan emr-i şerîfde zikr tasrîh olundığı vechle hidmede me'mûr ki itimâd ve tekmîle bezl ü […] ve kudret ve üslûb-ı hakîmâne hareket ile bir gün evvel tekmîl ve maslahata sa'y ü vakt ve senden memûlümüz oldığı üzere hizmet-i mergûbe […] getürmeğe ve itimâm […] me'mûre ile 'avdet ve ric'ata mubâderet eyleyesin.

EK 9: Alberghetti'nin 1671 Yılından İtibaren Osmanlı-Venedik Sınırının Nereden Geçtiğine Dair Çizdiği Kapsamlı Haritası

(Kriegsarchiv Wien, sig. B-IX-c-584, Aktaran: Matea Altić, *Triplex Confinium u 18. Stoljeću: iskustvo, znanje, pamćenje,* yayınlanmamış master tezi, 2020, s.141)

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	**Zeynep ÇAYIRLI**
Doğum Yeri	**Kırıkkale**
Doğum Tarihi	**15.07.1998**

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	**Çankırı Karatekin Üniversitesi**
Fakülte	**Edebiyat Fakültesi**
Bölüm	**Tarih**

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	**YDS (….) YÖKDİL (….) TOEFL (….) EILTS (….)**
…	

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	
Görevi/Pozisyonu	
Tecrübe Süresi	

KATILDIĞI

Kurslar	
Projeler	

İLETİŞİM

Adres	
E-mail	**Zynpcyrl@outlook.com**